

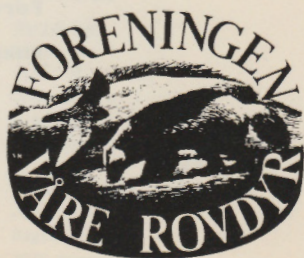
VÅRE ROVDYR

årgang 3

1·89

V. Ree - 1987

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen
VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

ANSVARLIG UTGIVER:
Foreningens styre

REDAKTØR:
Hilde Aaseth

Medlemskontingent 1989: Minimum kr 50,- pr. år
Abonnement : Kr 75,- pr. år
Postgiro 4 42 94 94 Bankgiro 1800.20.97644

INNHold

Leder.....	1
Bondelagens utryddelsesplaner og naturvern- organisasjonenes pressekonferanse 13.2.1989...	2
Om tap av sau på beite.....	26
Debatt om sau og rovdyr.....	38
Klebmerker og tidsskrifter til salgs.....	51
Ny viten om vepsevåken.....	52
Rovfugler til salgs !	57
Debatt om falkonering.....	57

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler,
og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander
og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Forsidetegning: Viggo Ree

Baksidefoto: Paul Granberg

Trykk:
Gausdal Trykkeri

Utgitt med støtte fra
Verdens Naturfond

Ærlighet?

Det var grunn for skepsis da Norges Bondelag, gjennom Landbrukets Utmarkskontor, gikk ut med en forvaltningsplanlegging på et fagområde hvor jordbruket og dets offentlige organer ikke har forvaltningsansvaret. Dette desto mere når det offentlige organ som har dette ansvaret, allerede var igang med en slik forvaltningsplanlegging.

Utmarkskontoret roste landbrukets positive vilje til å bevare de store rovdyrene, men kritiserte "rovdyrentusiaster" og "ubetenksomme naturvernere" for å spre mistillit i forvaltningen til skade for rovdyras framtid i norsk natur. Mange oppfattet dette som en løftet pekefinger mot naturvernet, med beskjed om å holde seg vekk. Nå skulle jordbruket rydde opp i det såkalte "rovdyrproblemet".

Deres plan for forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge, gav ulven plass kun som "spredte individer", mens bjørnen skulle få "overleve" i en bestandstetthet på mindre enn 50% av den tynneste kjente levedyktige bestand i verden! Utmarkskontorets planleggere etterlyste åpenhet og ærlighet i diskusjonen om emnet, men ville ikke selv gi et klart svar på et enkelt ja/nei-spørsmål om klarheter i sin plan.

Etter initiativ fra Norges Bondelag er nå deres planarbeid videreført gjennom Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) som en felles nordisk forvaltningsidé. Denne går ut på at ansvaret for å bevare de forskjellige artene skal fordeles mellom landene. Slik skal ulven være Finlands ansvar, bjørnen skal være Sveriges ansvar, mens Norge skal ha en del av ansvaret for jerven.

Blant de mange finurligheter, forvaltningsmessige og faglige svakheter, er det mest oppsiktsvekkende at planleggerne har underslått at Finland, som det eneste nordiske land, tok forbehold mot ulven ved ratifikasjon av Bernkonvensjonen!

NBC's idé innebærer det motsatte av Bernkonvensjonens grunnleggende idé, som nettopp går ut på at det enkelte land skal ta vare på artsmangfoldet, men som pålegger de forskjellige stater å samarbeide om vern av naturlige leveområder der disse ligger i grenseområde.

Bernkonvensjonen, som ble enstemmig ratifisert i vårt Storting, administreres under Europarådet. Når NBC fremmer sin idé overfor Nordisk Råd, er det helt i tråd med Norges Bondelags handlingsmønster i dette spørsmålet.

Paul Granberg.

Bondelagens utryddelsesplaner og naturvernorganisasjonenes pressekonferanse i Oslo 13/2-1989

På 3-årsdagen for Stortingets enstemmige tilslutning til Bern-konvensjonen arrangerte 50 natur- og miljøvernorganisasjoner en pressekonferanse i Oslo, med vår forening som initiativtaker. Bakgrunnen var en innstilling som Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) nylig har presentert. Grunntanken her er at Fennoskandia skal betraktes som én felles forvaltningsregion for store rovpattedyr, slik at ansvaret for tre av artene kan fordeles mellom Norge, Sverige og Finland. NBC ønsker å fremme sin innstilling for Nordisk Råd.

De prinsipielle sidene ved denne saken er vidtrekkende. I mange kretser er man nå urolige for at årtiers arbeid for vern av natur skal være helt eller delvis forgjeves. Det var derfor ikke uventet at så mange organisasjoner (tilsammen 1,5 millioner medlemmer) stilte seg bak anmodningen til Nordisk Råd om å holde fast på hvert lands miljøansvar. På de følgende sidene gjengir vi dette brevet. I tillegg er det også gjort en tilsvarende henvendelse til Bern-konvensjonens sekretariat i Europarådet.

Bildet: I panelet satt fra venstre Bjørn Iuell, Verdens Naturfond, Bjarne Enger og Roar Solheim fra vår forening, organisasjonenes utvalgte ordstyrer Viggo Ree (stående), vår leder Paul Granberg, Liv Klungseyr, Dyrenes Beskyttelse og Frode N. Bye, Norsk Ornitologisk Forening. Mer eller mindre skjult på bildet; Håkan Eles fra svenske Våra Rovdjur og Thor Midteng, Norges Naturvernforbund. Foto: Jon Bekken.

Nordisk Råd
Sosial og miljø-
utvalget
Stortinget
N-0026 Oslo 1
Norge

Nordisk Ministerråd
Sekretariatet
Store Strandstrædet 18
DK-1255 København K
Danmark

Nordisk Råd
Presidiesekretariatet
Box 19506
S-104 32 Stockholm
Sverige

Oslo, 11. februar 1989

BERN-KONVENSJONENS PRINSIPPER MÅ OPPRETTHOLDES

Nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner imøtegår ny forvaltningsidé fra bondelagene.

Verdenskommisjonen for Miljø og Utvikling understreker i sin rapport betydningen av å sikre artsmangfoldet av vill fauna og flora, og nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner erkjenner Bern-konvensjonen som et av de viktigste samarbeidsredskapene for å oppnå dette i de europeiske land.

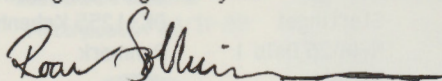
Bern-konvensjonen forplikter de Kontraherende Parter til hver for seg å treffe de nødvendige tiltak for å opprettholde bestandene av vill flora og fauna. De Kontraherende Parter forplikter seg videre til å samordne sin innsats på en hensiktsmessig måte for å verne de naturlige leveområder som det er henvist til i denne artikkel, der disse ligger i grenseområder (Kapittel II, artikkel 4, punkt 4). Dette betyr imidlertid ikke at de Kontraherende Parter kan fordele ansvaret for vern av de enkelte arter seg i mellom. Hver nasjon har således forpliktet seg til å sikre artene innenfor sine respektive grenser.

Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) har presentert en innstilling (*Bjørn, jerv, ulv og gaupe i Norden - en presentasjon av Norge, Sverige og Finland som felles forvaltningsregion*) som de ønsker å fremme for Nordisk Råd. Intensjonen er at Nordisk Råd vedtar at Fennoskandia skal betraktes som én felles forvaltningsregion for store rovpattedyr, slik at ansvaret for tre av artene fordeles mellom Norge, Sverige og Finland.

Denne forvaltningsidéen strider mot Bern-konvensjonens grunnprinsipp, og åpner veien for partene til å fraskrive seg det ansvar de har påtatt seg for vern av vill flora og fauna.

Nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner, med et samlet medlemstall på over 1.5 millioner mennesker, ser vidtrekkende konsekvenser av bondelagenes idé, og henstiller til Nordisk Råd og dets organer om å fastholde prinsippet om de enkelte lands miljøansvar - i tråd med overenskomstene i Bern-konvensjonen.

På vegne av følgende organisasjoner

Roar Solheim

(Sekretær i Foreningen Våre Rovdyr,
Adresse; Kongsberggt. 8A, N-0468 Oslo 4, Norge)

Bellona (Norge)
Danmarks Naturfredningsforening
Dansk Botanisk Forening
Dansk Entomologisk Forening
Dansk Lepidopterologisk Forening
Dansk Ornithologisk Forening
Dyrenes Beskyttelse (Danmark)
Dyrenes Beskyttelse (Norge)
Entomologiska Föreningen i Helsingfors (Finland)
Entomologiska Sällskapet i Finland
Feltbiologerna (Sverige)
Finlands Djurskyddsförening
Finlands Naturskyddsförbund
Foreningen til Svampekundskabens Fremme (Danmark)
Foreningen Våre Rovdyr (Norge)
Framtiden i Våra Händer (Sverige)
Framtiden i Våre Hender (Norge)
Fuglaverndarfelag Islands
Föreningen Våra Rovdjur (Sverige)
Føroya Fuglafrædifelag
Føroya Naturu- og umhvørvisverndarfelag
Greenpeace-Danmark
Greenpeace-Norge
Greenpeace-Sverige
Landvernd (Island)
Lepidopterologiska Föreningen i Finland
Maaailman Luonnon Säätio Suomen Rahasto (WWF/Finland)
Natur och Miljö rf. (Finland)
Natur og Ungdom (Norge)
Nordisk Lichenologisk Forening
Nordisk Samfund mot Plågsamma Djurförsök
Norges Jeger- og Fiskerforbund
Norges Naturvernforbund

Norsk Botanisk Forening
Norsk Entomologisk Forening
Norsk Liga for Dyrs Rettigheter
Norsk Ornitologisk Forening
Norsk Soppforening
Societas pro Flora et Fauna Fennica (Finland)
Suomen Biologien Seura Vanamo (Finland)
Suomen Sieniseura (Finland)
Svenska Mycologiska Föreningen
Svenska Naturskyddsföreningen
Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund
Sveriges Entomologiska Förening
Sveriges Ornitologiska Förening
Verdens Naturfond (WWF/Norge)
Världsnaturfonden (WWF/Sverige)
Åland Natur och Miljö

Kopi:

Statsminister Gro Harlem Brundtland
Landbruksminister Gunhild Øyangen
Miljøvernminister Sissel Rønbeck
Landbruksdepartementet
Miljøverndepartementet
Direktoratet for naturforvaltning
Nordisk Råd, Presidiesekretariatet v. utvalgssekr. Eric C. Hultén
Nordisk Råd, Sosial- og Miljøutvalget v. 1. kons. Bjørn Andreassen
Nordisk Ministerråd, Sekretariatet v. kons. Anders Boheman
Nordisk Ministerråd, Sekretariatet v. avd. sjef Risto Tienari

Pressemelding

**50 NORDISKE NATUR- OG MILJØVERNORGANISASJONER
GÅR IMOT BONDELAGENES NYE FORVALTNINGSIDE FOR
STORE ROVDYR.**

Under en pressekonferanse i Oslo i dag har 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner imøtegått Nordens Bondeorganisasjoners Centralråds (NBC) nye forvaltningsidé for store rovpattedyr i Norden (*Bjørn, jerv, ulv og gaupe i Norden - en presentasjon av Norge, Sverige og Finland som felles forvaltningsregion*). I denne utredningen, som NBC om kort tid vil fremme for Nordisk Råd, går de inn for at ansvaret for å sikre jerv, bjørn og ulv skal fordeles på henholdsvis Norge, Sverige og Finland.

Bondelagenes forvaltningsidé er et kuppforsøk for å få Nordisk Råd til å vedta et prinsipp som er i strid med grunnprinsippet i Bern-konvensjonen. Denne konvensjonen er det viktigste samarbeidsredskapet for vern av truede plante- og dyrearter i Europa. Bondelagenes foreslåtte forvaltningsprinsipp åpner muligheten for at de enkelte land kan fraskrive seg ansvaret for å bevare truede arter innenfor sine respektive grenser.

De 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjonene, med et medlemstall på over 1.5 millioner mennesker, ser vidtrekkende konsekvenser av bondelagenes idé, og har i brev til Nordisk Råd og Europarådet stilt seg samlet bak et krav om at prinsippet med de enkelte lands miljøansvar må fastholdes - i tråd med Bern-konvensjonens grunnprinsipp. Dette er tidenes største samarbeid blant nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner.

Under pressekonferansen viste arrangørene hvordan bondelagenes rovdyrutvalg har underslått viktige fakta i sitt utredningsarbeid. Et av utredningens hovedpoeng er at Finland skal ha ansvaret for å sikre ulven i Norden. Det oppsiktsvekkende med dette forslaget er at Finland ved ratifikasjonen av Bern-konvensjonen reserverte seg nettopp med hensyn til denne arten - det vil si at de ekskluderte ulven før tiltredelsen i 1986. Dette betyr at finnene ikke på noen måte har forpliktet seg til å ta vare på ulven, og at de kan forvalte den akkurat som de vil, uavhengig av nabolandenes synspunkter. Rovdyrutvalget har også unnlatt å presentere andre viktige opplysninger om artens situasjon i Finland. Ulven er i dag en av Nordens mest truede dyrearter.

*****

De følgende 19 sidene viser noe av bakgrunnen for bondelagenes plan som førte til pressekonferansen den 13.2.1989.

Landbruk, rovdyr og erstatninger

Rovdyrentusiaster sprer
nøstiltillit i forvaltningen

Av viltbiolog Morten Kolstad, Landbrukets Utmarkskontor

Forvaltningen av utmark her i landet er blant annet avhengig av samarbeid og tillit mellom landbruket og naturverninteressene. Den tilspissing som vi i dag ser i rovdyrdebatten kan endre situasjonen, og resultatet kan bli at det samarbeid som nå er etablert i forvaltningen går i oppløsning. En ytterligere polarisering mellom partene i debatten kan på sikt svekke mulighetene til å gjøre mer for de store rovdyrene i Norge.

På debattmøter og i leserinlegg i avisene blir det fra rovdyrentusiaster og enkelte ubetenkkelige naturvernere, til stadig høyere sats fra påstandere og utøvere av saueeieringen som ikke dekker de faktiske forhold. Enkelte angrep er så alvorlige at de nærmest kan karakteriseres som injurierende. Særlig er det de økonomiske overføringene til jordbruket koplet sammen med ulike erstatningsordninger for rovull og saueeierens holdning-er som blir angrepet og mistenkliggjort. Ofte blir småfeholderne i landbruket bekreftet med at:

- saueiere er «raasistiske» og ensidig ønsker store rovdyr som jerv, bjørn, gaupe og ulv bort fra norsk natur
- ubetalte erstatninger er langt større enn skadene
- erstatningene er generøse
- saueiere misbruker erstatningsordningene
- jordbruksoppgjærets inntektsregninger dekker et forventet «normaltap».

Min første kommentar til disse påstandene er at disse personer nå bør forstå at de fleste saueiere lever og føler med det som rører seg i naturen, også de fredete store rovdyrene. Samtidig er det nødvendig å forstå de ideliser, både følelsesmessig og økonomisk, som en sauebønder går igjennom når dyrene hans blir bitt eller slått i hjel og maltraktert.

Erfaringene viser at i de fleste tilfeller med konflikter mellom småfe på beite og fredete rovdyr, er det opprettet et gjensidig tillits- og samarbeidsforhold mellom saueierne og miljøvernmyndighetene. Saueierne har etter mitt skjønn i enkelte tilfeller strukket seg langt for å bevare dette tillitsforholdet.

Rovdyrskadene
må erstattes

Et hovedprinsipp i den nye viltloven er å sikre samtlige viltarter som naturlig hører hjemme i den norske fauna. For rovdyrene er dette ytterligere presisert ved et sett forskrifter, der formålet er «å holde skadene på bufe og tamrein på et rimelig nivå og samtidig sikre levedyktige bestander av bjørn, jerv og ulva». Dette prinsippet har landbruket erklært seg enig i. Det bør være plass til både sau og rovdyr i Norge.

Det er samtidig en kjensgjerning at konflikten mellom rovdyr og sau har vist en stigende tendens i de siste årene. Dette skyldes både et økende antall småfe på beite, og at de store rovdyrene har økt i utbredelse og antall. Konflikten omfatter ofte tap av sau på beite, og tapene har en slik karakter at det offentlige må komme inn med erstatningsordninger.

Dette har også myndighetene forpliktet seg til.

Tap av bufe voldt
av fredet rovull

Som et resultat av sin erstatningsplikt, har myndighetene etablert følgende ordning:

Erstatning for tap av bufe voldt av fredet rovull.

Erstatningsordningen forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning (DN), og midlene bevilges over Miljøverndepartementets budsjett. Erstatnings-satsene fastsettes hvert år i samsvær med prisnivået, og etter at uttalelse er innhentet fra Landbruksøkonomisk institutt. I tillegg til full verdi av saueier er det regnet inn en kompensasjon for ulemper, omkostninger og andre tap saueierne får som følge av rovdyrskader. Kompensasjonen utgjør et tillegg på 25-50%. Det ytes ingen ulempererstatning utover prosenttillegget. I enkelte tilfeller når saueiere opplever store tap i besetningen vil ikke prosenttillegget være fullgodt kompensasjon for ulemper.

Normalt ubetalte erstatning når tapet i den enkelte besetning har en slik karakter og størrelse at det ikke kan forklares ut fra normale forhold i beiteområdet. Det må videre dokumenteres eller sannsynliggjøres at fredet rovull har vært skadevolderen. Dette betyr at skader voldt av gaupe ikke blir erstattet av denne ordningen.

Tap av sau på beite

I tillegg finnes en erstatningsordning som kalles «Erstatning for tap av sau på beite». Ordningen administreres av Landbruksdepartementet, og midlene bevilges over jordbruksavtalen. Ordningen er avtalebetjent, og det er viktig å merke seg at den ikke gjelder spesielt for rovdyrangrep. Erstatningsbeløpet

BILDET: Viltneimformann Per M. Loholt, til høyre og Larn Leeteng betrakter sauekadaverne etter «hundedyras» herjinger i Ljørdalen sommeren 1984. (Foto: Knut Bjørnstad)

er også vesentlig lavere enn verdien av de tapte dyrene, lam erstattes med kr. 200,- og voksen sau med kr. 400,-. Fullverdi av et lam nærmer seg i dag kr. 1.000,-. Det beregnes også en relativt høy egenandel.

Reglene for erstatningsordningen sier følgende: «Det blir ikke gitt erstatning for tap av voksne sauer og lam når det fra eieren sin side er vist uaktsomhet slik at tapene kunne vært hindret. Det blir heller ikke gitt erstatning etter disse reglene når tapet er eller kunne vært erstattet etter andre lover eller forskrifter om erstatning, eller tapet kunne vært dekket på andre måter.»

Regelverket skal tolkes slik at det ikke utbetales erstatning hvis det kan dokumenteres eller sannsynliggjøres at fredete rovdyr har voldt skaden. I disse tilfelle er det som nevnt tidligere Direktoratet for naturforvaltning som skal utbetale erstatning. Indirekte kan likevel ordningen erstatte rovdyrdrepte sau når dødsårsaken er ukjent, dvs. ingen vet hva tapene skyldes. Saueeieren får da erstatning fra Landbruksdepartementet. Jeg vil imidlertid understreke at bonden kommer vesentlig dårligere ut enn om skadene blir identifisert og erstattet etter den førstnevnte ordning.

En påstand om at saueierne misbruker erstatningsordningene ved å sikre seg kompensasjon for samme tap fra begge poster, er etter min oppfatning skivebom og faller på sin egen urimelighet. De fleste saueiere som søker om erstatning fyller ut nødvendige skjema på en

samvittighetsfull måte, og det er ingen grunn til å tvile på at opplysningene som blir gitt er riktige.

På søknadsskjemaet som gjelder DN's erstatningsordning er det også en egen rubrikk hvor det spørres spesielt om sauetapet dekkes under noen annen form for tilskudd.

En sikkerhet er også lagt inn i saksgangen ved at Landbrukskontoret i kommunen kontrollerer søknadene og påser at de er utfyllt med korrekt besetningstall og tapstall.

Jordbruksoppgjør og «normaltapet»

Det har også kommet fram påstander om at saueierne allereie i forbindelse med jordbruksoppgjør sikrer seg en kompensasjon for tap av sau på beite. Et såkalt «normaltap» skal gjennom inntektsberegningene være dekket opp faktisk før saueu slipper ut på beite. Dette er forhold som det er nødvendig å rydde opp i, for å oppnå saktelighet i erstatningsdebatten.

Innledningsvis vil jeg for ordens skyld nevne at norsk landbrukspolitikk er vedtatt av Stortinget. I den økonomiske pakken (Jordbruksavtalen) som staten og landbruket har forhandlet seg fram til ligger også tilskudd til saueieringen. Men dersom dette trekkes fram som negativt, må kritikerne ikke glemme at store deler av vårt næringsliv på en eller annen måte mottar statlige subsidier.

Inntektsnivå og levekår i landbruket er beregnet ut fra såkalte modellbruk. I tillegg trek-

kes inn levekårsfaktorer og produktivitetsutvikling. Dette nivået blir så sammenlignet med tilsvarende nivå for industriarbeiderne.

Modellbrukberegningene er det sentrale grunnlagsmaterialet. For hele landet er det utviklet 29 ulike modeller som skal ivareta særpregene i de forskjellige distrikter og regioner. Hvert modellbruk bygger på regnskapsresultater fra 15—25 gårdsbruk, dvs. at det er de faktiske registrerte priser og kostnader som inngår i grunnlagsmaterialet. For saueholdet er det lagt til grunn en kjøttavdrått som er 15—20% høyere enn den vi finner som gjennomsnitt i dagens sauehold.

I et gårdsregnskap blir alle tilskudd som er gitt fra staten til produksjonen inntektsført. Det gjelder uansett om det snakkes om avløsertilskudd eller erstatning for tap av sau på beite. Den erstatning bonden mottar for sine tapte sauer, blir i regnskapet en kompensasjon for lavere inntekter.

Færre sauer må nødvendigvis bety salg av færre kilo kjøtt til slakteriet. På tilsvarende måte blir alle produksjonskostnader utgiftsført, også de utgifter saueieren måtte ha hatt på de tapte dyra. Det foregår derfor ingen dobbeltregning, slik enkeltstående prøvd å framstille, siden det er faktisk gårdsregnskap som er grunnlaget for jordbruksforhandlingene.

Rovdyrtap er mer enn «normaltap»

Landbrukets folk er de første til å innse at en utnyttelse av utmarksbeitene til produksjon av sauekjøtt er forbundet med en risiko for tap. Til en viss grad må derfor bonden kalkulere med et visst «normaltap» når han skal beregne sine forventede inntekter.

Men å snakke om et «normaltap» er noe helt annet enn hva bonden opplever når et rovdyr går til angrep i saueflokken. For det første resulterer det ofte i at saueieren mister en stor prosent av dyrene sine. Videre vil lammen bli gående alene og få vesentlig nedsatt vekt når søya blir rovdyrdrept. Blir lammen tatt er resultatet ofte at søya får jurbetennelse. Andre forhold som også kommer inn er et problematisk avlsarbeid når mange livdyr blir borte, ekstra utgifter og bruk av tid til leiting etter kadaver og i forbindelse med innsamlingen om høsten osv. Likevel opplever man ofte at bonden er positiv til å ha rovdyr som en del av norsk fauna.

Landbruket positivt til rovdyr

Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund behandlet i 1985 spørsmålet om rovdyr i norsk utmark. Det ble ved flere anledninger uttalt at organisasjonene aksepterer at det sikres levedyktige rovdyrstammer av

jerv, bjørn og gaupe. Ulven er den rovdyrarten som skaper de største forvaltningsproblemer. Om denne arten uttalte organisasjonene at Norge ikke kan ha en levedyktig stamme alene. Den må sikres gjennom en felles nordisk plan med Sverige og Finland. Dette er også enstemmig foreslått av en uavhengig faggruppe nedsatt av Direktoratet for naturforvaltning, som har utarbeidet et forslag til en landsplan for rovdyr her i landet.

Skal vi se framover er det nødvendig for landbruk og naturvern å trekke mer sammen i rovdyrspørsmålet. Holdningen om at landbruket ensidig består av «anti-rovdyr fanatikere» må vi snart få bort fra debatten. Det det egentlig dreier seg om er resultatet ofte at søya får jurbetennelse. Andre forhold som også kommer inn er et problematisk avlsarbeid når mange livdyr blir borte, ekstra utgifter og bruk av tid til leiting etter kadaver og i forbindelse med innsamlingen om høsten osv. Likevel opplever man ofte at bonden er positiv til å ha rovdyr som en del av norsk fauna.

Moderne naturforvaltning bør i framtida ta konsekvensen av at husdyrholdet, skogbruket, villstellet og arbeidet med å sikre levedyktige rovdyrstammer har sammenfallende interesser. Disse fagområdene må forene kreftene for å opprettholde landskapet, og demme opp mot det økende press for å omdisponere naturen til andre formål.

RETT PÅ SAK

Norges Bondelag og Norges Skogelerforbund har i et felles brev til Direktoratet for Naturforvaltning enstemmig avslått forslaget til landsplan for forvaltning av bjørn, jerv og ulv. Leder av Landbrukets Utmarks-kontor, Bjørnulf Kristiansen, skal vi ikke ha noen landsplan for rovdryrforvaltningen i det hele tatt-da?

- Jo, så absolutt. Det var jo nettopp grunneierorganisasjonene som alt for omkring ti år siden tok behovet for en landsplan opp med departementet. Vi mente og mener fortsatt at det har vært en alt for usikker forvaltning å ha de store rovdryrene totalfredet og kun styre utviklingen via skadedyrfelling. Økingen av rovdryra har bevist dette. Vi mener imidlertid at den foreslåtte planen, som bygger på prinsippet om å

- En ny rovdryrplan må lages!

Bjørnulf Kristiansen:

etablere en rekke sikringsområder for rovdryr rundt om i landet, kort sagt er en ganske uakseptabel forvaltningsmodell. Vi ønsker oss en forvaltningsplan og en verneplan der rovdryrene har topp-prioritet foran levedyktigheten og trusselen i våre lokalsamfunn ute i bygde-Norge.

- Dere går inn for en nordisk rovdryrplan i stedet. Er ikke dette å skve problemene over på andre?

- Bare gjennom et slikt samarbeide mener vi det kan etableres et tilstrekkelig stort forvaltningsområde, slik at en unngår for stor belastning på næringsvirksomheten i utmarka. Skal man kunne sikre at den fortsatt tillerommer i vår fauna har man i praksis ingen annen utveg enn å satse på et nordisk område. La meg få slå fast at vi idag har for stor bestand

av noen rovdryrarter i enkelte distrikter. Vi kan således ikke akseptere at stammene av hverken ulv, jerv eller bjørn på landsbasis øker utover dagens nivå.

- Men tror du at dette vil få aksept av det øvrige samfunnet?

- Nå må vi huske at utkastet som behandles bare er et forslag fra et utvalg. I Direktoratet tror jeg at man vil ha forståelse for en mer praktisk løsning enn dette forslaget, og vi er nok slett ikke alene om vårt syn hos den brede almenhet heller. Jeg har det inntrykk at folk flest føler at vi med dette vil få en enda mer restriktiv forvaltning enn før. Pøenget må jo være å få laget et mer fleksibelt forvaltningssystem enn vi har hatt. At næringsinteressene i sin tid ikke fikk være med i plankomiteen tror jeg var en dumhet. Like-

Foto: Nationen

ledes var nok politikerne litt for raske da de ratifiserte den såkalte Bernkonvensjonen. Norge var under press fra Europarådet. Men fordi vi var blant de landene som hadde de største forekomstene av alle rovdryr, kunne man ha gjort dette mer reflektert enn det som skjedde i Stortinget.

- Hvordan skal vi så komme videre etter denne høringsrunden?

- Direktoratet bør ut ifra høringsvarene nå kunne utelle nye hovedprinsipper for en bedre forvaltningsplan. Til utforming av detaljene i planen bør man oppnevne et nytt utvalg, der også næringsinteressene og jaktinteressene tas med.

SVEN R. GJEMS

RETT PÅ SAK

I Norge har vi bak oss en lang diskusjon om forvaltningen av bjørn, ulv og jerv. Landbruket har stått svært sentralt i denne saken på grunn av den betydning utmarksbeholdene har, særlig for saueholdet i Norge.

Hva nå, Bjørnulf Kristiansen, har Landbrukets Utmarks-kontors sjef sagt seg stille i godstolen for å avvenne myndighetenes dom etter høringsrunden?

- Nei, her er det ikke mye tid til å sitte stille. Som en foreløpig kulminasjon på rovdryrsaken har altså forslaget til forvaltningsplan fra en offentlig arbeidsgruppe vært til høring blant relevante organisasjoner, i tilknytning til høringen har Norges Bondelag og Norges Skogelerforbund som kjent utredet egne alternativer til det offentlige planforslaget. Spe-

- Nordisk samarbeid om rovdryrforvaltningen!

Bjørnulf Kristiansen

sielt kan her nevnes et ønsket opplegg basert på et nordisk samarbeide. Resultatet av høringen er nå til behandling hos myndighetene, og hvor lang tid det vil gå før det skjer noe avgjørende er uklart. Men vi har allerede fått avklart at det blant norske bønder er stor interesse for et slikt nordisk samarbeide om forvaltningen av de store rovdryra. I en så vital sak for landbruket kan vi selvsagt ikke bare sitte stille og vente på hva myndighetene vil bestemme seg for til slutt. Saken er derfor allerede tatt opp på styreplan i begge næringsorganisasjonene.

- Hva har kommet ut av de drøftingene?

- Norges Bondelag har nylig gjort en henvendelse til Nordens Bønderorganisasjons Centralråd, der man foreslår overfor de

svenske og finske landbruksorganisasjonene at det blir opprettet en ad hoc-arbeidsgruppe, som skal få i oppdrag å utrede om det er grunnlag for et nordisk samarbeide om forvaltningen av de tre rovdryrartene. Hvis dette er tilfellet, og det har vi grunn til å tro, skal arbeidsgruppen også utarbeide et forslag til en nordisk rovdryrforvaltningsplan.

- Fra enkelte hold har det blitt antydnet at landbruket tanker om slike nordiske fellesløsninger bl.a. står i strid med våre internasjonale forpliktelser om rovdryrvern?

- Det er helt feil. Det er grunn til å understreke at et slikt forvaltningssamarbeide mellom nasjoner er hjemlet i den såkalte Bernkonvensjonen om sikring av truede og sårbare planter og dyr som både Finland, Sverige og Norge

har ratifisert.

- Hvordan er en slik nordisk arbeidsgruppe tenkt sammensatt?

- Relevante næringsinteressere i hvert land bør etter vår mening være representert i arbeidsgruppen, også reindriftsinteressene. Fra norsk hold har vi forslagsvis gått ut fra å få oppnevnt tre representanter fra hvert av de tre land. Norges Bondelag og Norges Skogelerforbund har videre fremmet et tilbud å påta seg sekretariatsfunksjonen gjennom Landbrukets Utmarkskontor. Vi har den nødvendige faglige kompetanse på naturforvaltning og akter såvitt ikke å bli sittende i den såkalte godstolen mens folk i Miljøverndepartementet arbeider videre med sine planer!

SVEN R. GJEMS

- Mer ærlighet i rovdyrdebatten

AV
SVEN R. GJEMS

KIRKENÆR: - Vi må ha en åpen og bred debatt om ulvens biologi. Jeg synes det er uhorrt at oversetteren skal angripes for det de russiske forskningsrapportene forteller om ulvens farlighet for mennesker, sier universitetslektor Ivar Mysterud.

Ivar Mysteruds navn er trukket inn i rabalderet etter direktoratets presentasjon av oversatt russisk litteratur om ulveforskningen i Sovjet. - Hva er din kommentar til saken, rovdyrforsker Mysterud?

- Rovdyrentusiastene er rare mennesker. Først roper de at det ikke er dokumentert at ulven er farlig for mennesker. Når man så får tilgjengelig litteratur om dette, roper det at dette ikke er noen forskning. På vegne av mine russiske kolleger må jeg få protestere på det kraftigste.

Baker for smed

- Så du går god for alle russiske arbeidere om ulvens farlighet?

- Nei, men jeg synes generelt det må være interessant å få mer innsikt både i russisk forskning og russisk forvaltning av den eurasiatiske ulvestammen, som også den norske ulven-tilhører. Det kan vi bare få gjennom studier av tilgjengelig faglitteratur derfra. Jeg synes det er uhorrt at oversetteren Elis Pålsson blir kritisert i stedet for forskerne. Pålsson oversatte i 1984 gratis for meg rapporten fra et fagsymposium om ulvens adferd som jeg hadde fått fra russiske forskerkolleger. Det var arbeidere som omhandlet ulvens angrep på husdyr som hadde min interesse. Her sto også enkelte arbeidere som omtalte ulvens farlighet mot folk, og dette materialet har altså noen reagert helt allergisk på.

- Har man rettet baker for smed?

- I høyeste grad. Pålsson fikk ikke engang ta til motmæle og takhøyden i deler av svensk presse har dermed vist seg tilnærmet null når det gjelder akkurat denne siden av saken. Forholdene og problemene i Kirov i USSR er naturligvis nok så fjerne fra dagens problemer i norsk forvaltning. Men jeg forstår

ikke hysteriet ved å få innsyn i Pavlovs bok. Fremtredende russiske forskere er opptatt av den. Derfor er det nok så utrolig at personer som ikke kan et ord russisk i denne sammenheng våger å stå fram og kaller Pålssons oversettelse for subjektiv.

Full åpenhet

- Er russerne alene om å hevde at ulven kan angripe mennesker?

- Vi har både norsk, svensk og finsk materiale. I Finland har bl.a. Uno Godenhjelm et arbeid som omhandler hendelsene i Åbo län i årene 1880-82. Ved hjelp av russiske jegere organiserte man jaktoperasjoner som førte til at en del ulver ble felt og angrepene opphørte. Jeg har ikke selv studert kirkebøkene i Åbo, men den kjente finske viltforskeren Suomus og professor Erkki Pulliainen, som er en av Finlands fremste ulveeksperter og naturvernere, har godtatt dette. Ikke forstår jeg at noen kan ta mål av seg til å sope det faktisk under teppet.

ÅPENHET: - Debatten om rovdynrens biologi må være åpen og ærlig, krever universitetslektor Ivar Mysterud.

- Du ønsker altså full åpenhet?

- Skal vi ha ulv, og det har jo våre politikere allerede vedtatt, så skal vi ikke ha den på falske premisser. Vi må ha en bred og ærlig debatt om alle sider ved rovdynrens biologi. Hvis vi ikke bidrar til dette, kan ikke forskerne etter min mening betraktes som seriøse.

- Til slutt Mysterud, - hvilke konsekvenser bør dette nye mate-

rialet få for forvaltningen?

- Ingen-for norsk rovdynforvaltning idag. At et rovdynr i meget sjeldne tilfeller kan angripe mennesker er intet argument for at arten bør utryddes. Rovdyrs farlighet i spesielle situasjoner er noe forvaltningen og befolkningen nok må lære seg å leve med. Men den skal ikke forties, det er ingen tjent med.

ROVDYRSAMARBEID: Ikke bare nasjonalt, men også nordisk samarbeid må til dersom rovdyrforvaltningen skal bli tilfredsstillende, mener bondelagene i Norden.

Norden skal få felles rovdyrplan

Bondelagene i Norge, Sverige og Finland starter den 1. oktober arbeidet med å utforme en felles nordisk rovdyrplan. Etter at utvalgsarbeidet i Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) er ferdig utpå våren 1988, skal rovdyrplanen fremmes som politisk dokument for Nordisk Råd.

N PER MORTEN KVAM

Norske representanter i utvalget blir Erik Vie fra Nord-Trøndelag Bondelag og Bjørnulf Kristiansen fra Landbrukets Utmarkskontor. Sekretær for gruppa er Morten Muus Falck, også han fra Landbrukets Utmarkskontor. Universitetslektor Ivar Mylsterud vil fungere som fagbiologisk rådgiver for rovdyrutvalget.

Utfordringen til NBC-utvalget ligger i å fremme et forvaltningsforslag som både ivaretar primærnæringens krav om å holde rovdynskadene på et akseptabelt nivå, og samtidig passe på at rovdyr sikres i levedyktige stammer. I første omgang må utvalget klargjøre hvilke prinsipper myndighetene bør forvalte utmarksområdene etter, sier Muus Falck. Det legges videre stor vekt på at utvalget skal arbeide i nær kontakt med myndighetene og organisasjoner som representerer reindrift, småfærøring, private og offentlige grunneiere, jeger og naturvern i de enkelte land.

I både Norge og Finland har diskusjonen om rovdyrforvaltningen vært konsentrert omkring to nasjonale forslag til forvaltningsplaner. I begge land er forsla-

gene kommet fra miljøvernmyndighetene. Begge disse planforslagene har møtt stor motstand og er derfor foreløpig ikke satt ut i livet.

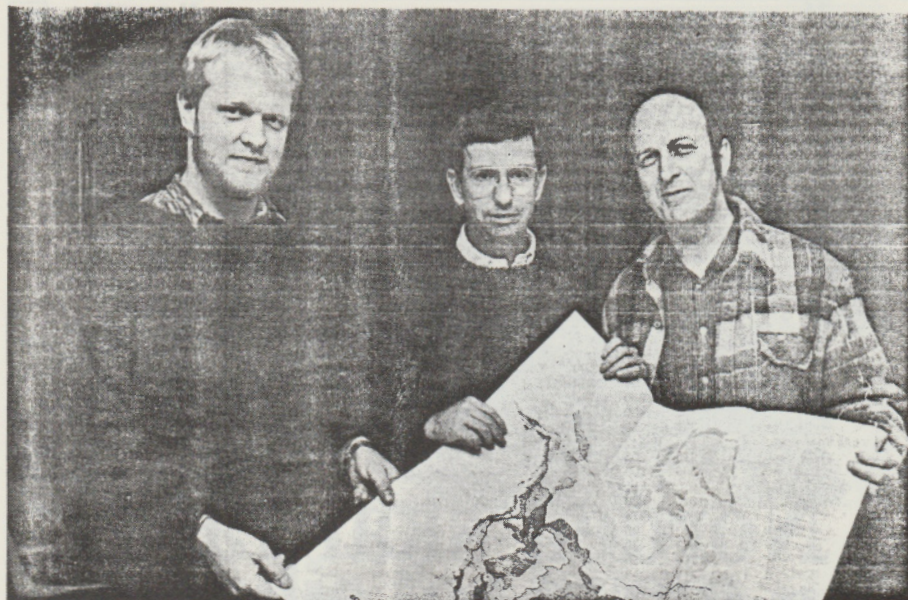
På grunn av den sterke motstanden mot planforslaget i Norge har Direktoratet for naturforvaltning nedsatt et nytt utvalg som skal gjennomgå høringdokumentene og gi direktoratet et endelig råd. Dette utvalget består av representanter for fylkesmennene i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Troms, Hedmark og Sogn og Fjordane.

Ifølge Muus Falck har den norske rovdyrdebatten konkludert med at det er tvingende nødvendig med et nordisk forvaltningsamarbeid. Dette er viktig for å redusere skadene for hus-

dyrholdet, og samtidig bevare levedyktige rovdyrstammer.

Som kjent har både Norge, Sverige og Finland ratifisert Bernkonvensjonen. Dermed har landene påtatt seg et ansvar for å bevare rovdyrstammene gjennom nasjonalt og internasjonalt samarbeid, understreker Morten Muus Falck.

ØKOREGIONKART: Epokegjørende for samfunnsplanleggingen, hevder fra venstre: Morten Muus Falck, Robert Bailey og Ivar Mysterud. (Rolf Soler)

Revolusjon for samfunnsplanleggingen

– Med økoregionkart har en endelig fått et redskap som kan ta vare på helheten i samfunnsplanleggingen, sier universitetslektor Ivar Mysterud til Nationen. I USA er denne typen kart i ferd med å vinne innpass i den offentlige forvaltningen. I Norge er det Bondelaget som tar initiativ til bruk av den nye karttypen.

N PER MORTEN KVAM

En forsker i det amerikanske landbruksdepartementet, Robert Bailey, har utarbeidet økoregionkart for USA og Canada. På et møte i Oslo sist tirsdag informerte han om pågående bruk av denne karttypen i USA og mulige bruksområder framover.

Helhet

Det geniale med økoregionkartene er at de ifølge Bailey i mye større grad enn andre kart ivaretar et helhetsaspekt. Det blir stadig viktigere å planlegge med det målet å bevare vårt naturmiljø og produksjonsgrunnlag på lang sikt. Planleggerne

trenger derfor et verktøy av bedre kvalitet og større troverdighet enn de har i dag. Et slikt revolusjonerende verktøy er økoregionkartene, hevdet initiativtakerne til møtet på tirsdag.

Oppfølging av Gro

– I Norges Bondelag ser vi dette som en svært aktuell oppfølging av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, sier Morten Muus Falck i Landbrukets Utmarkskontor. Der blir det sterkt påpekt planleggingens betydning for å sikre en bærekraftig utvikling. Det betyr bl. a. at økonomi og økologi må bli fullstendig integrert i alle beslutnings- og lovgivningsprosesser. Dette gjelder ikke bare for å verne miljøet, men også for å fremme og beskytte utvikling.

Nyheten

Hittil er kart som er utarbeidet for nordisk planlegging, enten laget for spesielle sektorer eller på grunnlag av en metodikk som i for stor grad er basert på vegetasjonsanalyser, ifølge Muus Falck. I økokartene blir faktorer som klima, vegetasjon, landformer og andre karakteristiske trekk satt sammen til forskjellige økosoner der de

forskjellige faktorene blir sett i sammenheng.

Forskjellige nivåer

I USA lager de økoregionkart for ni forskjellige nivåer. Det øverste nivået er et stort oversiktskart over hele USA, mens kartene på lavere nivå blir stadig mer detaljerte og tar for seg mindre områder. Dermed er kartene tilpasset behovet til både nasjonale og mer lokale planleggingsinstansjoner.

For rovdyrforvaltningen

Som tidligere nevnt i Nationen skal Norges Bondelag gjennom Nordiske Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) utarbeide en nordisk rovdyrplan. Til dette arbeidet trenger man en grundig vurdering av naturgrunnlaget i Skandinavia. NBS er særlig ute etter en beskrivelse av områdets egnethet og kapasitet til å bevare framtidig levedyktige stammer av store rovdyr. NBS har nå leid Bailey til å lage økoregionkart over Skandinavia for de tre øverste nivåene, dvs. de mest oversiktspregte økokartene. Amerikanerne har allerede de satellittbildene over Skandinavia han trenger. I løpet av de følgende dagene skal han

reise i Norge, Sverige og Finland og studere de forskjellige økoregionene. Utarbeidelsen av kartene blir heller ikke noen dyr fornøyelse for NBC. For 30 000 kroner får de hele jobben gjort.

Ulv

Som eksempel på mulig bruk av kartet nevner Mysterud analyse av utbredelsen av ulv i Skandinavia. I dag er det en levedyktig stamme bare i sørvest-Finland. Med økoregionkartet kan en få vite om ulven er utbredt i en spesiell økosone eller om det er f. eks. kulturelle rammer som historiske save- eller reinbeiteområder som bestemmer utbredelsen.

Globale perspektiver

– Dersom alle land brukte et slikt kartverk, ville det klart styrke den internasjonale miljø- og ressursplanleggingen, sier Mysterud. Norges Bondelag tenker nå i neste omgang å få norske myndigheter med på å beskytte denne karttypen. – Vi har ikke gått til myndighetene for, fordi vi først måtte sikre oss at vårt kartbehov ble dekket. I bondelagene hadde vi ikke tid til å vente på beslutningsprosessen hos de offentlige myndigheter, sier Morten Muus Falck.

NATIONEN

Torsdag 8. oktober 1987 **5**

Bjørn i Sverige — jerv i Norge — sau på Finnskogen

— Send ulven til Finland

FLISA: Først ved påsketider legges innstillingen fram, men den kan komme til å gå ut på at finnene skal ta seg av ulven, mens svenskene får bjørnen og Norge skal bevare en jervestamme.

- Vi har ikke tatt noe standpunkt ennå, men akkurat problemstillingen kan også bli aktuell å vurdere, sier Morten Muus Falck, sekretær i komiteen som utreder det hele.

AV SVERRE VIGGEN

Det er Nordiske Bondeorganisasjoners Centralråd som har vedtatt å sette en gruppe i sving med å utarbeide et forslag til felles nordisk forvaltning av de store rovdyrene, plus samtidig ivareta primærnæringens interesser. En komite bestående av to svensker, to finner og to nordmenn, med nevnte Muus Falck som sekretær og administrativ leder har gått i gang med jobben.

- Vi tror det er uhyre viktig å komme i gang med et nordisk samarbeid på dette feltet, ikke minst ettersom Norge og Sverige alene ikke makter å ivareta en levedyktig ulvestamme. Vi ser for oss at det skal gå an å ta seg av dette på en vettug måte med et bredt nordisk samarbeid. Vi ser nå at de nordiske land hver for seg har en langt større bruk av utmarksområdene enn de store landene som også skal forvalte rovdyrstammer, og dette

gjør det langt vanskeligere for det enkelte nordiske land å makte det alene. Når vi har innstillingen klar ved påsketider, kommer vi til å presentere den for Nordisk Ministerråd, sier Morten Muus Falck.

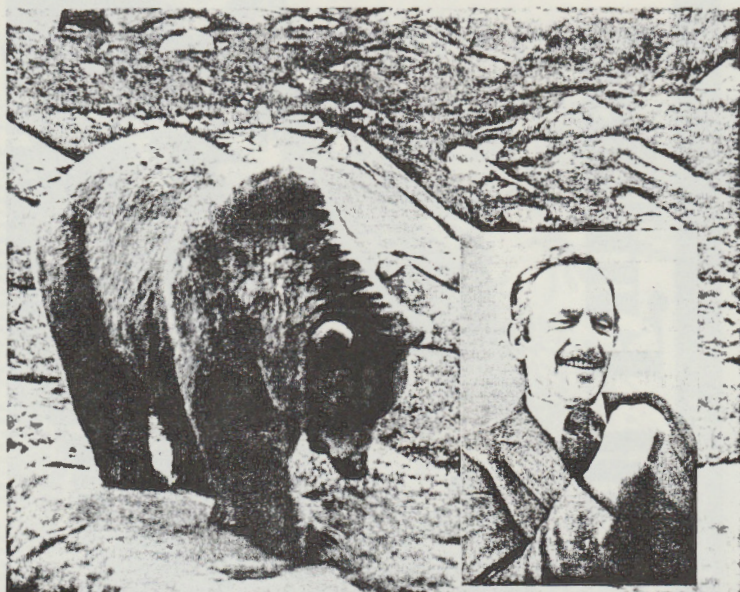
Spesielt interessant er dette arbeidet for Solør, som har ulven i dag, og for Trysil med sin umiddelbare nærhet til den store svenske bjørnestammen.

- Ulveproblematikken er jo fokusert til Solør-distriktet, men det er også andre områder som har minst like store rovdyrplager. I dag finnes ingen overordnet forvaltningsplan som ser helheten i forholdet rovdyr - primærnæringene, og derfor tror vi at en slik plan kan bli et meget nyttig verktøy for alle områder. Vi føler oss dessuten på trygg grunn i forhold til politikerne, og det er ikke snakk om å utrydde noen rovdyrart. Tvert i mot gjelder det å finne en løsning der både primærnæring og rovdyr kan overleve, sier Morten Muus Falck.

ULVEN VEKK: Det skal være plass både til sau og ulv i Norden, men på Finnskogene skal det bare være sau. Ulven kan bli plassert i Finland, antyder Morten Muus Falck, som er med og utreder spørsmålet.

FELLES BJØRNESTAMME: Avdelingsleder Bjørnulf Kristiansen i Norges Bondelag håper at politikerne kjøper ideen, som blant annet innebærer Norge og Sverige kan samarbeide om en felles bjørnestamme i grenseområdet.

Felles nordisk rovdyr-region

Nordisk Råd vil med det første motta et forslag om at Norge, Sverige og Finland oppretter et felles forvaltningsområde for bjørn, jerv, ulv og gaupa. Poenget er å samarbeide om felles rovdyrregioner, istedenfor

at hvert enkelt land bygger opp levedyktige rovdyrstammer. Forslaget kommer fra Nordens Bondorganisasjoners Centralråd, hvor blant annet Norges Bondelag er medlem.

N TONE ASPHAUG STEINSVIK

Norge vil ha den største praktiske nytten av et felles forvaltningsområde fordi vi er det landet som utnytter utmarka mest til beite, sier avdelingsleder Bjørnulf

Kristiansen i Bondelaget. Han har deltatt i det nordiske fagutvalget fra norsk side sammen med formannen i Nord-Trøndelag Bondelag, Erik Vin, og daværende viltkonsulent Morten Muus Falck, som fungerte som sekretær.

Med et felles forvaltningsområde har vi håp om at lokalbefolkningen aksepterer stammer av rovdyr. Slik det er nå er lokalbefolkningen frustrert over at de må stille opp på storsamfunnets premisser, sier Kristiansen.

Fordeling

Forslaget innebærer at byrder, ansvar og arbeidsoppgaver blir fordelt på de tre landene istedenfor at hvert enkelt land skal ha levedyktige stammer av alle rovdyr. Finland har i dag en levedyktig ulvestamme, Norge har jerv og i grenseområdet Norge/

Sverige er det en bjørnestamme som landene kan samarbeide om.

Utspillet kommer samtidig med at Sovjet er i ferd med å fullføre et grensegjerde mot Norge og Finland, som vil hindre at rovdyra vandrer mellom landene. I innstillingen heter det derfor at en felles oppreden mellom de tre nordiske land er en forutsetning for at de store rovdyra skal bli sikret en langsiktig overlevelse i Fennoskandia.

Utvalget har lagt opp til en flerbruksplan, og poengterer at vern av store rovdyr må tilpasses rasjonell næringsvirksomhet, et aktivt friluftsliv, jakt og sportsfiske.

Vi vil nok ha en del streifdyr i alle land, men det er umulig å bygge opp levedyktige rovdyrstammer i områder med mer omfattende næringsvirksomhet, poengterer Kristiansen. Han legger til at de har en strategi for avskytting i planen, som vil fungere

bedre enn den «dag til dag-forvaltningen» som er nå.

Nordisk Råd kan anbefale medlemslandene om å gå inn for denne planen, og Kristiansen håper at de norske politikerne kjøper ideen. Norske fagfolk har for øvrig vært i USA, og de tunge fagmyndighetene på dette området var svært interessert i dette konseptet. Bernkonvensjonens liste over totalfredede arter er lagt til grunn for arbeidet, men utvalget har også tatt med gaupa som Bernkonvensjonen ikke anser for å være truet i internasjonal sammenheng.

Landbruksorganisasjonene er blitt tillagt mye rart på denne fronten. Vi mener at dette er et konstruktivt tiltak som kan bidra til å få debatten ned på et fornuftig plan, og få fram løsninger. Vi håper at perioden med stillingskrig mellom rovdyrinteressert og landbruksinteressert må være over, sier Kristiansen.

Felles nordisk rovdyr-region

Norge, Sverige og Finland bør opprette et felles forvaltningsområde for bjørn, ulv og gaupe. Dette foreslår Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd i en innstilling som i nær fremtid blir overlevert til Nordisk Råd.

Forslaget fremmes samtidig med at Sovjetunionen er i ferd med å fullføre et grensegjerde mot Norge og Finland som skal hindre utvæking av store rovdyr.

ADRESSEAVISEN
FREDAG 23. DESEMBER 1988

Formannen i Nord-Trøndelag Bondelag, Erik Vie fra Grong, har vært med i utvalget som har avgitt innstillingen om en nordisk rovdyrregion. Han erklærer seg svært glad over at det har lyktes å oppnå enighet mellom de nordiske bondeorganisasjonene om den fremtidige rovdyrforvaltningen.

For småfemningen er en veltundert og forpliktende forvaltning av de store rovdyrrene helt avgjørende. En tierbruksplan betyr at landbruket må ofre noe, men dette er et samfunnsansvar som særlingen etter vår mening må ta, sier Erik

Vie.

Tilsammen har de tre nordiske landene rovdyr nok til at artene kan overleve, og med et så stort forvaltningsområde bør det ifølge utvalget være mulig å finne frem til en rimelig sam-ekalstens mellom interessene.

I praksis innebærer vårt forslag at Finland påtar seg ansvaret for ulven. Når det gjelder bjørn er det samme stemmen som opptrer både i Norge og Sverige, og her ligger det an til en deling av ansvaret. Vi er ikke blinde for de konsekvenser dette kan få, men fra landbru-

kets side venter vi forståelse når problemer måtte oppstå.

Erik Vie sier at dagens situasjon, med ulk rovdyrforvaltning i de nordiske landene, ikke er til å leve med. Han anser en forpliktende forvaltningsplan som nødvendig både for rovdyrrenes fremtid og for de næringer og enkeltmennesker som skal leve sammen med dem.

I henvendelsen til Nordisk Råd fremholder den felle-nordiske bondeorganisasjonen at etablering av en forvaltningsregion for store rovdyr vil være en konkret politisk handling i det nordiske biologilåret 1990.

Gjerdet som sovjetruasene er i ferd med å bygge, gir også forvaltningsområdet en klar avgrensning.

Bern-konvensjonens liste over totalfredede arter er lagt til grunn for innstillingen. Gaupe står ikke på denne listen, men er likevel med i bondeorganisasjonens forslag.

I alle tre land er rovdyrforvaltningen et konfliktrikt tema. Nasjonale planforlag som er blitt fremmet har uten unntak møtt motstand, og ingen av dem er ferdigbehandlet av politiske myndigheter.

Åftenposten Lørdag 24. desember 1988

Morgenutgåve.

SPOKER MEST

Ukeklipp

«Homelands» foreslått:

Apartheid rammer Nordens rovdyr

VILLE BANG-HAGLEMOEN

I Norge er det over fire millioner sauer, og i tillegg kommer Norges Bondelag. Det er derfor ikke plass til store rovdyr i medlemmenes interessefelt, fastslø laget i Dagsrevyen onsdag. Man har derfor i disse dager lagt frem et forslag for Nordisk Råd som går ut på at de nordiske land hvert skal ta ansvar for ett av de store rovdyrslagene, slik at de andre slipper. Ulven er tenkt plassert i Finland, bjørnen i Sverige, gaupe på Island og jørven på Nordaustlandet, blant annet. Danmark skal fortsatt være svine-kammens hjemland, og i Norge blir det bønder som tidligere.

Ulvens herjinger har ført til en utbredt armod blant Norges jordbrukere (bildet). Her drøfter to av de hardeste rammede gjenoppbyggingen av utkant-Norge når den siste norske ulven er vel på plass i Karelen.

Innhold:

Vil torpedere Bern-konvensjonen 4

Rovdyr, areal og samarbeid 8

Atomreaktorer i nære kystfarvann 10

De tyske grønne mot EF 12

Et miljøvennlig OL? 14

Skrymtheimen – framtidig nasjonalpark? 16

Hustadvika – første kyst-nasjonalpark? 18

Provoserende miljøbok 26

Barnsider 30

Nr. 1 – 1989
25. årgang.

Redaktør: Arild Ådnem
Redaksjonssekretær: Ruth Schukalla

Forside: «Bærspisende bjørn».
Akvarell av Viggo Ree 1988
etter feltstudier i grensestraktene.

Norges Naturvernforbund
Postadresse:
Postboks 6804, St. Olavs plass,
0130 Oslo 1.

Besøksadresse:
Pilestredet 41B, Oslo
Tlf.: (02) 42 95 00.
Telefax: (02) 11 26 05

Annonser:
Per Sletholt & co.,
Postboks 57 Tveita
0617 Oslo 6
Tlf.: (02) 19 39 09

Postgiro: 5 09 46 02.
Bankgiro: 6026 05 03033.

Abonnement institusjoner: Kr.
250,-

Abonnement enkeltpersoner:
Kr. 175,-

Medlemskontingent:
Personlig medlem pr. år kr.
170,-

Familielem (hovedmedlems
ektefelle eller hjemmeverende
barn under 25 år) pr. år kr. 25,-.
Pensjonister (inkl. Norsk Natur)
pr. år kr. 80,-. Livsvarig medlem
kr. 3400,-.

Medlemmer av Norges Natur-
vernforbund er automatisk med-
lem av det fylkes- og lokallag
vedkommende sokner til.

The Norwegian
Society for Con-
servation of Nature. Member of
International Union for Con-
servation of Nature and Natural Re-
sources (IUCN).

Produsert i regi av
Boksenteret a.s.
Sats: GPG Sats & Trykk
Repro: GPG Repro
Trykk: Team Grafisk 1989

«Homelands» for rovdyr

R

ovdyrutvalget i Nordens

Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) har lagt frem en rapport hvor det bl.a. slås fast at ingen av de nordiske land i dag kan sies å ha levedyktige bestander av både bjørn, jern, ulv og gaupe. Og hva gjør så rovdyrutvalget med det? Det kommer vel med en rekke forslag om hvordan vi kan stanse forfølgelsen av disse rovdyra?

Nei. Vi blir heller presentert for «nytenking». Den består i å snu ryggen til problemene åpenbare årsaker for så å definere bort hele problemet. For har ikke hvert enkelt nordisk land levedyktige stammer av alle store rovdyr, så defineres et nordisk forvaltningsområde, Fennoskandia, som har det. Og innen Fennoskandia får så landene hovedansvar for vern av hver sin art. Raust tildeler vi rovdyra «homelands»: Ulven i Finland (som ved ratifikasjon av Bern-konvensjonen har reservert seg med hensyn til ulven), bjørnen i Sverige og jerven i Norge.

Utredningen kaller dette for et nytt forvaltningsprinsipp og hevder at dette ikke innebærer at det enkelte land skal fratas ansvar for å ivareta alle arter som naturlig finnes i landets fauna. Norge skal m.a.o. overlate ansvar til Finland og Sverige for henholdsvis ulv og bjørn, men allikevel ikke fratas ansvar.

Dette er ikke noe forvaltningsprinsipp, men en trick for å få til en næringspolitisk pakkeløsning som passer landbruket. I forhold til nordisk fauna representerer dette første trinn i en plan for utryddelse av store rovdyr.

Norge har ratifisert Bern-konvensjonen og dermed påtatt seg et ansvar for strengt vern av truede dyrearter som hører hjemme i vårt land. For å oppfylle disse forpliktelser samarbeider vi gjerne med naboland og næringsorganisasjoner. Men vi samarbeider ikke med noen for å feie problemer inn i takeheimen og store rovdyrarter ut av norsk natur.

Q. C. C. C.

3

Bjernen har det ikke lett i Norge. Arten fotografertes sjelden i andre situasjoner enn denne. NBC's forvaltningsidé gir ikke norske bjørnstammer større overlevelsesmuligheter. Bjørn skutt i Lierne, Nord-Trøndelag 5.6.1986.

Når det gjelder forvaltningen av våre store rovdyr er den til dels intense debatten en del av selve saken her til lands. I anledning de Nordiske Bondeorganisasjoners Centralråds nye utredning om bjørn, jerv, ulv og gaupe i Norden, har vi bedt Viggo Ree og Paul Granberg om en kritisk kommentar. Samtidig bringer vi på side 8 en artikkel om samarbeid og forvaltning av universitetslektor Ivar Mysterud som har vært faglig rådgiver ved utarbeidelse av overnevnte utredning.

Red.

Bondelagene
i Norden
med ny
forvaltnings-
idé som kan
føre til
utryddelse av
store rovdyr

Vil torpedere Bern-konvensjonen

De nordiske bondelagene legger om kort tid fram en utredning om store rovdyr i Norge, Sverige og Finland for Nordisk

Råd. Presentasjonen, som er et resultat av arbeidet til et 6-manns utvalg i tillegg til to norske rådgivere, bygger på en forvaltningsidé om at det ikke er nødvendig å ta ansvar for de enkelte arter (les planter og dyr) innenfor de respektive lands grenser. Hensikten er å sprengne grunnlaget for Bern-konvensjonen. Et hovedpoeng er at ulven skal plasseres i Finland. Det er derfor oppsiktsvekkende at utvalget samtidig har tort å underslå det faktum at finnene ekskluderte ulven for de ratifiserte Bern-konvensjonen!

Bondelagene

i Norge, Sverige og Finland startet sitt arbeid med en felles nor-

disk rovdyrplan i 1987. Utvalget innunder Nordens Bondeorganisasjoner Centralråd (NBC), som har hatt to representanter fra hvert land, la fram sin utredning *Bjørn, jerv, ulv og gaupe i Norden – en presentasjon av Norge, Sverige og Finland som felles forvaltningsregion* i desember 1988. Fra Norges Bondelag var Bjørnulf Kristiansen (tidligere Landbrukets Utmarkskontor, som ble nedlagt ved årsskiftet 1987/88) og Erik Vie (Nord-Trøndelag Bondelag) representert, mens utvalgets fagpolitiske og biologiske rådgivere har vært Ivar Myrsterud og Morten Muus Falck (tidligere Morten Kolstad). Sistnevnte har dessuten fungert som utvalgets sekretær.

Rovdyrutvalgets utredning er en fargerik trykksak på 24 sider som ble presentert i dagspressen og norsk fjernsyn (Dagsrevyen) like før jul. For utenforstående kan utvalgets arbeidsresultat rent umiddelbart virke meget rovdyrpositivt og interessant. Den er krydret med vakre verneord og velkjente faglige formuleringer. For den som kjenner litt til det bakenforliggende arbeid, og som har fulgt med i norsk rovviltforvaltning og -forskning de senere år, er det imidlertid ikke særlig vanskelig å registrere at vi nok en gang står overfor et frontalangrep på prinsippet om at vi skal ha livskraftige stammer av de store rovdynene på norsk jord i framtiden (se *Norsk Natur* nr. 1 – 1988, s. 27–28). I 1986 la Landbrukets Utmarkskontor under ledelse av Bjørnulf Kristiansen – da også med Morten Kolstad og Ivar Myrsterud som rådgivere – fram sin *Utredning om forvaltning av bjørn, jerv og ulv i Norge*. Denne såkalte «alternative landsplanen for rovdyr» gikk klart i retning av utryddelse av ulven, samt å la bjørnen få «overleve» med en bestandstetthet på mindre enn 50 % av den tynnest kjente levedyktige bestand i verden (se *Norsk Natur* nr. 3 – 1987, s. 24–25). NBC's nylig framlagte resultat er en videreføring og forverring av planen til Landbrukets Utmarkskontor.

Det nye med NBC's forvaltningsidéer er ikke bare at Norge skal fraskrive seg ansvaret for å ta vare på ulven, men at vi heller ikke skal ha noen større forpliktelser for å verne om bjørnen. De samme rådgiverne har selv vært med på å kartlegge de offisielle bestandstallene for denne arten i Norge, hvor de nylig konkluderte med 6 forskjellige stammer og 2

forekomster på tilsammen *minimum* 47–78 dyr i sørnorske fylker uten tilknytning til bjørnestammene i grensetraktene. Disse stammene har ikke skapt noen alvorlige problemer for sauene på mange år. Likevel anbefaler utredningen at hovedansvaret for å ta vare på bjørnen skal overlates til Sverige!

Forsøk på torpedering av Bern-konvensjonen

Den nye utredningen til NBC kan oppfattes som en plan, men er i virkeligheten et kuppforsøk for å få Nordisk Råd til å vedta et prinsipp som er i strid med Bern-konvensjonens formål (Trinn 1 – s. 6 i utredningen). Utredningen bygger på en forvaltningsidé som forteller at det ikke er nødvendig å ta ansvar for de enkelte arter innenfor de respektive lands grenser. Intensjonen med å etablere Fennoskandia (Norge, Sverige og Finland) som én felles forvaltningsregion for rovdyr er derfor å sprengre hele grunnlaget for Bern-konvensjonen. Først når denne forvaltningsidéen og det politiske motivet eventuelt blir vedtatt, skal selve planen utarbeides. Dette er forøvrig en bakvendt arbeidsmetode i forhold til lignende samarbeidsformer. Man pleier f.eks. ikke i nedrustningsforhandlinger å starte med å eliminere landegrensene, for deretter å diskutere hvilke våpenslag som skal fjernes!

Bern-konvensjonen pålegger hver kontraherende part å treffe de nødvendige lovgivnings- og administrative tiltak for å sikre et spesielt vern av planter og dyr som er ført opp på en liste over totalfredede arter. Det er anledning til å reservere seg, men artene som ønskes ekskludert må hvert land ha lagt fram før ratifiseringen. En torpedering av Bern-konvensjonen vil derfor også kunne få konsekvenser for andre arter enn rovdynene. Hvorfor skal Sverige og Finland bruke store midler på prosjekter for vern av hvitryggspeppen når arten finnes i solide bestander langs vestkysten av Norge, og hvorfor bør Danmark redde sin lille restforekomst av oter når livskraftige bestander finnes andre steder i Norden? Dette kan åpne veien for en skremmende utvikling i mange land.

Hvor uholdbar NBC's forvaltningsidé er, ser vi om denne tankegangen overføres på internasjonale avtaler om f.eks. begrensning av giftslipp eller annen forurensning. Det ville neppe gi

nevneverdige forbedringer om europeiske nabostater skulle slå seg sammen, med det for øye at bare ett land skulle ta hovedansvaret for å redusere sovelforurensningen, mens et annet skulle begrense utslipp av kvikksølv.

Nordisk forvaltningsplan for landbruk?

Om man skulle akseptere bondelagenes nye forvaltningsprinsipp for rovdyr – hvorfor da betrakte Fennoskandia isolert? Hvorfor ikke inkludere de nordvestligste arealene av Sovjet slik at den nordligste delen av Europa kan betraktes som ett felles forvaltningsområde? Da kunne vi kvitte oss med alle store rovdyrarter i Norden, for det ville være nok av både bjørn, jerv, ulv og gaupe i russiske Karlen! Tilsvarende kunne man da teoretisk vedta en

FOTO: DAG K. ERIKSSON

forvaltningsidé om å betrakte Norden som én felles region med hensyn til produksjon av matvarer. Hele det norske rovdyrproblemet ville da være løst ved f.eks. å samle alle sauene på Island, Færøyene og Gotland (der store rovdyr mangler), Danmark og Skåne kunne dyrke kornet og potetene – og Norge kunne ta seg av fiskeproduksjonen! Dette vil også tilfredsstillende bondelagenes nye «flerbruksprinsipp». Nå ser ikke vi på dette som noen heldig løsning, men når først de nordiske bondelagene lanserer en slik idé med redusert ansvar for artsvern i de enkelte land, vil uavklårlig mulighetene for en tilsvarende

NBC's forvaltningsidé vil også få konsekvenser for forvaltningen av andre arter enn store rovdyr. Kostbare prosjekter for å redde hvitryggspeppen i Sverige og Finland ville bli overflødig, da arten finnes i livskraftige bestander på Vestlandet i Norge.

Norsk forvaltning av vilde dyr er blitt lagt merke til verden over, og er behørig fulgt av bl.a. internasjonale tidsskrifter som New Scientist og BBC-Wildlife. Dersom NBC's forvaltningsidé lærer fram, vil Norges anseelse med tanke på artservern nok en gang vekke oppsikt internasjonalt. Vegårdsheiuven – den gang en av Norges få gjenværende ulver – forsvant bort den 11.1.1984

landbrukspolitisk tankegang melde seg.

Bjørnen i Sverige, ulven i Finland og jerven kun delvis i Norge!

Et vesentlig mål for NBC er altså å fordele artene til forskjellige land, og dermed også ubehagelighetene ved å ha dem. De fennoskandiske nasjoner får dermed hovedforpliktelser for bare én rovdyrart hver. Utredningen konkluderer med følgende fordelingsprinsipp: Sverige bør være det sentrale land for å bevare en levedyktig bjørnebestand, Finland

bør ta hovedansvaret for å bevare ulven og Norge bør kunne påta seg en stor del av ansvaret for å bevare stammen av jerv. Legg merke til formuleringen for jervens vedkommende. Den bekrefter at utredningen har norsk initiativ! Det lille «ansvaret» Norge og Sverige skal ta på seg for ulvens vedkommende er å tillate et og annet steifindivid – men disse skal avlives med en gang om de forvalder skade!

Urent spill om ulven i Finland

Et hovedpoeng er altså at Finland

skal ha alt ansvaret for ulven. Dette betyr at vårt naboland i øst også skal ivareta de norske og svenske interesser vedrørende denne arten og dens muligheter for å overleve i Norden. Det er derfor oppsiktsvekkende at bondelagene og deres fagpolitiske og biologiske rådgivere har tort å unnlate og nevne at Finland ved ratifikasjonen av Bern-konvensjonen (våren 1986 – ikke i 1985!) har reservert seg nettopp med hensyn til ulven – det vil si at de har ekskludert denne arten for tiltredelsen! Dette betyr at finnene ikke på noen måte har forpliktet seg til å ta vare på ulven, og at de kan forvalte den akkurat som de vil uavhengig av nabolandenes synspunkter. Det gjør de da også, og det er derfor ikke mindre bemerkelsesverdig at NBC's rovdyrutvalg unnlater å komme med andre viktige opplysninger om artens situasjon i Finland. Antall ulv i dette landet og den manglende dokumentasjon av reproduserende ulvepar på finsk jord er et kapittel for seg, som allerede har forårsaket stor debatt i våre naboland. I store deler av Finland opprettholdes fri jakt på arten, og de har ikke gjort noe for å begrense denne etterstrebelen selv om de offisielle tall forteller om en reduksjon i ulvebestanden på 50–80 % bare i løpet av de siste årene. Tvert imot har de gjennom nye forordninger i 1988 utvidet både jaktareal og jakttiden på denne arten!

Rovdyrsamarbeid allerede i gang

Utredningen unnlater også å gjøre oppmerksom på at det allerede eksisterer et rovdysamarbeid mellom de respektive lands forvaltningsmyndigheter. Miljøverndepartementet og Direktoratet for Naturforvaltning har f.eks. hatt jevnlig kontakt med tilsvarende instanser i Sverige og Finland i forbindelse med utarbeidelsen av landsplanen for rovdyr, og Nordisk Ministerråd har bevilget penger til en samarbeidsgruppe for rovvilt, etter initiativ fra norsk side.

Et vesentlig poeng i NBC's utredning er det russiske grensegjerdet som bygges mot Finland. Dette brukes som påskudd for å se Fennoskandia samlet i rovdysammenheng. I stedet for å gjøre som utvalget – å slå seg til ro med denne trussel, burde det heller tas initiativ for å få til et samarbeid med Sovjet om generelle viltspørsmål med hensyn til dyr som krysser landegrensene.

Norge og Sovjet har lenge samarbeidet om isbjørnen, og Gorbatsjovs tale i Murmansk har bl.a. ført til felles forskningsprosjekter i arktiske strøk. De nordiske land har dessuten mulighet til å ta særskilt kontakt med Sovjet om grensegjerdet, som ble påbegynt lenge for Glasnost-perioden. Man bør ihvertfall ikke la et slikt initiativ være uopprøvet.

Et nordisk samarbeid om natur og miljøvern er selvsagt et gode, men dette forutsetter ikke en opphevelse av landegrensene i forvaltningsspørsmål slik NBC foreslår.

Prinsipp på hodet

Både Viltloven og Bern-konvensjonen skal sikre rovdynenes eksistens, og begge sier klart at næringsinteressene skal tilpasse seg de truede og sårbare artenes krav til overlevelse og ta hensyn til disse. Dette forholdet legges det også stor vekt på i Brundtland-kommisjonen. Bondelagene snur med sin forvaltningsidé dette prinsipp på hodet. I utredningen legges det hovedvekt på at rovdynene skal tilpasses landbruksnæringen!

Lite troverdig

Utredningen forsøker å gi inntrykk av at bondelagene er voldsomt engasjert i å redde rovdynene. Det er derfor påfallende at landbruksorganisasjonene forsøker å forpurre myndighetenes tiltak for å sikre rovdynene ved å blande seg inn med alternative planer for en dyregruppe de ikke har forvaltningsansvaret for. Hvor realistisk er det ensidig å ta hånd om rovdyn uten samtidig å ha en forvaltningsplan for husdyr? Det hadde vært langt mer naturlig at bondelagene sørget for å utarbeide en plan for husdyr, som også var tilpasset bestemmelser og de internasjonale avtaler for rovdyn.

Selv om bondelagenes presentasjon er full av fagre verneuttrykk, f.eks. «et klart behov for bedre vern av de store rovdynarterne», stikker de egentlige intensjoner gjennom på mange punkter. Utredningen er derfor full av selvmotigisler, og formuleringene gjør derfor verneviljen svært lite troverdig. Det understrekes flere steder at det er internasjonalt naturvernpress som er årsak til at artene er vernet. Dersom rådgivne istedet hadde fått fram at økt internasjonal forståelse for å ta vare på miljøet og de forskjellige artene er grunnen til at også rovdynene er fredet, hadde

de unngått å røpe sine egentlige holdninger.

Utredningen gir ensidig informasjon om en rekke faglige spørsmål. Den inneholder dessuten så mye feil og svakheter at den framstår som svært lite troverdig. Eksempelvis er utredningen lite konkret når det gjelder tall. Dette er helt i tråd med den første planen presentert av Landbrukets Utmarkskontor, som også var særdeles rund og diffus. På grunn av uklårheter i denne utredningen, forsøkt presentert som en verneplan, ble følgende vesentlige spørsmål gjennom 2 år stilt gjentatte ganger i flere av landets største aviser: *Tillater utmarkskontorets planforslag at ulven fomerer seg på norsk jord?* Spørsmålet ble aldri besvart, til tross for at de to rådgivne bak planen selv etterlyste en åpen og ærlig rovdyndebatt gjennom media.

Holdningsundersøkelsene ikke nevnt

På slutten av utredningen framheves det at rovdynforvaltningen er et spørsmål om holdninger og evne til samarbeid! Den viktige Gallup/NOI-baserte og landsomfattende spørreundersøkelsen i 1987 om nordmenns holdninger til og betalingsvillighet for store rovdyn, (se: *Norsk Natur* nr. 1 1988, s. 20-22), som konkluderte med at ca. 80 % av befolkningen vil beholde artene bjørn, jerv og ulv i vår natur, er imidlertid ikke nevnt med et eneste ord i utredningen, og finnes heller ikke i litteraturlisten. Lignende svenske undersøkelser omtales heller ikke. Når det gjelder bondelagenes vilje til samarbeid, kan det være grunn til å spørre om de i det hele tatt under utredningsarbeidet har vært i kontakt med naturvernorganisasjoner i Norden?

Bøndene tjent med utredningen?

De nordiske bondelagenes forvaltningsidé, som i realiteten vil peredere Bern-konvensjonen, virker sannelig ikke tillitsvekkende! Blir den fulgt opp, vil den føre til utrydding av store rovdyn. Dermed har de klart tilkjennegitt hvor fjernt de befinner seg fra tankegangen om et helhetssyn i forbindelse med natur- og miljøvernsspørsmål. Dette kan i første omgang skape uønsket mistro til bøndene som yrkesgrupper. I en tid da disse anliggender kommer mer og mer i fokus, ikke minst pga. landbruksnæringens egen forurensning, vil deres orga-

FOTO: VIGAR HETTINGER/BERGSKOLEN EN. OLE LEHMANER/TELSJØER

nisasjoner i økende grad være tjent med støtte og tillit fra både naturvernside og befolkningen generelt i årene som kommer. Det skal derfor bli spennende å se i hvilken grad andre bonde- eller landbruksorganisasjoner vil stille seg bak denne utredningen, som i virkeligheten er første trinn i en skremmende utryddelsesplan for våre store rovpattedyr. Det er ikke utenkelig at de nordiske bondelagene således kan ha blitt påført betydelig skade på grunn av ensidig og ufullstendig rådgivning. ☹

Til tross for totallfredning av jerven har det inntil nå blitt vært tillatt å felle individer i yngeliden. Jervelupa på bildet ble skutt i Lesja i februar 1985. Denne gangen ble hiet tilfeldigvis lunnet, og 4 små unger unngikk en langsom suftedag ved at de ble drept.

Nordisk samarbeid

Det er nå klart at tidens største samarbeidsprosjekt blant nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner går av stabelen mandag 13. februar. Da arrangerer rundt 40 slike organisasjoner en pressekonferanse i Oslo hvor de imøtegår bondeorganisasjonens utredning.

50 organisasjoner mot bondelagens rovdyrplan

OSLO: Femti organisasjoner går imot de nordiske bondelagens rovdyrplan. Planen innebærer at ulv skal bevaras i Finland, bjørn i Sverige og jerv i Norge. Motstanderne mener at hvert enkelt land har plikt til å ta vare på truede dyrearter. — Motstanden bør få de nordiske bondelagene til å tenke over sin politikk på dette området og spørre seg om de er på rett veg, sier Paul Granberg, leder i organisasjonen Våre Rovdyr.

AV
ROLF ARNE MOEN

De femti organisasjonene representerer over halvannen million medlemmer. — Vi er fornøyd med denne oppløsningen. Den viser at det er flere organisasjoner enn vår som er oppptatt av dette, sier Paul Granberg. Det er Våre Rovdyr som har tatt initiativet til samarbeidet mot NBC-planen. Organisasjonene la fram sitt syn på en pressekonferanse i Oslo i går. Bakgrunnen for det hele er forvaltningsplanen som Nordens Bondelagorganisasjoner Centralråd (NBC) har utarbeidet og som de vil fremme som forslag for Nordisk Råd.

Nytt prinsipp

I deres plan innføres et nytt forvaltningsprinsipp. Mens Bern-konvensjonen sier at det enkelte land har ansvaret for de truede arter, foreslår NBC et Fennoskandisk forvaltningsområde, der Finland skal ha ansvaret for ulven, Sverige bjørnen og Norge jerven.

Kuppforsøk?

Under pressekonferansen i går ble det klart gitt uttrykk for at Bondelagens forvaltningsidé er et kuppforsøk for å få Nordisk Råd til å vedta et prinsipp som er i strid med hele Bern-konvensjonen. Bern-konvensjonen er det viktigste samarbeidsdokumentet for verra av truede plante- og dyrearter i Europa. Bondelagens forvaltningsprinsipp åpner for at det enkelte land kan fratrive seg ansvaret for å bevare truede arter innenfor sine grenser. Dersom dette prinsippet blir gjennomført også på andre områder, for eksempel i bekjempelsen av forurensning, vil vi etter hvert få et merkelig bilde.

Har sendt brev

De 50 organisasjonene har sendt brev til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd der de klargjør sitt syn og advarer mot NBC-planene. De har også sendt brev til Europaparlamentet i Strasbourg om den mulige undergraving av Bern-konvensjonen som kan komme til behandling i Nordisk Råd.

Underslår fakta?

Under pressekonferansen ble det påpekt at NBC-rapporten inneholder mange feil. Det er dessuten underslått viktige fakta. Finland får ansvaret for å bevare ulven. Finland har reservert seg nettopp mot ulven ved sin tilrettede av Bern-konvensjonen. Det betyr at finnene ikke på noen måte har forpliktet seg til å ta vare på ulven, ble det sagt på pressekonferansen. Dette står det ingentingom i planen. Den blir karakterisert som en utryddelsesplan enn som en bevaringsplan.

Norges Bondelag er medlem i NBC. Denne planen er utarbeidet etter norsk initiativ. NB har vært representert ved Bjørnulf Kristiansen og Erliv Vie, med Morten Mads Falcik som sekretær og Ivar Mysterud som fagrådgiver.

Organisasjonene

Blant alle de 50 organisasjonene finner vi blant annet naturvernfor-

bundene i de nordiske land, Dyrenes beskyttelse, Bellona, Greenpeace, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Våre Rovdyr, Norsk Ornitologisk Forening og en rekke andre foretningen innen dyr, fugler og natur i Norge, Danmark, Sverige, Finland, Island og Færøyene.

FRONTFIGURER: Under pressekonferansen i går deltok blant andre (fra venstre) Håkan Elias fra svenske Våre Rovdyr, Paul Granberg leder i Våre Rovdyr innledet om bakgrunnen for pressekonferansen, Viggo Ree var møteleder, Bjørne Fjeldseth, småbruker fra Grue orienterte om Bern-konvensjonen, og Roar Solheim, zoolog fra Hamar orienterte om situasjonen for rovdyra.

— Ulven ikke sikret i Finland

OSLO: NBC-forslaget underslår at Finland har reservert seg mot å ta vare på ulven, framholdt Viggo Ree under pressekonferansen i Oslo i går. Dermed faller hovedpoenget fra Bondelagens bori, om at finnene skal skjette de norske og svenske interesse, sier Ree.

Han viser til at også bestandstallene i NBC-forslaget er feil. Den finske forskeren Erik Nyholm, som har høyest tall, ligger på en bestand på mellom 70 til 100 dyr, og han har redusert sine anslag sterkt den senere tid. En annen forsker, Erki Pulliainen, har anslag på 30-70 dyr. Svenske prosjekt Varg er sterkt skeptisk til de finske tallene og påpeker blant annet at finnene ikke kan dokumentere yngling på finsk jord de siste årene.

Den siste 10-årsstatistikken viser

at det er skutt 293 ulv i Finland, eller omlag 30 dyr pr. sesong i gjennomsnitt. De aller fleste av disse dyrene er skutt opp mot grensen til Sovjet. Ifølge de offisielle opplysninger regner myndighetene med at den finske ulvbestanden er redusert med 50-80 prosent. Og hva gjør finnene? Jo, de utvider jakttiden og øker områdene der ulvskutt er tillatt, påpeker Ree. — Det drives en knallhard nasjonal ulvforvaltning og avskyingspolitikk, er hans vurdering.

Flokken jaget

Han trekker fram en fersk episode fra Vierima, et område der ulven er fredet. Her ble det oppdaget en gruppe på fem dyr. Det er reist spørsmål om dette er en familiegruppe, hann og hunn med tre unger. Flokken ble jaget nordover og ut av fredningsområdet. Der ble en hann skutt. Nå er det søkt om tillatelse til å felle de fire gjenværende dyrene i fredningsområdet. Slik behandler finnene ulven, sier Ree. Og han trekker fra at

dette kan være den andre familieguppen vi har i Norden, i tillegg til Finnskog-ulven.

Han synes det er en alvorlig sak at Bondelaget vil kvitte seg med ulven ved å overlate ansvaret til Finland, som ikke har noe ansvar for å ta vare på den truede ulven. Det er også opplegg at det skal være tillatt å felle streitdyr i Norge og Sverige, dersom de går skadet. Dersom ulven skal overleve i Norge eller Sverige må den tydeligvis bli vegetariansk, sier Viggo Ree.

Rovdyr-kritikk

Omlag 50 organisasjoner med over 1,5 millioner medlemmer går imot bondelagens rovdyrplan, med ulv i Finland, bjørn i Sverige og jerv i Norge. Dette bryter med prinsippene i Bern-konvensjonen, om at hvert enkelt land har ansvar for å ta vare på truede arter. Dessuten blir det underslått at finnene har reservert seg mot å ta vare på en ulvbestamme. De driver en beinhard avskyting av ulv, ble det sagt på en pressekonferanse i går. Brev om saken er sendt Nordisk Råd.

SE SIDE 17

Feil Bjørne på rovdyrmøte

I vår omtale tirsdag av de 50 organisasjonenes protest mot NBC's rovdyrplan, har vi gjort to Bjørner urett ved å bruke feil etternavn. Det var Bjørne ENGER fra Gallerud som deltok og orienterte om Bern-konvensjonen, ikke Bjørne FJELDSETH, slik vi skrev. Fjeldseth er velkjent navn i rovdyredebatten — mot rovdyr.

Vi beklager feilen.

Vil utrydde rovdryene

Forslaget fra bondeorganisasjonene om felles nordisk rovdryforvaltning blir presentert som et straksiltak for å redde truede dyr. I virkeligheten er det en plan for utrydde rovdryene. Det mener 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner. De protester kraftig mot forslaget, som skal legges fram for Nordisk Råd.

Side 9

— Plan for utryddelse

De nordiske bondelagenes forslag til rovdryforvaltning er en utryddelsesplan. Det mener 50 natur- og miljøvernorganisasjoner, som protesterer kraftig mot utredningen.

N RAGNHILD SVED

I utredningen foreslår Norges Bondelag, sammen med sine nordiske søsterorganisasjoner, å gjøre Skandinavia og Finland til felles forvaltningsregion for store rovdry. Dette forslaget vil Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd fremme for Nordisk Råd om kort tid. Konkret vil organisasjonene at Finland skal ha ansvaret for ulv, Sverige for bjørn og Norge for jerv.

Avtalebrudd

De 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjonene, som til sammen har et medlemstall på 1,5 millioner, mener dette vil være et brudd på internasjonale avtaler. Ifølge Bernkonvensjonen, som Norge ratifiserte i 1986, har nasjonene hver for seg ansvar for

å sikre vern av planter og dyr som er totalfredet.

Organisasjonene har nå sendt brev til Nordisk Råd og Europarådet hvor de ber om at Bernkonvensjonens prinsipper fastholdes.

— Hvis bondeorganisasjonenes forslag blir vedtatt, vil det bane veien for en alvorlig utvikling med tanke på hvert lands ansvar for alle truede arter. Det vil sette grunnprinsippene for Bernkonvensjonen i fare, sa tegneren Viggo Ree på en pressekonferanse i går. Han har stilt seg i spissen for kampen mot bondeorganisasjonene i denne saken.

— Rapporten oser av fine verneord. I praksis er den en utryddelsesplan, sa han.

Utryddelsesplan

Roar Solheim, zoolog, er heller ikke i tvil om at hensikten med forslaget er at rovdryene skal utryddes. Han mener hele utredningen mangler troverdighet:

— Bare det at bondeorganisasjonene lager forvaltningsplaner for dyr de ikke har ansvar for, gjør at man må være skeptisk til hva som ligger bak, sa han.

Kritikerne mener dessuten at rapporten inneholder en rekke

feil, mangler og selektiv bruk av fakta.

— Bondelaget presenterer forslaget som et straksiltak for å redde truede rovdry. Hvordan kan det da ha seg at de foreslår at Finland skal ha ansvaret for ulven, når nettopp Finland har unnlatt å ratifisere Bernkonvensjonen når det gjelder ulv? Dette forties i rapporten, sa Viggo Ree.

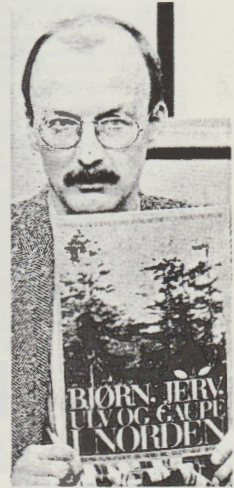
Han påpekte dessuten at de tallene for den finske ulvbestanden som brukes i utredningen er sterkt omstridte.

Faktiske feil

— I bondeorganisasjonenes utredning hevdes det at rovdryra må ha store områder for å overleve. Man forsøker å gi inntrykk av at det er en umulig oppgave for det enkelte land å bevare artene. Dette er ikke riktig. Det finnes mange eksempler på at gaupe og ulv har overlevd på små områder, sa Ree.

Han stilte også spørsmål ved de faglige rådgivene Bondelaget har brukt til denne utredningen, nemlig Ivar Mysterd og Morten Muus Falck. Begge har tidligere vært tilknyttet Landbruks Ut-

TRUET: Ulven, Nordens mest truede dyr, vil bli helt utryddet om bondeorganisasjonenes forslag til rovdryforvaltning blir vedtatt. Det mener 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner.

KRITISK: — Bondeorganisasjonenes forslag til felles nordisk rovdryforvaltning er en utryddelsesplan, sier zoolog Roar Solheim (Foto: Arve Schaug)

markskontor, og har gått inn for planer som ville forverre forholdene for rovdryene, sier Ree.

Bjørn Iuell i Verdens Naturfond mente rovdryvernet i dag er for svakt. Han ser på samarbeid mellom Norge og Sverige i forvaltningen som nødvendig, men advarte sterkt mot en ansvarsdeling som den bondeorganisasjonene foreslår.

Vern overordnet

— Blir dette prinsippet vedtatt, er jeg redd tre truede arter kan bli helt borte fra lista, sa han.

— Vern av truede arter må være overordnet snevre næringsinteresser, sa Thor Midteng fra Norges Naturvernforbund, og understreket at Norge må være et mønsterland for å være troverdig internasjonalt.

Naturvernerne kom lite inn på hvordan konflikten mellom husdyrhold og rovdry-hensyn skal løses. Det ble understreket at konflikter må løses i henhold til lovverket, og det ble også stilt forventninger til en pågående utredning om forebyggende tiltak i konflikten mellom husdyrhold og ulv i Hedmark.

Samlet kamp mot rovdyrplan

SYLVI LEANDER

Femti nordiske miljøorganisasjoner protesterer mot de nordiske bondelagenes ønske om delt rovdyrforvaltning. Hvis Norge får ansvar for jerv, Sverige for bjørn og Finland for ulv, kan ulven bli utryddet i Norden.

I desember la Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) frem en rapport som fremmet en helt ny forvaltningsidé for rovdyr i Norden. Ifølge planen bør rovdyrbestandene av ulv, bjørn og jerv fordeles mellom de tre nordiske landene. Det vil bety at Norge sitter igjen med jerv som eneste rovdyr, i tillegg til gaupe.

Det er dette nye forvaltningsprinsippet nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner nå går til felts mot, med sine 1,5 million medlemmer. De påpeker de mange faktiske feil rapporten inneholder, og viser til at den strider mot de forvaltningsprinsipper Norge allerede er bundet til gjennom norsk lov

og gjennom Europarådet (Bern-konvensjonen).

Tanken om å fordele rovdynene på det enkelte land kommer fra Norge. Forslaget ble fremmet overfor Nordisk Råd. Det kan bare karakteriseres som et forsøk på å utrydde ulven, fastslo rovdynenes fremste forsvare i Norge, på en pressekonferanse i Oslo igår. De talte på vegne av 50 nordiske organisasjoner som nå har protestert overfor Nordisk Råd, samt i brev til Europarådet.

— Norge, som ivret for å få istand Bern-konvensjonen, er i henhold til denne forpliktet til å ta ansvar for de ville dyre- og plantearter som naturlig hører til det enkelte land. Vi har følgelig ikke lov til bare plutselig å stryke flere dyrearter fra listen, som om de aldri skulle ha eksistert, hevdet en av arrangene, dyretegner Viggo Ree. Norge er forpliktet til å verne om den lille ulvestammen på seks til syv dyr som fortsatt finnes på Finnskogen, understreket Ree.

Aftenposten Tirsdag 14. februar 1989 Morgentugave.

Naturvernere protesterer

Oslo (NTB): I alt 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner protesterer samlet mot et utspill fra Nordens Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) overfor Nordisk Råd om et nytt prinsipp for forvaltning av rovdyr i Sverige, Norge og Finland.

NBC, hvor Norges Bonde- lag er med, mener at det her dreier seg om å innføre et nytt prinsipp i strid med den såkalte Bern-konvensjonen som Norge tok initiativ til i 70-årene mens Gro Harlem Brundtland var miljøvernminister.

I en henvendelse til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd

peker naturvernorganisasjonene på at innstillingen fra NBC åpner veien for at de tre nordiske landene fraskriver seg det ansvar de har påtatt seg for vern av vill flora og fauna.

Det som i første rekke har vakt reaksjoner er NBCs forslag om at Sverige, Finland og Norge skal betraktes som en felles forvaltningsregion for store rovpattedyr slik at ansvaret for tre av artene fordeles mellom landene. Etter opplegget skal Finland ha ansvar for ulven, Sverige for bjørnen og Norge for jerven. Natur- og miljøvernorganisasjonene vil forøvrig at gaupen også må tas med i verne-sammenheng. Det er i dag tillatt med jakt på gaupe.

GLÅMDALEN TIRSDAG 14. FEBRUAR 1989

ULVESTRID: - Norge kan ikke alene sikre en levedyktig ulvbestand, sier Bjørnulf Kristiansen i Norges Bondelag (innfelt).

- Godtar ikke fredning!

- Det er ikke mulig for hvert enkelt land å ha et selvstendig ansvar for truede arter. Det er noe man kan drømme om i Paris og Strasbourg, hvor denne tanken oppsto. Jeg godtar ikke fredning som eneste løsning, sier avdelingsleder Bjørnulf Kristiansen i Norges Bondelag.

N RAGNHILD SVED

Kristiansen tilbakeviser kritikken fra natur- og miljøorganisasjonene mot planen om felles nordisk rovdryverforvaltning. Kritikerne mener forslaget bryter med Bernkonvensjonens prinsipper, som tillegger hvert land et ansvar for truede arter innenfor sine grenser. 50 organisasjoner har gått sammen om kritikken, i det største miljøsambeidet som noen gang har funnet sted i Norden. De mener den foreslåtte ansvarsdelingen, med bjørn i Sveiger, jern i Norge og ulv i Finland, vil føre til at artene utrykkes.

- Umulig å ha ulv i Norge

● Det er biologisk og politisk umulig for Norge å opprettholde en levedyktig ulvestamme, mener Norges Bondelag. De står fast ved forslaget om at Finland skal få ansvaret for ulvbestanden i Norden, og avviser at dette strider mot prinsippene i Bernkonvensjonen. Bondelaget avviser kritikken fra de 50 natur- og miljøvernorganisasjonene, som mener forslaget vil føre til at de truede rovdryrene utrykkes.

Side 9

slå andre grupper som er enige i at vi ikke kan ha så store rovdryverstammer overalt i landet, sier han.

- Vi er veldig uenige og misforvåkede med fredningsfilosofien. Vi ønsker en mer praktisk opplagt forvaltning av rovdryrene. At fredning skal være eneste løsning, godtar jeg ikke.

Naturvernorganisasjonene har særlig reagert på bondeorganisasjonenes forslag om Finland skal ha ansvaret for å sikre en levedyktig bestand av ulv i Norden. Det er strid om hvor stor ulvbestand landet egentlig har, og Finland har heller ikke ratifisert Bernkonvensjonen når det gjelder ulv. Dermed har de frasa seg formelt ansvar for å sikre bestanden. Det drives jakt, og ifølge offisiell statistikk er bestanden redusert med mellom 50 og 80 prosent de siste årene. I 1988 ble både jaktareal og jakttid avstivet.

Bjørnulf Kristiansen mener dette ikke betyr at Finland dermed er mindre ansvarlig når det gjelder forvaltning av ulvbestanden.

Levedyktig bestand
- Bernkonvensjonen forutsetter at ulven totalfredes. Et land som Finland kan ikke ratifisere konvensjonen hvis de opprettholder jakt på ulven, og jakt mener finnene de bør ha. Men landet har ratifisert konvensjonen forøvrig, og dermed sagt seg enig i forvaltningsfilosofien. Reservasjonen når det gjelder ulv, legger jeg overhodet ingen vekt på, sier Kristiansen.

- Det viktige for oss er at Finland har en levedyktig ulvestamme, som teller overkant av 100 dyr. Jeg har ikke bare noen hvide på bestanden er på mindre enn 100 dyr, sier han.

«Drømmer»

Bjørnulf Kristiansen representerte Norges Bondelag i rovdryverutvalget til de nordiske bondeorganisasjonen, som har fremmet dette forslaget for Nordisk Råd. Han mener det ikke er mulig for de nordiske landene hver for seg å opprettholde levedyktige rovdryverstammer. Prinsippene som er nedfelt i Bernkonvensjonen og som Norge har ratifisert, er drømmer som lever i Paris og Strasbourg, sier han.

- Her oppe i Norden må vi bare innse at mange ting tyder på at dette bare kan løses i samarbeid, sier Kristiansen. Han mener likevel at forslaget om å gi de nordiske landene ansvaret for hvert sitt rovdyr ikke strider mot Bernkonvensjonen.

Problemer

- Utgangspunktet er noe tull, etter min mening. Det er ikke mulig for Norge å ha levedyktige bestander av jern, bjørn, gaupe og ulv uten at det skaper store problemer. Ikke bare på grunn av landbrukets interesser. Det er og-

- Umulig å ha ulvestamme i Norge

- Ut fra det vi vet om ulvens biologi, er det i Norge på lengre sikt. Det sier Amund Venkjen, generalsekretær i Norges Bondelag.

Venger avviser at Bondelaget gjennom å foreslå Finland som ansvarlig for ulvbestanden i Norden, vil avskrive seg det ansvaret vi er forpliktet til gjennom Bernkonvensjonen. Ifølge konvensjonen er Norge forpliktet til å opprettholde en levedyktig bestand av ulv.

- Etter vår mening er det ikke faglig grunnlag for å makte å opprettholde en levedyktig bestand av ulv i Norge. Det er hverken biologisk eller politisk mulig å ha så stor bestand

at den kan karakteriseres som levedyktig, sier Venger.
Han ønsker likevel en diskusjon om hvor mange ulver en må ha for å opprettholde en levedyktig bestand og hvor store arealer som kreves. I bondeorganisasjonens utredning er en levedyktig bestand definert som 100-150 dyr innenfor et område på 250-500.000 kvadratkilometer.

- Når dette blir tatt opp er det ganske sikker på at debatten vil ta en annen vending. Følelsesmessige holdninger og

velvilje er én ting. Hva som konkret må til for å opprettholde en levedyktig bestand er en annen sak. Jeg imøteser gjerne en diskusjon med forskere om hvor stor en slik bestand må være, sier Venger.

Han mener desuten at det som kalles bondelagens forslag «utryddelsesplan» har med seg ut av diskusjonen.
- Utgangspunktet vårt har vært å finne en løsning for å opprettholde en levedyktig ulvbestand, sier Venger.

Formannen visste ikke

Formannen i de nordiske bondelegenes rovdryvervalg, svensken Bo Eliason, var ikke klar over at Finland har reservert seg mot å ta ansvar for ulven. Det er Finland organisasjonene mener skal ha ansvaret for en livskraftig ulvbestand.

- Jeg ble først helt nylig gjort oppmerksom på at Finland ikke har ratifisert Bernkonvensjonen når det gjelder ulv, sier Bo Eliason.

Eliason kjenner heller ikke til at det er uenighet om hvor store arealer rovdryrene trenger, eller at ekspertene strides

om hvor stor ulvbestanden i Finland er.

- Faglige spørsmål må du diskutere med de som har vært sakkynndige for rapporten, sier han.

Eliason mener likevel at det er en brist i rapporten at uenigheten om ulvbestanden i Finland ikke er nevnt.

- Rapporten må kanskje omarbeides med tanke på de spørsmål som er reist, men forslaget om felles nordisk forvaltning er likevel godt. Vi oppfatter dette som en idérapport, i så måte holder den mål, sier Eliason.

— Stans rov- dyrplanen

ELVERUM: Svenska Naturskyddsforeningen gikk i går hardt ut mot de nordiske bondelagens rovdyrplan. SN ber bondelaget i Sverige ta avstand fra innholdet i rapporten.

Planen går ut på at Norge skal ha ansvar for jerven, Sverige for bjørnen og Finland for ulven. Bo Eliasson, leder for rovdyrutvalget, bekrefter i Nationen i går at han ikke har hatt kjennskap til at Finland har reservert seg mot å ta vare på ulven ved tilslutningen til Bernkonvensjonen.

— I praksis innebærer planen at ulven i hele Norden risikerer å miste all beskyttelse, sier Per Wranner, leder i SN.

— Jeg er meget overrasket over at Lantbrukarnas Riksförbund har stilt seg bak dette usjenerete forsøk på å få ulven utryddet i Norge og Sverige. Det naturlige er at LRF sentralt snarst tar avstand fra rapportens forslag, sier Wranner.

— Det er ikke mulig for hvert enkelt land å ha et selvstendig ansvar for truede arter. Det er noe man kan drømme om i Paris og Strasbourg, hvor denne tanken oppsto. Jeg godtar ikke fredning som eneste løsning, sier Bjørnulf Kristiansen (Norges Bondelag) til Nationen i går.

Dødfødt rovdyrplan

KOMMENTAR

RAGNHILD
SVED

La rovdyra leve - men ikke i Norge. Med sitt forslag om Norden som felles forvaltningsregion for bjørn, jerv og ulv, har de nordiske bondorganisasjonene (NBC), på initiativ av Norges Bondelag, klart tonet flagg i rovdyrdebatten. La våre naboland ta ansvaret og dermed også ulpen med å bevare en bjørn- og ulvestamme. Så kan vi påta oss en stor del av ansvaret for å bevare en stamme av jerv.

Norge har størst nytte av et slikt opplegg, sier Bondelaget, og leverer lita tvi om at det er hensynet til næringsinteressene de mener å sikre på denne måten.

Og næringsinteressene er viktige i denne saken.

Men ut fra et helhetssyn har samfunnet avgjort at rovdyrerne skal vernes. Også bondene og deres organisasjoner er mer eller mindre frivillig nødt til å spille med på disse premisse. Bondelagets forslag må ses i denne sammenheng.

Men mye tyder på at Bondelaget er kommet i skade for å falle mellom stoler.

Offisielt er dette et forslag for å sikre rovdyrstammene for framtida. Det er til dyras beste, hevder

Bondelaget. Men hvordan kan det da ha seg at de helt unnlater å nevne at Finland, som de vil tillegge ansvaret for ulven, har frasagt seg et slikt ansvar? Finland har ved ratifisering av Bernkonvensjonen reservert seg både med hensyn til ulv og bjørn. Kan man ha tillit til at Finland da vil sikre Nordens ulvestam? Er det ikke en reell fare for at Finland ved fortsatt jakt kan komme til å utrydde bestanden?

Og hvorfor nevnes det ikke at det er stor usikkerhet om hvor mye ulv Finland har? Ifølge NBC-utredningen er tallet 100-150 individer. Forskeren bak dette tallet har senere redusert beregningen til 70-100 dyr. Andre har anslått tallet til 50-80. Et svensk ulvprosjekt har funnet ulvespor som antyder at Finland ikke har flere ulver enn vi har i grensetraktene ved Fimmskogen. Det er vanskelig å se hvorfor vesentlige opplysninger som disse utelates hvis bondorganisasjonene er oppriktig opptatt av å sikre bestanden.

— Det viktigste for oss er at Finland er det eneste land i Norden som har en levedyktig ulvestamme, sier Bondelaget. Men det er altså usikkert hvor levedyktig denne stammen er.

Samtidig er Sovjet i ferd med å fullføre sitt grensegerde mot Finland, noe som effektivt vil hindre vilutveksling mellom landene.

Dermed vil dagens bestand være grunnlaget for framtidens ulvestand i Norden, noe som stiller enda større krav til forvaltningen. Lett er det heller ikke for Bondela-

get å forklare at deres forslag om felles forvaltning ikke er i strid med Bernkonvensjonen, som Norge ratifiserte i 1986. Konvensjonen pålegger oss å verne truede arter og å bygge opp igjen bestander. Bondelaget ga i Nationen (14.2) i klartekst uttrykk for at man ikke godtar prinsippene i konvensjonen, som et enstemmig Storting ga sin tilslutning til. En konvensjon som før avrig Norge var blant initiativtakerne til.

Det skulle være unødvendig å argumentere for de forpliktelsene denne konvensjonen medfører. Tanken om at helheten i naturen skal bevares, er bredt akseptert. Det innebærer at den økologiske balansen og det biologiske mangfoldet må sikres.

En undersøkelse som Gallup/NOI gjorde i 1987 viste at 80 prosent av befolkningen ønsker at vi skal ha bestander av bjørn, jerv og ulv i Norge. Her kom det også fram at folk er villige til å betale for dette. Ingen naturvernorganisasjon argumenterer for, eller ser det som realistisk, at Norge skal ha en ulvestamme på 150-200 dyr. Men organisasjonene, og et flertall av befolkningen, ønsker at arten skal overleve i Norge. Dette er vi også forpliktet til ved lov, og det må også Bondelaget forholde seg til.

Forvaltningsforslaget er nå oversendt Nordisk Råd. Det synes nok så utopisk at et forslag som klart bryter med en forpliktende, internasjonal konvensjon, skal få tilslutning der.

Om tap av sau på beite

Kjell Mork

NOKRE TANKAR OM SAUEHALD GENERELT:

Eg har sjølv drive med sau i over 11 år, og meiner at eg etter kvart har lært litt om dette. Eg har forholdsvis mykje sau, godt over landsgjennomsnittet, og også det meiner eg tel i denne samanheng. Likevel har eg svært lite tap, og meiner å vite ein del om kvifor tapet er lite. - Mange arbeidsrutiner gjennomførde på gardsbruket spelar ei viktig rolle for å minske tapet på sommarbeite. Desse vil eg kome tilbake til seinare i stykket.

"Sauehald er lettvent. Det er berre å slenge litt mat i dyra om vinteren og heile sommaren er du kvitt dei". Dette er ein stor myte som dessverre altfor mange trur på. Slik som både folk som ikkje driv med sau sjølve, og mange toppolitikarar tydelegvis ser på denne næringa, verkar det som dei også trur på denne påstanden. Sjølv mange gardbrukarar som ikkje har sau sjølve, meiner å tru dette. Og så kjem det fatale inn: Ein del som har sau, sjølv om dei nok har oppdaga at sauehald ikkje er lettvent, prøver å leve opp til denne myten likevel. Ofte blir resultatet deretter. Ein del saueigarar er tydelegvis livredde for å ha sau rundt seg om sommaren. Kvifor? Tviheld dei seg til myten igjen?

Ein del saueigarar er ikkje i stand til å ta imot lam som måtte ha sjølv den minste feilstilling ved fødselen. Kan ein då forvente at desse er i stand til å sende berre fullverdige lam/sau på sommarbeite? Kor stort kunnskapsnivå om sauehald har ein gjennomsnitts sauehaldar? Der ligg nok mykje av hunden gravlagd. Eg vil påstå: Det er ofte kunnskapar/interesse for å setje seg inn i dei ulike problema innan sauehald det skortar på. Det enklaste i verda er å gi skulda til andre. Og kva

er vel enklare enn å skulde på rovdyr og rovfugl når ein mislukkast? Innen psykologien er dette eit velkjent fenomen og blir der kalla kompensasjon.

1. jan -78 overtok eg ein sauegard, og trudde på myten om at sauehald er lettvtint. Her skulle det drivast gardsbruk med minimum av arbeid! Det gjekk ikkje mange vekene før eg måtte erkjenne: Skal resultatet bli godt, så krevst det mykje og nøyaktig arbeid gjennom heile året. Og ikkje minst ansvarskjensle må inn. Det er ikkje berre å overlata til tilfeldigheitene og håpe på det beste. Då er ein nesten garantert eit dårleg resultat.

I eldre tider, heilt fram til hundreårsskiftet, var sauen annenrangs dyr rundt om på gardane og fekk stell deretter. For mange var det status å ha flest mogleg dyr på garden, og dyra var derfor i svært dårleg fysisk tilstand om våren på grunn av elendig foring. Det er fortalt at her i bygda (Hareid) blei det sagt at greidde dyra å gå over dørstokken utan å snuble når dei skulle ut om våren, var dei velfødde. Det seier seg sjølv at mange av desse svake dyra ikkje klarde overgangen om våren, og strauk med på grunn av dårleg fysisk tilstand. Og kva var vel lettare enn å skulde på rovdya, då som no? Enno får rovdya skulda for mykje dei ikkje har gjort. For mange er det nok å sjå at ei ørn eller eit rovdyr ét av eit åtsel. Deira konklusjon er klar: Dyret er drepe av vedkommande åtseletar. Men nettop dette avslører at dei har liten kunnskap om samanhengar og fuksjon i naturen.

Det kjem vekk ca. 100 000 sau/lam på sommar-beite kvart år, blir det sagt. Ca. 5000, berre ca.5 prosent, skal vere tatt av rovdyr. Berre dette viser at rovdyrproblematikken blir blesen for sterkt opp av enkelte grupper. Kva med resten, dei ca. 95 000 andre sauene? Kva naud og elendigheit skjuler seg bak dette talet? Det er det eg synest er interessant og som det bør arbeidast mykje med. Kva bør sauehaldarane gjere for å få ned tapet av sau på beite? Ved å skulde på rovdya angrip ein problemet i feil ende.

PERSONLEG ERFARING:

Eg er så heldig å ha sauene med i eit godt organisert beitelag, Ulvådalen Sankelag. Ulvådalen ligg i Rauma kommune, nær grensa til Oppland. Dei siste par åra har det påviseleg vore mykje jerv i området der, kanskje også bjørn, men dei har gjort minimale skader. Meir om det seinare. Sauene frå Sunnmøre blir frakta i dyretransport, ei strekning på ca. 200 km. Sankelaget har ein del viktige reglar som skal gjennomførast før fjellsending, og dei fleste fyl nøye desse reglane. Dette er nok hovudgrunnen til at vi har eit godt resultat, ca. 1 prosent tap pr. år (Sjå "Sau og Geit" 1/1984).

Kan nemne at personleg har eg ikkje hatt tap på fire år. Gjennom 10 sesongar har eg hatt tilsaman 1408 sau/lam på beite i Ulvådalen, med 3 lam tapt (aldri meir enn eitt dyr tapt pr. år). I dei siste fire sesongane er samtlege dyr funne igjen. I 1988 sende eg 185 dyr, og alle kom heim.

Eg torer påstå, til det motsette er bevist, at til fleire av reglane/punkta eg nemner utover i stykket som blir oppfylte av saueigarane, til mindre blir tapet på sommarbeite. Lar ein desse reglane bli til rutinearbeid, vil ein sjå resultat av dette arbeidet:

1. Send ikkje svake og sjuke/utrivelege sau på beite: Altfor mange saueigarar vil for alt i verda bli kvitt sauen om sommaren. Dei sender på beite alt, uansett. Som tidlegare nemnt, sende eg siste beitesesong (1988) 185 sau på sommarbeite, og alle blei funne igjen. I tillegg heldt eg 7 dyr heime, to søyer med henholdsvis to og tre lam. Eg er sikker på at den søya som hadde tvillingar ville ha stroke med, hadde eg sendt ho. Ho hadde store skader på juret etter ein jurbetennelse. I staden heldt eg henne heime til slutten av juli. Då blei ho send på slakteri. Den andre søya hadde også hatt jurbetennelse, og lamma fekk ikkje suge. Dei var derfor små og svake. Eg er ikkje i tvil: Desse tre lamma ville ha stroke med hadde dei blitt sende på beite. I staden for 4-7 "rovdyrtekne" dyr, fekk eg sende sju kvalitetsslakt på slakteri.

Før dyra blir sende på beite, bør spenar og jur sjekkast nøye. Eit skrekkeksempel som viser panikken enkelte har for å ikkje bli kvitt alle dyra om sommaren: Ein saueeigar oppdaga at ei søye hadde kraftig jurbetennelse like før sending, men ville, som så altfor mange, bli kvitt dyra for sommaren. Han ga sauene ein rask og ikkje fullstendig Longamid-kur, men sauene var daud etter å ha vore på beite nokre få dagar. Korleis det gjekk med dei morlausa lamma, kjenner eg ikkje til. Dessverre er det altfor mange saueeigarar som viser så liten ansvarskjensle som i dette tilfellet. Makelegheit framfor alt, og: "Ned med rovdyra, det er dei som har skulda viss dyr forsvinn!"

2. Ein behøver ikkje sende alt på beite med ein gong:

Ofte kan ein oppleve at nokre dyr ikkje er klare til å bli sende på sommarbeite når hovudmengda reiser. Det kan vere at lamma er for unge, at dyr er midlertidig halte, jurbetennelse (som ikkje utviklar seg for langt) o.a. Ein bør i slike tilfelle vente til dyret er heilt i form igjen. I 1986 etter sende eg t.d. 9 dyr, tre veker etter dei andre. Alle blei funne igjen om hausten. Eg er ikkje sikker på at alle ville ha kome tilbake om dei hadde vorte sende i lag med første pulje. Det er trass i alt forskjell på å gå under oppsikt i heimeområdet i "rekonvalesensperioden" i staden for brått å kome i eit meir ugjestmildt beiteområde.

3. Alle vaksne dyr bør ha bjølle! Dette er ei svært rimeleg livsforsikring, ingen tvil om det. Bjøller har minst tre fordelar:

a) Lamma kjenner lyden på bjølla til mora. Derfor har dei lettare for å finne mora igjen om dei kjem bort frå henne. For at lamma skal kjenne lyden på bjølla alt frå første dag på beitet, bør søya få bjølla nokre dagar før sending.

b) Bjøller lettast sankinga om hausten og fører til mindre tap. Under høstingsankinga kan bjøllene under ideelt ver høyrast fleire kilometer. Sau utan bjøller kan lett bli oversett. Eg har fleire gongar under sanking vore ute for at sauene står heilt i ro, men eit lite klemt i bjølla har vore

nok til å finne dyra. Ellers kunne ein lett ha gått like forbi uten å vere klar over dei. Det verkar i enkelte tilfelle som om sauene prøver å skjule seg for sauesankarane.

c) Bjøller på alle vaksne sauer vil gjere at m.a. tjuvslaktarar vil vere meir varsame med å forstyrre dyra med tanke på alt rabalderet bjøllene vil lage når dyra blir skræmde. Ein vil elles lettare oppdage om sauene blir jaga av laushundar eller eventuelle rovdyr.

I USA har eg høyrte at enkelte har bjølle med seg for å skræme bjørn. Eg lurar på om det kan vere ei tanke å overføre til norske forhold? Om folk som ferdast i beiteområdet ber med seg ei bjølle, vil kanskje eventuelle rovdyr forbinde bjølle med menneske og sky sauer med bjølle meir enn dyr utan bjølle?

Eg er ikkje i tvil om at hundrevis, kanskje tusenvis, av sauer og lam kvar haust ikkje blir funne og går ein langsam sveltihel i møte på grunn av bjøllemangel. Dyra snør inne og svelt i hel. Rovdyr får ofte skulda for tapet. Det er heller å håpe at rovdyr finn desse stakkarane og forkortar pinsla.

4. Alle dyr bør merkast individuelt slik at dyra kan bli identifiserte på lang avstand: I Ulvådalen Sankelag har alle vaksne bjøllemerke, det vil seie eit farga plastmerke som blir festa til bjølla. Merket har tal som kan lesast på lang avstand med kikkert. Dermed kan dyr som går på uønska plassar bli sjalta ut. I slike tilfelle bør ein ta lamma også, for dei søker gjerne tilbake til same plass seinare. Er det spesielle plassar ein ynskjer at dyra skal halde seg på, kan ein ved å plassere saltslikkesteinar der, meir eller mindre oppnå dette.

5. Alle dyr bør kapslast mot innvollsorm før beiteslepp: Etter kapslinga skal ikkje dyra gå på det nedsmitta heimebeitet meir. Neste stopp er sommarbeitet. Altfor mange dyr

blir sende på beite utan å bli kapsla. Utrivelege og i verste fall daude dyr kan bli resultatet.

6. Alle dyr bør vaskast/badast mot utvendige snyltarar før beiteslepp: Ein unngår då kløe hos sauene. Klør sauene på ryggen, vil dyret i mange tilfelle leggje seg på ryggen for å klø seg. Det skal ikkje så mykje ujamnt terreng til før sauene ikkje kjem seg opp igjen og blir liggande der. Etter nokre timar er sauene daude. Flugemakk og flått vil ein og kunne unngå om sauene blir vaska.

7. Organisert tilsyn: Ulvådalen Sankelag har ein svært dyktig gjetar, Olav Brøste. Han sørgjer for at dyra held seg innanfor beiteområdet, tar seg av sjuke/skadde dyr og har gjennom tidene funne mengdevis av dyr etter hovudsankinga. Fleire år har det ikkje vore nødvendig med ettersanking fordi gjetaren har funne alt. Alle beitelag og andre som har høve til å slå seg saman, bør ha ein fast, løna gjetar, aller helst med gjetarhund. Men kven som helst kan ikkje brukast. Vedkommande gjetar må ikkje vere redd for å sveitte eller gå ut i dårleg vær.

Altfor mange stader er tilsynet for dårleg. Er det forsøkt eit slags tilsyn mellom saueeigarane, viser det seg desverre altfor ofte at berre nokre få tar tilsynet alvorleg. "Unnalurarane" viser ikkje slik ansvarskjensle som alle eigarar av dyr burde ha. Altfor mange sau og lam stryk med p.g.a. dårleg tilsyn.

8. Naturlege dødsfeller: I dei fleste beiteområde er der større eller mindre naturlege feller som sauene kan gå i og omkomast. Eg kan nemne myrholer, bratte fjellsider med stup, strie elvar og mykje meir. Dette kan variere lokalt. Slike openberre feller bør sikrast om det er mogleg. Det kan vere mykje arbeid, men vil løne seg over tid. Sperregjerde vil ofte vere løysinga.

9. Skikkeleg foring av både vaksne og lam: Dette er eit svært viktig punkt. Husdyrkonsulent Odd Skrøvseth ved Sunnmøre Meieri samanlikna lammetap med vårvekt i Ørsta verring i 1980. Små lam, dvs. dårleg fora lam, har 16 prosent tap på sommarbeite, medan godt fora lam har eit tap på 4 prosent. Ei tilsvarende utrekning for Stranda og Sykkylven verring ga nesten same resultat (14% og 3%). Han skreiv m.a.: "Granskinga tyder på at tapet av lam på sommarbeite kan i stor grad vere avgjort når tida kjem at sauene skal jagast til fjells". Sjå resultatata han kom til rett bak stykket mitt. Dette står i "Husdyrkontrollen Sunnmøre Meieri. Purkekontrollen og sauekontrollen 1980".

a) Det er viktig å fore søyene godt alt frå hausten av, slik at dei har reservar å ta av til mjølk til lamma.

b) Altfor mange lar lamma gå i lag med dei vaksne utan at lamma har sjanse til å kome inn i eit avlukke der vaksensauen ikkje kjem til. Der ein er avhengig av inneforing ei stund før lamma kjem ut på vårbeite, skal lamma ha fri tilgang på kraftfor og silo/høy.

Resultat: Fleire kilogram tyngre lam som er sterke og trivelege, og har mykje større sjanse til å overleve beitesesongen enn dei stakkarane som aldri får tilskotsfor. Og ein slepp så mykje sår på spenane til søyene av stadig suging. Den som får skikkeleg orden på foringa både av vaksne og lam, vil få mindre tap og større slaktelam.

Største "rovdyret" er ofte sauehaldaren sjølv, som av likesæle, kunnskapsmangel og/eller sparsemd ikkje gir dyra det dei treng for å få ein god start til beitesesongen.

Eg er forbausa over at organet til "Norges Sau- og Geitealsslag", "Sau og Geit", går så mykje til angrep på rovdyra våre. Tenk om like mykje energi kunne ha vore brukt til å lære opp saueeigarane! Det er der det trengs! Det er der det er noko å vinne! Det er altfor mange saueeigarar som kan utruleg lite om sau. Dei veit at det er noko som heiter ulv, jerv, gaupe, bjørn og ørn. Og då kan dei det meste, ser det ut til. For det er desse som forårsakar tapa, blir det hevda..

Det Odd Skrøvseth skreiv er aldri blitt tatt til følgje av "Norges Sau- og Geitealslag". Eg såg det så vidt nemnt med nokre linjer i "Sau og Geit" ein gong. Men det er tydelegvis enno ikkje oppfatta som viktig hos mange; det viktigaste er å få rydda ut rovdyra våre. Men når dei er borte, kven skal ein skulde på då når tapa blir store?

10. Tidlegare heimsanking: Det er ei kjend sak at i dei siste vekene (i september) veks lamma lite på beite. Det er då ofte at tapet kjem også. Ulvådalen Sankelag var i 1987 utsett for litt jerv. Desse skadene kom etter hovudsankinga, heilt i slutten av september. Tidlegare sanking kan kanskje også føre til mindre tap i mange tilfelle? (Dette gjeld også for tobeinte rovdyr).

11. Arealet må vere stort nok i forhold til sauetalet: For stort sauetalet fører til auka smittepress, skrøpelegare lam og større tap på grunn av matmangel.

ALVELD:

Spesielt langs kysten finst liljeplanten rome. Ved å beite på denne planten, kan det bli utvikla alveld, spesielt hos lamma. Særleg dei som er kvite eller har lite hudpigment er utsette. Dei blir først urolege, skubbar hovudet mot bakken, klør seg og har det vondt. Det samlar seg væske i underhudsvevet på hovudet slik at øyrene blir store og tunge og augneloka hovne. Dyra blir lyssky og freistar unngå sollys. Kroppstemperaturen aukar, det same gjer pust og puls.

Etterkvart kan væske sive ut gjennom huda og etter ei tid vil store skorper falle av. At lamma blir blinde er ikkje uvanleg. Både svarte og lyse dyr kan få gulsott (indre alveld). Diaré er vanleg. Lamma blir hemma i vekst og utvikling og mange kan stryke med. -Det har vist seg at alveld er vanlegare hos lam med hemoglobin BB enn med type AA.

Alveld er spesielt utbreidd langs kysten. I somme distrikt kan 10 - 50% bli angripne. Juli ser ut til å vere verste månaden. (Alt dette etter Harald Fjøsne i "Sau og Geit 6:1986).

Mange stader er alveld velkjend. Eg veit ikkje kva eg skal kalle det når saueeigarar vel vitande om at ein heil del av lamma kan stryke med av alveld, sender dei på beite til same området år etter år. Fleire stader der det er mykje alveld, blir ørna skulda for å vere den store skadegjeraren. Det er nok ikkje ørna som gjer at sauen daudar av alveld.

Eg er freista til å seie at det vitnar om mangel på ansvarskjensle når mange saueeigarar år etter år sender lamma rett i døden utan å løfte ein finger for å prøve å løyse problema. Dei berre godtar dette. Det same gjeld "Norges Sau- og Geitalslag" og deira organ "Sau og Geit". Utruleg lite er gjort frå deira side når det gjeld alveld. Men utruleg mykje er gjort p.g.a. nokre rovdryrdrepne sauer. Eg meiner alveldproblemet er ei større og styggare sak enn spørsmålet om rovdryrskadar. Problemet burde i aller høgste grad blitt vurdert blant anna etter Dyrevernlova.

Eg bur sjølv i eit alveld-område, og veit kva pinsler dette fører med seg for dyra. Og styresmaktene gjer ingen ting for å hjelpe dei utsette! Alle snakkar om rovdryrskader, men få om alveld. Eg meiner at det skulle ikkje vere lovleg å sende sau på beite der det erfaringsmessig er mykje alveld. Dette smakar av dyremishandling mot betre vitande. Men det er og takjevakkjande det ein saueeigar frå Hareid fortalde: Alveld var ingen problem tidlegare. Her var ein sauestamme som hadde liten kontakt utanfrå. Dyra var tydelegvis, etter uttalige sauegenerasjonar gjennom hundrevis av år, blitt tilpassa miljøet på fjella her. Så begynte ein med verringar, med innblanding av verar utanfrå, som ikkje var tilpassa romeplanten. Alvelden begynte å herje med ein gong. - Utfrå dette skulle ein kunne tolke det slik at det skulle ikkje vere noka umogelegheit å krysse seg fram til ein alveldsikker sau.

La det vere klart: Eg har ikkje sagt at rovdyr ikkje kan ta sau. Det eg har sagt er at saueeigaren kan hindre mykje av tapa ved betre stell og klargjering av dyra før sommarbeite. Om freda rovdyr er plagsame på ein stad, så bør saueeigaren legge om produksjonen eller så bør staten koste transporten til rovdyrfrie beite. Det ville nok bli mykje billigare framfor å betale store summar for skade.

Eg synest det er hårreisande at vi som berre lever nokre få tiår her på jorda skal øydeleggje faunaen for generasjonane som kjem etter oss.

Eg må kome inn på noko som eg aldri har sett nemnt og det handlar om jerv. Dette dyret har rein som hovudføde. Reinen har som kjent svært høg becquerel-konsentrasjon i seg. Kva med jerven som et mykje rein? Korleis vil dette utarte seg med omsyn til forplantningsevna til denne arten i framtida? Dette spørsmålet meiner eg er så alvorleg at såkalla "skadejerv" bør få gå fri. Vi veit ingen ting om arvestoffet til jerven blir skada. Kanskje kan Tsjernobyl-ulykka bli jerven si bane? Med dette alvorlege spørsmålet hengande over oss, synest eg ikkje at nokre få saueigarar skal vere med på å forsterke faren for å utrydde sårbare artar frå faunaen vår. Om lag ein prosent av folket i Noreg eig sauer. Berre ein brøkdel av desse igjen er plaga av rovdyr. Når storparten av folket i Noreg ynskjer rovdyr i faunaen vår, burde konklusjonen gi seg sjølv.

Til slutt: Ein bør merke seg at ein er ikkje automatisk rovdyrhatar sjølv om ein er saueigar. Det er mange fleire saueigarar enn eg som ynskjer å ha rovdyra i vår fauna.

Kan lammeavdråtten aukast med 30% ved betre foring og stell av morsauane om vinteren og fram til slepping på sommarbeite?

Kvaliteten på sommarbeite blir vanlegvis tillagt svært stor vekt i sauehaldet. Ellers blir det ofte understreka kor viktig det er med gode tilsyns- og sankeordningar for å minske tapet av dyr i beitetida. Vi tvilar ikkje på at både beitekvalitetet og tilsyn kan verke mykje inn på produksjonsresultata i saueflokkane om sommaren. Men blir det lagt nok vekt på foring og stell av sauane i vinterhalvåret og særleg om våren før slepping av sauane på sommarbeite? Ei lita granskning omkring dette spørsmålet ved hjelp av resultat frå sauekontrollen på Sunnmøre tyder på at haustvektene til lamma og tapet av lam på sommarbeite i stor grad kan vere avgjort når tida kjem at sauene skal jagast til fjells. Lat oss sjå nærmare på dette ved å studere nokre tal frå Ørsta verring. Samanliknar vi dei ti saueflokkane i ringen som har lågast gjennomsnittsvekt på lamma ved vårveging, med dei ti flokkane som har høgast vårvekt, finn vi fylgjande:

	Låg vårvekt	Høg vårvekt
Tal lam	249	369
Lammevekt om våren *)	12 kg	17 kg
Lammevekt om hausten	38 kg	46 kg
Lammetap på fjellet	16 %	4 %

*) lammevektene er korrigert for alder, og tal lam pr. sau ved vårveging var likt i dei to gruppene.

Ei tilsvarande utrekning for Stranda og Sykkylven verring gav nesten same resultat. Her vart haustvekta 38 kg og lammetapet 14% hos dei som hadde låge vårvekter på lamma. Haustvekta i den andre gruppa vart 42 kg og tapet av lam på fjellet 3%.

Dersom det er typisk det som er funne her, er det som skjer med sauane før fjellsending svært avgjerande for produksjonen seinare i beitetida. Når det vert teke omsyn til både til-

vekst og tap av lam, var avdråtten over 30% høgare hos dei som hadde best tilvekst på lamma fram til vårveginga.

Som kjendt er det nesten berre mjølkeytinga til sauane som bestemmer kor fort lamma veks den første månaden (til vårveging). Vidare er det all grunn til å tru at mesteparten av forskjellane mellom saueflokkane med omsyn til mjølkeproduksjon hos sauane skuldast miljøtilhøve og då først og fremst fóring. Konklusjonen blir såleis at saueeigarane i stor mon kan påverke avdråttsresultatet gjennom fóringa omkring lamming.

Vi skal ikkje no gå nærmare inn på korleis foringa kan leggast opp, men berre minne om at sauane bør fórast så godt at dei ikkje blir for magre når dei lammar. Det er som regel nødvendig med noko kraftfór dei siste 5-6 vekene før lamming, og særleg til dei sauane som ber fleire foster. Etter lamming, så lenge sauane står inne, kan det vere aktuelt å bruke 5-8 hekto kraftfór til sauer og med to lam. Kufór-A er eit aktuelt kraftfórslag i tida omkring lamming. Men dersom sauane blir fóra slik at dei lammar i bra hald, kan det med fordel brukast Kufór-15% eventuelt like delar av byggropp og Kufór-C. Å få til ein jamn overgang frå inneliv og vinterfór til uteliv og beitegras er elles noko det bør leggast opp til.

Ålesund 31/3-81
Odd Skrøvseth
- husdyrkonsulent -

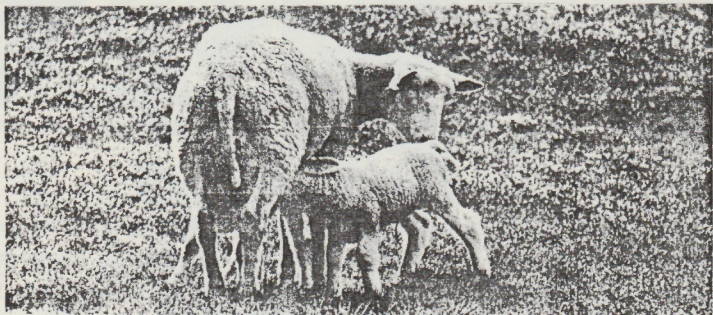

DEBATT OM SAU OG ROVDYR

6 Onsdag 11. mai 1988

LANDBRUK

NATIONEN

SAU: Det er en skam at sauenæringen gjør et enormt poeng av 5000 sauer som årlig tas av rovdyr, mens man aldri snakker om de resterende 93 000 skriver innsenderen.

Saueholdet – et dyreplageri?

DEBATT

Av cand.jur. Arve Rønneberg Rasmussen, Oslo.

Etter at de store rovviltartene ble fredet, har husdyrnæringen i stadig økende grad rettet oppmerksomheten mot sauetap forårsaket av disse dyra. Dette har medført en opptrapping av heisen mot våre fåtallige rovdyr, noe de mange tendensiøse debattinnlegg og reportasjer de siste årene viser. Spesielt har ulven blitt skytsekive, og sauetap forårsaket av denne arten har blitt karakterisert som «vår sivilisasjons verste dyreplageri». Ut i fra dyrevernmessige hensyn er det nå på tide at oppmerksomheten rettes mot hele saueholdet og den driftsform det representerer.

Det meste av saueholdet i Norge er basert på at dyra føres inne og er under daglig tilsyn i vinterhalvåret. Om sommeren slippes de på utmarksbeite, og er da i stor grad overlatt til seg selv. Denne driftsformen er ganske ung, siden husdyr på utmarksbeite ble gjetet og holdt under kontinuerlig tilsyn langt inn i dette århundre.

Mange hevder at det var rovdyra som gjorde gjeting

nødvendig, og at dette arbeidet skulle være overflødig hvis rovdyra manglet. Dette var selvsagt en besnærende tanke for de husdyrholdere som ønsket minst mulig arbeid med sine dyr i sommerhalvåret. Mange års erfaringer viser imidlertid at den nåværende driftsformen uten gjeting gir et sauetap på 3-4 % i beitesesongen, selv om store rovdyr mangler helt. I dag betyr dette at henimot 100 000 sauer årlig forsvinner på utmarksbeite. Erstatninger for sauetap forårsaket av freddede rovdyr har imidlertid vist at kun opp mot 5000 sauer blir tatt av rovdyr.

Disse tallene tyder på at det ikke var de store rovdyra som var hovedårsaken til tidligere tiders gjeting av husdyr i utmark. Minst to andre årsaker har vært viktige:

- 1) Folk hadde ikke råd til å miste noen husdyr, uansett tapsårsak.
- 2) Det var til dels store dagbøter for hvert dyr som beitet på ulovlig grunn, og folk kunne ikke la dyra beite fritt selv om man hadde en beiterett.

Når man i dag godtar et visst «naturlig» tap av sau på utmarksbeite, er dette et velstandsfenomen basert på rasjonaliseringshensyn som er økonomisk fundert, uten dyrevernmessige hensyn.

Som de andre husdyra har sauen gjennomgått en planmessig avl hvor hensikten har vært å framskaffe et mest mulig «håndterlig» husdyr som kan gi størst mulig økonomisk utbytte. Gjennom denne avlen har sauens arveanlegg blitt endret, på bekostning av dyrets tilpasninger til å overleve på egen hånd i et naturmiljø.

At mennesket manipulerer med dyreaters genmateriale for å skaffe seg et levebrød, er ikke noe nytt. De fleste av husdyra som har gjennomgått slike forandringer, holdes under kontrollerte betingelser og daglig tilsyn. Noe ganske annet blir det når man først fratrar dyret dets evne til å klare seg i selv de enkleste faresituasjoner, for deretter å overlate det til seg selv, i et for dyret fremmed naturmiljø.

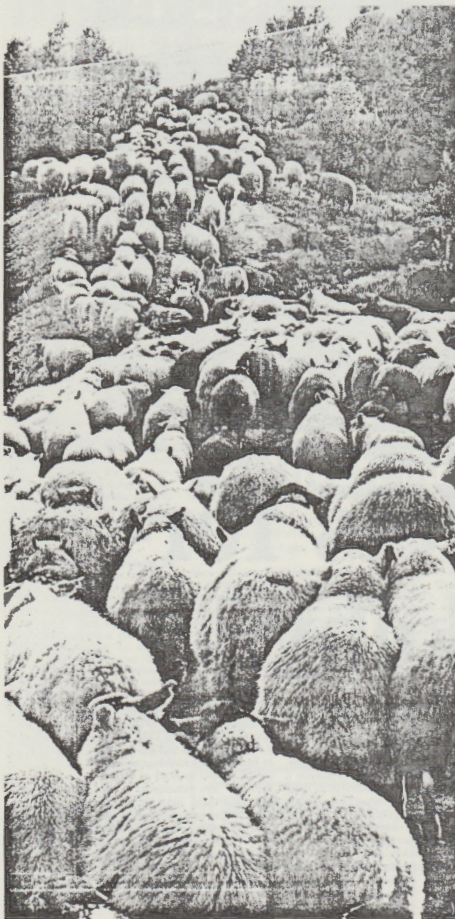
Saueue møter en rekke andre og større problemer enn den faren freddede rovpattedyr representerer når de slippes ut i norsk natur. Av de 100 000 saueue som forsvinner hver sommer, kjemper man dødsårsaken for omkring halvparten. Dyr som omkommer ved ryggvelt, beinbrenn, sykdom, og ved sult og tørst når de går seg fast i terrenget, går oftere en langsom og pinefull død i møte, i motsetning til de saueue som blir drept av rovdyr. I tillegg

kommer sauetap på grunn av tyvjakt, trafikkdød, drukning etc. Mange sauer blir rett og slett ikke gjenfunnet om høsten, men sultet og fryser i hjel en gang ut på vinteren. Årlig blir det rapportert om gjenfunn av enkelte utmagrede sauer helt ut mot påsketider.

Det er en skam at saueuehaldet gjør et enormt poeng ut av de 5000 saueue som årlig tas av rovdyr, mens det nesten aldri rettes oppmerksomhet mot de lideiser som de resterende 93 000 dyr visettes for! Man får derfor mistanke om at det har foregått en bevisst og systematisk tilsløring av de alvorligste tapsårsakene og dyrevernmessige problemer innen saueholdet. År etter år sendes 100 000 sauer som har blitt fratrukket evnen til å greie seg selv ut i et fremmed livsmiljø hvor de går en sikker død i møte, de fleste under store lidelser. Dette gir grunnlag for å spørre om den nåværende driftsform i saueholdet, med tilsynsløse beitedyr, ikke er et eneste stort dyreplageri? Saken blir ikke bedre når en vet at hele det norske sauehold opprettholdes ved hjelp av overføringsmidler fra staten, til tross for at tilsvarende næringsmidler kan produseres mer rasjonelt og humanit gjennom annen form for husdyrhold.

Selsomt om sauehold

DYREPLAGERE? Dagfinn Drablos og Ola Tronsmoen tar i disse innleggene kraftig til motmæle mot beskyldninger om manglende humanitet i saueholdet.

DEBATT

Av Dagfinn Drablos,
generalsekretær i
Norsk sau- og gøttslag.

Jeg har, noe sent, blitt oppmerksom på cand. jur. Arve Rønneberg Rasmussens innlegg omkring ovennevnte tema i Nattonen av 11. mai d.å. Noen av hans påstander og karakteristikk er av en slik karakter at de ikke bør bli stående uimotsagt.

Manipulering av arveanlegg

Rønneberg Rasmussen hevder at bonden først fratar sauen dens naturlige evne til å klare seg på egen hånd, og dernest sender den forsvarsløse og tilsynsløse på utmarksbeite.

Ingen av delene er korrekt. Avslarbeidet på sau bygger nettopp på testing av sauens evne til å klare seg, og dermed gi en best mulig produksjon på utmarksbeite. Utveivelsen av avlsmateriell, med grunntal på 148 væreringer (avlringene) over hele landet, baserer seg i overveiende grad på produksjonsresultatene i beitetida, og følger på sauens evne til å klar seg der. At dette forhold ville stille seg helt annerledes hos en rekke andre husdyr, er en annen sak.

Det er heller ikke riktig at dyra vanligvis går uten tilsyn hele sesongen. Mellom 60 og 70 prosent av saueholderne er nå med i organisert beitebruk, hvor faste tilsynsruiter med jevne mellomrom etter hvert har utviklet seg til å bli en viktig del av programmet. Noen har også fast, voksen gjeter på full tid. Jeg tør også påstå at flertallet av de øvrige saueiere viser en forsvarlig omsorg for sine dyr. – Men selvfølgelig: Den ideelle situasjon vil aldri bli oppnådd, like lite her som på øvrige felter i samfunnet (se nedenfor).

Om gjeting før og nå

Jeg skal ikke gå nærmere inn på artikkelforfatterens historiske betraktninger over tidligere tiders dagbøker etc. Når det gjelder selve gjetingen, hefter det selvsagt mye positivt ved denne, men også mye negativt. Deresom cand. jur. Rønneberg Rasmussen har kjennskap til lovgivningen omkring barnomsorg og arbeidsmiljø, vil han sikkert være enig i at verken daverende alder på gjeterstaben eller kontinuerlig døgn drift i praksis vil kunne opprettholdes i dagens samfunn.

Store tap

Det er riktig at det år om annet forekommer et tap i en størrelsesorden av 100 000 dyr. Dette gjelder ikke sauer, som Rasmussen sier, men sauer + lam. Dette er i alle tilfelle et bøyt tall, som må søkes redusert mest mulig, men forklaringer er langt mer nyansert enn den artikkelforfatteren gir uttrykk for.

For det første må det være klart at en dyreart med naturlig levealder på kanskje 10–15 år, også vil måtte ha relativt stor naturlig dødelighet pr. år. Det blir likevel igjen en betydelig rest, som dør på grunn av sykdom som kanskje kunne vært veterinærbehandlet, ryggvelt og ulykker av forskjellig slag, fredit rovvilt eller andre rovdyr som gaupe og rev (sistnevnte innbøgg kommer ikke under noen omstendighet med i tapstatistikken pga. fredit rovvilt). – Og en beskjeden andel fins rett og slett ikke igjen, bl. a. på grunn av jaging og spredning av løsbikjær og andre rovdyr.

Vi vet imidlertid ikke nok om fordelingen mellom disse årsakene, selv om enkelte undersøkelser pågår. En av vanskelighetene er å finne igjen bortkomne dyr for identifikasjon. Om en sammenligner med leteaksjoner etter bortkomne mennesker, bør det være lett å forstå for alle at det er ressursmessig ugunnlig å finne igjen mer enn en mindre del av de døde dyra.

Det vi vet sikkert, er at der det har bygd seg opp store stammer av fredit rovvilt, blir det også fort svært tap av drepte og skadde dyr. For den enkelte besetning kan det dreie seg om 10, 20 eller bortimot 100 prosent, delvis med store bitt eller slagskader som sekundært fører til infeksjoner og andre lidelser. Dersom stammene får utvikle seg frit, vil det derfor i løpet av kortere eller lengre tid bli umulig med husdyrhold basert på utmarksbeite. En slik utvikling burde saueholderne ha lov å kjempe imot uten å kalles heiserne eller dyrplagerere.

Hvem er dyrplagerer?

Det er lett å være enige om at sykdom, ulykker og nød bør begrenses til det minst mulige, enten det gjelder dyr eller mennesker. Når det gjelder sau, er en av metodene å holde rovdvystammene på et begrenset nivå.

Om vi vurderer saken i et videre, samfunnsmessig perspektiv, vil vi at det forekommer ulykker, sykdom og elendighet i stor utstrekning i alle samfunn, og da ikke bare blant dyra. Ved å begrense industriutslippene radikalt, kunne for eksempel kreftens og enkelte andre sykdommers svare redusere tilsvarende. Men utslippene vil nødvendigvis fortsette, enda vi statistisk sett delvis vet hva de fører til.

Andre, og langt mer konkrete eksempler hvor tusener av tragedier skapes kunne nevnes i fleng, mens utvandede grupper og ansvarlige myndigheter opererer ulforordnet uten å bli kalt verken det ene eller andre. Jeg tror derfor at rovdvyras venner skulle være noe mer tilbakeholdne med å belemre andre grupper av medmennesker med altfor negative uttrykk.

Feilinformasjon om sauehold og dyreplageri

DEBATT

Av Ola Tronsmoen, Alvådal.

Cand. jur. Arve Rønneberg Rasmussen, Oslo, setter i en artikkel onsdag 11. mai i år saklystet på «Saueholdet – et dyreplageri» og gir til kjønne synspunkter som i sitt vesen ikke er relevante til den aktuelle situasjon.

Fra saueholdets side blir det drevet et systematisk arbeid for å finne fram til åtgjerdninger for å redusere tapene. I de fleste sauebruksområdene er man kommet langt

på dette området. Det er derfor feil når Rønneberg Rasmussen forsøker å hevde at sauen er frarøvet sine evner til å berge seg i utmarka. I avlen er det klart og bevisst at det er de saue som gir beste avdråttsevne, som blir brukt videre. Dette er også de saue som best tar vare på lamma sine og nytter beitet best.

Det går ikke an å hevde at saueens mater i utmarka slår farer og problemer enn det fredit rovdvyr representerer, dertil er denne fare for stor selv for større dyr enn sauer. I vår gjeter byrn elg i Engerdal og Trysil. Dette er dyr som etter R.R.s me-

ning ikke skulle være «frarøvet» sin naturlige forsvarevne.

R.R. unngår å se tapskningen i rovdvyrbefengte områder. Når en vet at besetninger som rammes av rovdvyrangrep, kan bli så ødelagt at eier og bruker må gi opp saueholdet som næring – da er R.R.s skriveviser bevisst feilinformasjon med en klar hensikt å skape opposisjon mot saueholdet til fordel for rovdvyrfredningen.

I det som foregår på dette området er det svært betenkelig at en ikke tar mer hensyn til den kulturfauna som det matnyttige vilt representerer. Det er ikke

snåtterier som huses av for eksempel rein, hjort og elg. Rådrya er også et vakert og delikat jaktobjekt, men hva blir det igjen av disse når rovdvyr får herje frit? Og hva slags dyreplageri er det? En kan bare stille spørsmålet. Det burde være lett å tenke på svaret.

For øvrig er det det å si om Arve Rønneberg Rasmussens artikkel at den fører seg fint inn i rekken av feilinformerende og propaganderende litteratur mot norsk landbruk som det for tida vrirmer av i oppaktten til den største rasering av landbruksnæringen og bygdene.

UTENOMSNAKK: Ved å bortlede oppmerksomheten fra det saken gjelder, avslører Drablos og Tronsmoen sine egentlige holdninger i debatten om sauehold og dyreplageri, hevder insendener. (Arkivfoto).

Saueholdets fortiente verkebyll

DEBATT

Av Viggo Reo, Maridalen

I *Nationen* den 11. mai dukket det opp et innlegg som utvilsomt fanget manges interesse. Under overskriften «Saueholdet – et dyreplageri?» satte cand. jur. Arve Rønneberg Rasmussen, Oslo, fingeren på saueanringens desidert ømteste punkt. At faktiske forhold kan være ubehagelig for enkelte ble straks bekrefte gjennom reaksjoner fra generalsekretær Dag-Inn Drablos i Norsk sau- og geitavslag og Ola Tronsmoen, Aivdal i samme avis den 27. mai.

Det interessante, men ikke uventede, ved Drablos' og Tronsmoens skarpe framstøt er at de to ikke på et eneste punkt har villet diskutere Rasmussens hovedpoeng, nemlig det faktum at det rettes svært lite oppmerksomhet mot de 95 000 sauene som av forskjellige årsaker hvert år lider en smertefull død i utmarka – mens de resterende 5000 rovdyrattne blir grundig framhevet og viet nesten all interesse og omtanke. Rasmussen peker i sitt innlegg på de vesentligste faktorene og dyrevernmessige vanskeligheter innen saueholdet sett ut fra en jurists synsvinkel. I stedet for å gå inn på dette smertensbarn innen næringen henger Drablos og Tronsmoen seg opp i og lager store po-

eng ut av en rekke detaljer i Rasmussens innlegg. Jeg ser ingen grunn til å kommentere disse sakene noe nærmere, men vil allikevel legge til at det sikkert ikke er mange som synes det er aktuelt at barn skal ta opp igjen gjeteryrket! Det er heller ingen som tviler på beskrivelsen av dagens avisarbeid på sau. Poenget er at sauen er et degenerert og domestisert dyr som hver sommer sendes ut i norsk villmark, og både avl og annen virksomhet innen næringen praktiseres som om rovdyr ikke finnes!

Det meste av Drablos' og Tronsmoens utenomsnakk dreier seg imidlertid om de fredete rovdyra og de berømte 5 pst. av sauetapene som disse forårsaker. Ved å bortlede oppmerksomheten fra det saken gjelder avslører de således sine egentlige holdninger. Rasmussen skriver i sin artikkel: «Man får derfor mistanke om at det har foregått en bevisst og systematisk tilsivring av de alvorligste tapsårsakene og dyrevernmessige problemer innen saueholdet». Det er ikke bare mistanke man har til denne planmessige tåkelegging. Bevisene får vi hele tida fra næringen selv. Ikke bare i form av debattinnlegg, men også gjennom publikasjoner og et stort apparat som blir godt støttet opp om av massemedia. I første rekke har pressen i årevis gjort rovdyrskadene til hovedopplag i for-

bindelse med tapsårsakene innen saueholdet. Alt rovdyrstoff selger godt, og det spekuleres i makabre bilder og ordbruk. All denne publisitet er med på å opprettholde et irrasjonelt reaksjonsmønster i samfunnet, der Rødhetts- og sygdebukksyndromene er viktige faktorer å spille på. Jeg vil komme tilbake til saueanringens ensidige fokusering på rovdyr i en senere artikkel.

Det er mange positive elemen-

ter knyttet til saueanringen. Å karakterisere hele saueholdet som dyreplageri, slik f.eks. Sonia Løchen gjør i sitt innlegg 4. juni, er kanskje å dra konklusjonen noe for langt. Det er deler av driftsformen, som resulterer i at 100 000 husdyr hvert år sendes ut til pinsler og død, det nå rettes oppmerksomhet mot. Og næringens representanter bør være voksne nok og villige til å diskutere dette på en seriøs måte.

Sauehold og dyreplageri

NATONEN

Lørdag 4. juni 1988

DEBATT

Av Sonia Løchen,
Norsk Liga for Dyrs rettigheter

levante argumenter i marka, men det er ikke nødvendig å komme med argumenter og påstander for å bevise at det er Rasmussen som har rett: vårt sauehold er dyreplageri.

Det er nok å henvise til statistikkens tall. Hvert år slippes over 2 millioner sauer og lam på sommerbeite i utmarka uten tilstrekkelig tilsyn. Av disse dyra kommer henimot 100 000 ikke tilbake om høsten, de er omkommet i løpet av sommeren på forskjellige mer eller mindre

dyra sine, men de uhyggelige tallene blir allikevel stående. En driftsform som hver sommer utsetter nærmere 100 000 forsvarslose dyr for en kvalfull død i villmarka kan bare kalles dyreplageri, og en må forbause seg over at den ikke for lengst er forbudt.

For de 5 % av sauetapet som er blitt tatt av fredede rovdyr, får eierne erstatning. I fjor ble det utbetalt over 9 millioner på denne posten. Men hva hjelper det saue-
ne?

uhyggelige måter og har lidd en kvalfull og ofte langdryg død, en død som ikke er kommet uventet på saueeierne da dette gjentær seg år etter år.

Det er til og med blitt antydnet at så store tap er uunnstgkelig når det dreier seg om et så stort antall sauer. En del av dyra kan være i live når den vanskelige sankingen begynner om høsten, men blir ikke funnet og må overlates til «vinterens sult og kulde. Vi vet at det er mange saueeiere som gjør sitt beste for å beskytte

Driftsbygninger i brann

Dyrs frihet fra å brenne ihjel

Av Håkon Stang, De Grønne (Østfold)

Dersom 500 av oss brant inne her i Norge en enkelt dag, hva ville reaksjonene vært? Forferdelsen ville vært ubeskrivelig. Et par dager for 17. mai brant 480 kyr inne nær Larvik (120 overlevende ble sendt ekspress til slakteriet). Og knapt én reaksjon. Bare kjølle nyhetsoppslag om at «store verdier» er gått tapt.

Hvorfor er det bare den menneskelige rase som betyr noe i Norge? Hvor er den 17. mai-taler som på vår glade frihetsdag gidder bry seg med dyrs frihet fra å brenne ihjel?

Hvor er den prest som tar opp denne redselsdommedagen for 600 av våre mest trofaste og gavende, stillferdige og grovt utnyttede medarbeidere i Herrens vingård? Jeg utfordrer dere til å svare, abortmotstandere, Nessa og Knudsen, eier dere samme engasjement for det fædte liv? Hvor er den landbruks- eller miljøvernminister som gidder bry seg om livsrett for slike innbyggere uten stemmerett?

Skam ta den øvrighet, både prester og ministre, som med sin politikk bringer skam over livets ukrenkelighet. Det minste vi skylder dyrene vi bruker er da brannalarmer, automatiske overringsanlegg, nødutganger og selvsagt automatutløsere når dyr står — slik ikke noe dyr eller menneske skal stå — bundet på fangebås.

Det er en redselsgjerning — at ingen reagerer. Den holdningen er ikke noe land verdig. Derfor trengs en annen gjerning, snarest

— kamp mot denne rasismen. Å kjempe for livet. Kjempe for nye lover. Fra ny husdyr- og dyrevernlov til ny grunnlovsbestemmelse: Dyr skal få leve i samsvar med sin arts natur. Og ikke være livstidsinnsatte. Er det noe som er miljøkriminallitet, så er det også dette: Å ta liv, uten grunn og uten tilsyn, i en grusomhet født av likegyldigheten og kulden fra en tanketradisjon der bare én rase, én gruppe, én art har virkelig verdi.

Og dette skal vi forandre.

Åstenposten Fredag 10. juni 1988

Morgenutgave.

Sauhold og dyreplageri

DEBATT

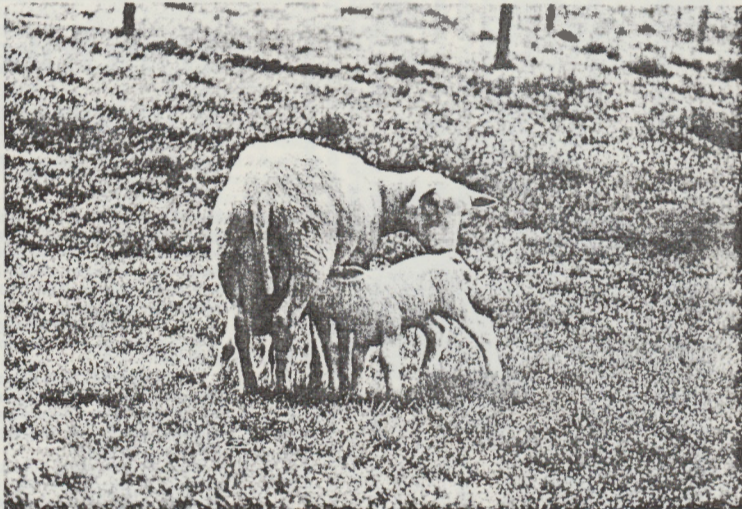
Av Åsta og Oddvar Røe

11. mai d.å. kunne vi i Nationen med fet overskrift lese ovennevnte tittel. Det er klart at øynene sprerres opp. Som saueholdere i snutt en mannsalder oppstår sjalsagt en reaksjon, en spør, er dette sant?

Fort skjønner en imidlertid hvor cand. jur. Arve Rønneberg Rasmussen, Oslo, vil be, et forsvaret for rovdynere i norsk natur. Det refereres til en statistikk som forteller at av de 100.000 sauer som årlig forsvinner på utmarksbeite om sommeren blir bare 5.000 tatt av rovdyr, 95.000 dyr forsvinner, dar under de største pinsler fordi de gjennom moderne avl og føring er fratrukket sine naturlige evner til å greie seg i et fremmed livsmiljø!

4. juni følger så Sonia Løchen, Norsk liga for dyrs rettigheter opp med samme lekse, vårt sauehold er dyreplageri!

En har også notert seg at det har kommet motinlegg i Nationen fra Norsk sau og geitalag og Ola Tronsmoen, Alvdal. Vi har lenge tenkt på et svar til de 2 ovennevnte personer, først nå synes vi at våre mot-argumenter har fått en modnet karakter. Det gjelder i første omgang vår statistikk over sauetapene her i Stor-Elvdal de siste åtte år. Tallene ser

TAP AV SAU: Økte tapstall i saueholdet skyldes at rovdynere er blitt fredet, mener innsenderne.

slik ut for de 9 sankelag bygda har. Alle lagene har tilsynsordninger:

ÅR:	Sluppet		Tapt		Tapsprosent		Ialt
	Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam	
1980	2337	3396	31	130	1,3	3,8	2,8
1981	2502	3515	34	125	1,3	3,5	2,6
1982	2886	4278	34	156	1,1	3,6	2,6
1983	2614	4212	44	142	1,6	3,3	2,7
1984	2625	4298	46	175	1,7	4,0	3,1
1985	2760	4586	56	281	2,0	6,1	4,5
1986	2608	4047	51	310	1,9	7,6	5,4
1987	2521	4003	79	255	3,1	6,3	5,1

Onsdag 27. juli 1988 21

NATIONEN

Tap av sauer

DEBATT

Av Sonia Løchen, Oslo

Det vises til artikkel 15. juli av Åsta og Oddvar Røe - Sauhold og dyreplageri. De skriver bl. a. at de gjerne vil ha et forslag til hvordan en på lovlig vis skal komme dyra til hjelp. Vi har for lengst foreslått at de erstatninger eterne får for sauer som er tatt av rovdyr - et beløp som i fjor kom opp i vel 9 millioner - skal overføres til forebyggende tiltak, f. eks. bedre og mer effektivt tilsyn. Dette forslaget er så vidt jeg vet aldri blitt tatt opp til seriøs overveielse, verken av saueierne eller av myndighetene.

Det er vanskelig å godta en normer for husdyrhold som krever nærmere 100 000 ofre årlig.

Over 2 millioner sauer og lam slippes om våren ut i Norges vilte og ugjestmilde natur som har et så barskt og uberegnet kli-

ma at selv ville dyr kan komme i vanskeligheter. Å utrydde rovdynere ville ikke hjelpe stort, for de er bare skyld i en brøkdal av sauetapet. Likevel er det bare de rovdynredte saueierne som bekymrer eterne, en hører ikke stort om alle de dyra som omkommer på annet vis, skjønt de er i overveldende flertall.

Saueierne sier de er glad i dyra sine og sørger når de finner dem blodige og ihjelrevet av rovdyr, og det kan en forstå.

Vi spør, hvorfor har tapstallene omtrent blitt fordoblet i 80 år? Har det noe med fredningen av rovdynere fra 1973? Vi mener at svaret er et klart ja! Et bettelag har de 2 siste år forsøkt seg med fast gjeter uten at tapstallene har gått ned. Sommeren 1987 ble i allefall et rent helvete for oss med bjørneangrep fra 20. juli og utover. I alt ble 99 voksne sauer og 43 lam tatt av bjørn i Stor-Elvdal, jerven antas å ha tatt 76 dyr. Personlig tapte vi 6 verdifulle søyer, dokumentert drept av bjørn. I fjellet sjalsagt spredd for alle vinder, 11 små, skrikende lam, den ene av disse hadde i redsel svunnet ut på en sju - 50-75

m svammetur! Noen dyr jaga ut i bløttmyra og satt som fast. Takket være gjeter i området ble dyra funnet og unngikk dermed den før beskrevne «pinefulle død». Har dette noe med dyreplageri å gjøre? Hva med de halvdele dyra som ble funnet igjen etter tydelig bjørneslag? En ny bettesesong er innledet. Med stor spenning slippes på tusenvis av sau og lam til utmarka. Som tidligere statskonsulent Sjøland sa: «Fjellets slaktekar er igjen». Får dyra gå i fred? Vi føler uly og frustrasjon, ikke minst over all den heite sauebonden får til del - dyreplageri - spekulasjon i erstatninger osv.

Men det virker ikke helt troverdig når de samtidig ikke synes å bekymre seg om alle de andre som ikke vender tilbake fra sommerbeite. Det virker snarere som det er det intense rovdynhatet som driver dem igjen og igjen til å kreve at stadig flere rovdyn skal felles. At våre store rovdyn faktisk er totalfredet synes verken å bekymre saueierne eller myndighetene. Et heller ut vi er internasjonalt forpliktet til ikke å utrydde noen av våre vilte dyrearter.

Fortsætter det i sommer som i 1987, så er det klart at mange må kutte ut sauen som driftsform. Vi kan ikke leve med dette den som er glad i dyra. Så blir utmarksressursene unyttige, millioner av føreheter uhusa.

Til de som da mener at moderne sauehold ikke hører hjemme i dagens samfunn, kom med forslag på hvordan vi kan gjøre det på «lovlig måte!» Gjerdet sauen inne med det til følge at mange dyr blir fult av involvanslyttere og dermed påføres svare lidelser! Døgn gjeting med inestenging om natta? Hvem skal i så fall betale? Økonomen er nok så viktig i dagens samfunn.

Hva gjelder rovdyrdebatten

DEBATT

Av Dagflinn Drablos

For den menige leser må siste tidens rovdyrdebatt helst fortone seg som et hele spørsmålet gjelder et ensidig ja eller nei til ulv og andre rovdyr i Norge, at ulven er en utdøende dyrart, og at et årlig antall rovdyrdrepte husdyr er en fjær som blåses opp til fem hams.

Det er beklagelig at det hittil har vist seg vanskelig å bringe debatten over på et mer realistisk og bredspekret plan, hvor de egentlige problemstillinger og sammenhenger blir satt inn i et rimelig innbyrdes forhold.

— Hva dreier da saken seg om? Jo, for eksempel:

- om dyrevern, ikke bare rovdyrvern,
- om etiske spørsmål med mange forskjellige sider, sider som ofte står i innbyrdes konflikt,
- om naturvern i videste betydning, dvs. hva bør vernes i forhold til hva,
- om bebyggelse og bosetting i utkant-Norge, og forvaltning av en natur som andre skal benytte som rekreasjonskilde,
- om langsiktig forvaltning av rovdyrstammene, og erstating for direkte og indirekte skader som enkeltpersoner får,
- om viltsressusene og jaktgrunnlaget,
- om faktiske observasjoner kontra anerkjennelse og agitoriske påstander,
- om menneskers hjem og næringsgrunnlag,
- om å sette disse og andre momenter inn i en virkelighetstær sammenheng.

● Endelig gjelder det også en retting prioritering av de menneskelige og økonomiske ressurser som totalt kan settes inn på de etter hvert livsviktige områder innen naturvernet.

Jeg skal i det følgende, så kort som mulig, forsøke å komme inn på noen av disse forhold.

Dyrevernets og etikkens tankekor

Tanken om artenes bevarelse, og loven om at det skal «raftast vel med dyr», er akterverdige argumenter som både dyrevernets, etikkens og saueholdets folk lett kan enes om. Det utrolige er likevel at så mange ikke er i stand til å se at slike saker har flere sider. Ikke bare ulven, men også sauen, rådyret og reinen har sin livskvalitet. Og dersom man har øye for at det er synd på en jaget eller skutt ulv, burde man også ha øye for at det er synd på det mangedobbelte antall ofre, som de ofte sliper seg rundt med skambitte muskler og utrevne involvert til de innhentes av fluer og korp.

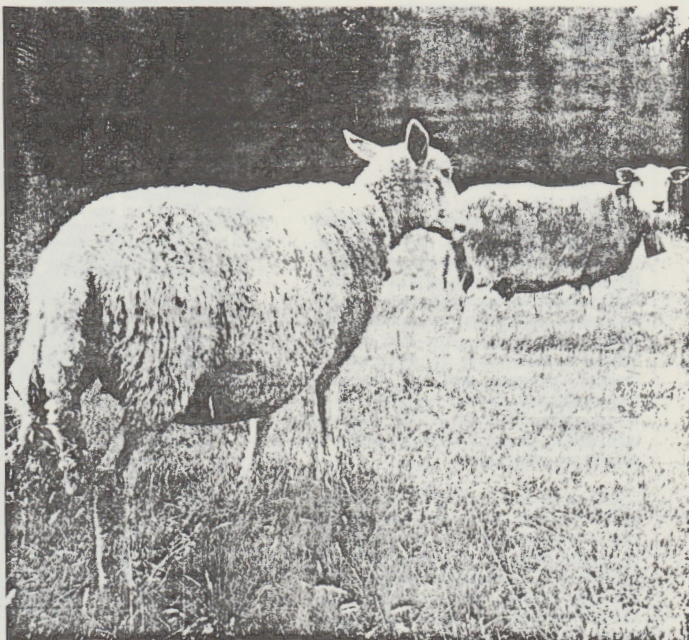
Dette kan ikke legges rovdyra til last. Men mennesker, som skal forvalte både naturen og husdyra har et etisk ansvar. Særlig for den som har husdyr i sin forvaring blir dette ansvar for tungt å bære, og det synes ufatteleg at ikke dyrevernfolk og andre øyer denne dimensjonen.

Det ligger snublene nær å spørre om dette overhåndsaktende forvar for det fysiske sterke og brutale er en tendens i tida. Også når det gjelder nær mellommenneskelige forhold, herjer en skokk skrivebordsetikere i avispartene med heftig forvar for alle som volder skade, og med voldsmønstre angrep både på dem som yter skadevolderne hjelp og på dem som skal holde skadevernet under rimelig kontroll. Men har de samme «etikere» noen gang skjennet det mangedobbelte antall ofre en vennlig tanke.

På kollisjonskurs

Et aktivt naturvern, basert på faglige og økologiske helhetsvurderinger, er av stort verdi for alle som har et yrke basert på naturgrunnlaget. Ut fra dette har også enhver småfholder interesse av et avbalansert, allsidig naturvern.

De mange attraktive verneområder i vårt land, med betydelige innsalg av et menneskepåvirket kulturlandskap som og

LEVENDE LIV: — Ikke bare ulven, men også sauen har sin livskvalitet. Fatter ikke de som synes synd på en jaget eller skutt ulv, tragedien bak alle ofrene for ulvens skarpe tenner, spør Dagflinn Drablos. (Foto: Dag Urdal)

så naturvernet vil bevare, viser at norske utkantbygd så langt har forvaltet sitt pund på en utmerket måte gjennom generasjoner. For dem som bor der, føles det derfor bittert og meningsløst når en håndfull aktivister på gladelig vil ofre den livsform og det eksistensgrunnlag denne gruppen representerer til fordel for en ukontrollerbar ulvestamme.

Spørsmålet er i klartekst om naturvernet og samfunnet vil gi slipp på den beredskap, bosetting og naturforvaltning som utveves av denne raskt avvegende samsfunnsgruppe. Videre om bilturister, helikopterjeger og glade forvandrere ønsker å komme tilbake til et levende eller dødt bygdssamfunn.

Hvem er utdøende?

Hereste kan pensonere på ulven, og her blir det bastant hevdet — ofte mot debattanters og avisens bedre vilende, at ulven står i fare for utdøende. Dette er ikke riktig. Ulven kan telles i seksifrede tall, er spredt over store deler av kloden og er meget vanskelig å få under menneskelig kontroll.

Men også ulven har sine naturlige fiender. Når bestandene blir tettere, kan den bli. a. bli utsatt for rabis (hundegalskap), og er med sitt levestevn i viktighet spredt av smitten. Hvordan vil dyrevernet stille seg når også vår norske eller nordiske stamme eventuelt er innhentet?

— Er man da villig til å skyte syke dyr, og hvem skal i tilfelle gjøre det? — Eller går vernetanken så langt at også dette mitostoffet anses som en viktig del av det økologiske system, og således må gå sin gang for de forskjellige arters bevarelse?

Dersom ikke forvaltningen kan settes i stand til å bringe skadene under kontroll,

står den norske utkantbonden i langt større fare for utryddelse enn både jerv og bjørn, for ikke å snakke om ulv. Medlemsstatistikken for Norsk sau- og geitavlslag viser fra 1985-1987 en nedgang på over 10 prosent for de to rovdryrkene Hedmark og Troms, mot under 4 prosent for landet totalt. For de mest belastede lokalområder er nedgangen ofte 15-30 prosent. Dette, sammen med andre statistikker, indikerer klart at situasjonen for disse områdene er i ferd med å bli uholdbar.

Også andre årsaker

Det er riktig, som det hevdes, at det totalt kommer bort nærmere 100 000 dyr på beite hvert år, mest lam. Totalt sett ca. 4 prosent (organisert beitebruk). Dette er et høyt tall, som blir brukt ukritisk både statistisk og mot næringen. Det vises blant annet til at rovdryrtapene er langt mindre. Totalt sett er dette riktig, men poenget er at for de som rammes av rovdryrkader er ikke tapet 4 prosent, men kanskje 50 eller mer. Det er her forskjellen ligger. Og en vet av gammel og ny erfaring at utviklingen vil radere alle muligheter for sauehold dersom den får gå sin gang.

Om å gjete sine får

Det foreligger masser av forslag til gjetingsmodeller, og påstanden om at dette ville avverge rovdyrangrep.

Gjeting innen økonomisk mulige rammer, f. eks. en gjeter til ca. 2000 dyr (sauer + lam), kan avdekke rovdryrkader og andre tap raskere, og er slik til betydning hjelp. Men 2000 dyr trenger 20-40 km² naturbeite, eller mer under mindre gode beiteforhold, og gjeteren skal jo ikke ha mer enn 40 timers arbeidsuke. — Hvordan skulle da han/hun forhindre rovdyrangrep i et

slikt område og til alle døgnets tider? Dessuten ville det i praksis være meget vanskelig å få tak i nok somerværker med holdningsmessige, fysiske og psykiske forutsetninger for slike jobber.

Å snakke om gjeting etter samme prinsipp som i fordums ulveterier er selvsagt en ren utopi som jeg ikke tar opp til nærmere diskusjon her.

Prioritering

En nærmer seg nå raskt det stadium at samfunnet må velge:

— Enten å gi avkall på ulven, som ikke på noen måte er truet som dyrart, og å sørge for en stram forvaltning av de andre fredede rovdryrtene som begrenser skadene til et levlig nivå.

— Eller å la utviklingen gå sin gang og la mennesker og kulturlandskap i utkant-Norge sette sin egen øy. I sistnevnte tilfelle vil naturen raskt innhente det mennesker gjennom generasjoner har bygd opp, og samfunnet vil få oppgaven med å omplassere nye menneskegrupper til et urban, og fra før overbefolket miljø.

Som naturverndistansert gjennom flere ti-år steler jeg over en prioritering i sistnevnte retning. Og en må stille over den karakter spesielt ulvdebatten har fått.

Det burde være grenser for hvilke ressurser, menneskelige og økonomiske, som skal ofres til fordel for å etablere stammer av en ikke truet, men sterkt skadevoldende dyrart. Samtidig tilskynder likevel vårt forbruk- og livsmønster (også de fleste naturvernfolks) en kjemisk forurensning og biologisk forvasking som er helt ute av kontroll.

Naturvernsressursene blir i sannhet settet inn på helt andre, og langt mer livsviktige områder.

Sauene er ofrene

DEBATT

Av Sonia Løchen

HVA GJELDER ROVDYRDEBATTEN?

Slik spør Dagfinn Drablos i overskriften til sin artikkel 13. august, og svaret er nokså turligvis: Den gjelder sauene på sommerbeite, for det er de som er ofrene. Eierne holdes skadeløse ved erstatning for sau tatt av fredede rovdyr, men enten denne ordningen tilfredsstillende eierne eller ikke, så hjelper den ikke sauene. Det virker som om Drablos – og mange med ham – mener at bare en blir kvitt de store rovdynene, vil alt bli bra. Men slik er det jo slett ikke, selv uten rovdyr vil det fortsatt komme et allfor stort antall sauer.

Når en har lest Drablos' artikkel, forstår en at for sauene kan det ikke bli noen bedring av betydning så lenge det insisteres på at de skal klare seg på sommerbeite uten beskyttelse. Å holde gjeterne, har ingen hensikt ifølge Drablos, dessuten vil det i praksis være vanskelig å finne nok sommervikarer med «holdningsmessige, fysiske og psykiske forutsetninger for slike jobber». Hvis det altså er sauene en er bekymret for, kan en like gjerne gi opp sine anstrengelser for å redde dem fra døden i villmarken. Men når det allikevel ikke hjelper sauene stort, ville det ikke da være synd å utrydde dem, ville det ikke da være synd å utrydde deler av vår ville fauna som har levd her i landet like lenge, ja, kanskje lenger enn vi selv, og som også burde ha livets rett?

Men dessverre, det er ikke noe som heter dyrenes rett, det er bare vi mennesker som har rettigheter. Drablos skriver: «Det burde være grenser for hvilke ressurser, menneskelige og økonomiske, som skal ofres til fordel for å etablere stammer av en ikke truet, men sterkt skadevoldende dyreart.» Men det er øyensynlig ingen grenser for hvor mange dyr vi er villig til å ofre hvis det passer oss. – Apropos «en ikke truet, men sterkt skadevoldende dyreart» – hva med oss mennesker?

NATIONEN

Torsdag 25. august 1988

Viktigere å berga sau enn å utrydde ulven?

DEBATT

Av Erik Solheim, leiar i Norges Naturvernforbund

I eit større innlegg den 13. august i år konkluderer Dagfinn Drablos, generalsekretær i Norsk saue- og geitallslag, med at vi nå må velje mellom å gje avkall på ulven eller på utkant-Noreg. Seinare har både stortingsrepresentant Ingrid Nylund og universitetslektor Ivar Myrsterud teke til orde mot vern av vår mest truga dyreart. Eit openlyst krav om utrydding er ikkje lenger avgrensa til hissige lesarbreve og masseønsingar.

Drablos hevdar at ulven ikkje er nokon truga dyreart og at vi difor ikkje har noko (stort nok) ansvar for å sikre ulven eksistens i Noreg. Myrsterud har gått ut med ein påstand om at Bernkonvensjonen gjev Noreg dispensasjonsrett til å gje opp ulvevernet fordi skadane på husdyr er så store.

Beige påstandane er feil. Bernkonvensjonen, som altså er ein avtale mellom europeiske land om vern av ville dyr og planter og deira leveområde, gjev sjølvsagt ikkje noko land som har slutta seg til konvensjonen rett til å ta lettvin på vern av problematiske rovdyr med den grunnleggjande at det finst nok individ av den same arten andre stader på jorda. Det er ingen tvil om at konvensjonen forpliktar partane kvar for seg å ta vare på alle plante- og dyreartar i sitt land. Dei som ikkje vil godta dette, må reservere seg under ratifikasjonen, den endelige godkjenninga. Stortinget tok ikkje noko slikt atterhald.

Konvensjonen har ikkje knytta vernet til artsdefinisjonen på ein slik måte at t.d. vern av finsk ulv kan vege opp tapet av norsk eller norsk-svensk ulv. Etter artikkel 2 skal partane også ta omsyn til underartar, vartietar eller typar som lokalt er i fare. Dette er ein logisk konsekvens av at det grunnleggjande argumentet for vern av dyr og planter er å sikre den genetiske variasjonen i naturen.

For m.a. å hindre alvorleg skade på husdyr kan medlemslanda gjere unntak frå totalfredinga, men berre dersom eit slikt unntak «ikke vil vere skadelig for vedkommende bestands overlevelse», som det står i artikkel 9. Det er ei innlysende føltolkning når Myrsterud påstår at vi kan utrydde norsk ulv utan å komme i konflikt med Bernkonvensjonen.

Det er altså ikkje rom for tvil om kva plikter vårt land har etter Bernkonvensjonen. Dagfinn Drablos spør likevel om ikkje ul-

vevern er både etisk og økonomisk uforvarleg. Han meiner også at «naturvernressursene burde i sannhet settes inn på helt andre, og langt mer livsviktige områder» enn vern av ulv.

Å sikre livsvilkår for våre ville dyr og planter kan aldri bli ei avleggs oppgave for naturvernet. Dersom vern av naturskapte livsformer, og dermed den levande naturen, ikkje skal gjelde som eit absolutt krav mot utrydding, vil vi fort komme på ville vegar. For korleis skal vi kunne rangere dyr og planter etter grad avlivsrett? Kva slags anna type argument er det for å ta vare på våre mange laksestammar, som er ulike frå elv til elv, enn det vi brukar for å sikre våre rovdyr? Å gradere overlevingsretten til dyr og planter – og så snakke eg ikkje om individ, men om artar, stammar eller genetisk grupper som representerer genetisk variasjon – etter vekslende nyttevorte for mennesket er i bokstavelig forstand ein livsfarleg praksis.

Som trugsml mot småfåhaldet å utsette bygdar vil eg tru rovdyrskadane først og fremst er eit økonomisk problem og dermed eit forvaltningspørsmål som det burde vere mogleg å diskutere praktiske løysingar på. Eg avviser ikkje dermed at mange tykkjer det er grusomt å finne sine dyr iheirvine, same dei at ikkje tapar pengar på det.

Drablos er inne på at det ligg ein masse forslag til gjeting og betre oppsyn på å redusere rovdyrskadane. Men så seier Drablos at slikt er det vanskeleg å få til.

Er nå det heilt sikkert? Når skadane for dei som blir råka er så alvorlege at dei ofte må finne seg noko anna å leve av, burde det vel vere eit forsøk verdt å prøve nokre av dei mange forslaga. Det er ikkje snakk om økonomiske dimensjonar som det kan vere noko problem for staten å bere. Det er som kjent akseptert som prinsipp at samfunnet, og ikkje dei råka husdyrbøndene, skal bere kostnadene etter rovdyrskadar. Men så lenge landbruket ikkje vil vere med på andre forsøk enn å rydde ut rovdyra, er det uråd å få dempa konflikten.

Det kan sikkert vere grunn til praktisk skepsis mot mange forslag som kjem utanfrå. Men landbruket bør i så fall komme med betre alternativ/eller i det minste vere villig til å prøve nokre av dei som artar seg minst dårleg.

Oppgåva er nå å finne praktiske ordningar som i vesentleg grad kan dempe rovdyrskadane på beitedyr. I alle fall bør det vere oppgåva dersom det er viktigere å berga sau enn å utrydde ulven.

NATIONEN

Torsdag 25. august 1988

Hvem er ekstremister i debatten om rovdyr og sau?

I

Av Viggo Ree

Den siste tids intensive debatt om rovdyr og sauehold blir fulgt med interesse i mange lag av befolkningen. Det er vel knapt en avis som ikke har inkludert ledere, debattinnlegg eller reportasjer om ulv etter fellingen av det enslige dyret i Engerdal den 16. juli. En del av diskusjonen dreier seg nå om hvorvidt vi skal utrydde ulven i Skandinavia eller ikke. Enkelte har oppfattet det slik at vi nå står overfor et valg: skal vi ha ulv - eller skal vi ha sau? Dagfinn Drabløs, generalsekretær i Norsk sau- og geitalslag, skrev nylig i et debattinnlegg i Østlendingen, lørdag 13. august, at det er meningsløst at en håndfull rovdyraktivister gladelig vil ofre den livsform og det eksistensgrunnlag som saueholdet representerer til fordel for en ulvestamme. De som har talt rovdyrenes sak er derfor uavlatelig gjennom lang tid

blitt framstilt som en liten gruppe «rovdyrfanatikere», «ulvekstemister», «naturvernromantikere» osv.

Det er åpenbart en rekke forskjellige synspunkter på disse spørsmål i samfunnet. Vurderingene i enhver diskusjon kan imidlertid deles inn i hovedkategorier. Dersom man ønsker å finne fram til definisjoner på hva som er ekstremistisk i denne sammenheng, må man først ha klart for seg hva som ikke er det. Utgangspunktet vil da være «det normale», hvor standpunktene er samlet rundt gjennomsnittsholdningene. På hver side av disse grunnsyn befinner ytterlighetene seg, betraktningene som avviker fra oppfatningens sentrum. Det er i disse to grupperingene vi finner de ekstremistiske og fanatiske synsvinkler. La oss se litt nærmere på disse tre

viktigste kategoriene i forbindelse med debatten om ulv og sau.

Kategori A. Utgangspunktet — «det normale»

Innenfor denne kategori står vårt lovverk som selve ryggraden. Våre bestemmelser vedrørende rovdyrene er et resultat av demokratiske beslutningsprosesser. Selv om det ikke er så mange år siden det var offisiell norsk politikk å utrydde rovdyr, lever vi i dag i en tid da det er bred politisk enighet om å ta vare på artsrikdommen og mangfoldet i naturen. Viltloven av 1981, vedtatt av Stortinget, ivaretar også ulvens rettmessige plass i norsk natur.

Regjeringen har ved Kongelig resolusjon dessuten vedtatt å sikre en levedyktig bestand av denne arten på norsk jord. I tillegg kommer Norges internasjonale avtaler

gjennom Bern-konvensjonen, enstemmig vedtatt i Stortinget, der vi har forpliktet oss til å gi ulven en meget streng beskyttelse innenfor landets grenser. Dette inkluderer bl.a. at vårt lovverk skal tilpasses dette formål.

Et naturlig spørsmål i tilknytning til lovbestemmelser og internasjonale avtaler er om disse er i overensstemmelse med befolkningens synspunkter. En fersk spørreundersøkelse om nordmenns holdninger til de store rovdyrtartene viste i denne forbindelse at over 80 % av befolkningen ønsker å ta vare på disse dyrene. Gallupresultatene viste også at det finnes en betalingsvillighet for bjørn, jerv og ulv i vårt land som er mange ganger større enn dagens kostnadsnivå knyttet til skadestøttebetalingene. Dette betyr at nytten av rovdyrene er større enn kostnade-

ne, og at det er samfunnsmessig lønnsomt å satse mer ressurser på å verne disse artene enn det som gjøres i dag. Disse positive holdninger finnes til tross for at det er behov for økt informasjon om både ulike tapsårsaker innen saue næringen og om rovdyrenes levevis.

En rekke foreninger o.l. arbeider for å ta vare på bl.a. ulven i norsk natur. Det er altså i høy grad samsvar mellom naturvernorganisasjonenes målsetting og landets lovverk, våre internasjonale avtaler og vel 80% av nordmenns holdninger til rovdyr. Norge har altså som nasjon sagt et definitivt ja til ulv! Naturvernet har for øvrig i det alt vesentlige et svært positivt syn på de fleste anliggender i tilknytning til saueholdet.

Østlendingen

FREDAG 26. AUGUST 1988

NATIONEN

Lørdag 17. september 1988

Hvem er ekstremister i debatten om rovdyr og sau?

II

Av Viggo Ree

Kategori B. Ekstremistiske holdninger I.

På den ene siden av gjennomsnittsholdningene i kategori A finner vi personer som teoretisk kan kalles for fanatiske rovdyrtilhengere.

Dette er neppe noen stor gruppering i samfunnet, og deres synspunkter er først og fremst preget av negative holdninger til landbruksnæringen. Jeg har enda til gode å treffe personer som ønsker seg eller tror det er realistisk å etablere tusener av ulv og bjørn i vårt land, selv om andre nasjoner i vår verdensdel kan framvise slike bestandtall. Men jeg har møtt mange mennesker som hater bønder og husdyrholdere, og som ønsker en slutt på dagens overføringer til landbruket. Ett av argumentene er at det er langt billigere å innføre sauekjøtt fra f.eks. Australia enn å bidra med store subsidier - med folks skattepenger - til den norske sauenæringen.

Til denne gruppe mennesker hører også personer som koser seg over politikernes vedtak om å nedlegge over 3000 norske gårdsbruk

pr. år fram til århundreskiftet, noe som automatisk betyr slutten for mange saueholdere i utkantstrøkene. Bare i Hedmark ble 207 husdyrbruk nedlagt i 1987. Dette tilsvarte 302 tapte årsverk. Ingen av de syv årsakene som ble listet opp i pressen ble tilskrevet rovdyr.

Kategori C. Ekstremistiske holdninger II.

Innen denne kategori finner vi både enkeltpersoner, organisasjoner og visse politiske grupperinger som ønsker utryddelse av ulven i Norge. Den ferske spørreundersøkelsen om rovdyr viste at majoriteten av disse menneskene er over 60 år. Det er tydelig at mange ikke har oppfattet at det har foregått store endringer i samfunnet i løpet av de siste tiårene. Kategori c er i likhet med kategori b heller ikke representert med en særlig stor andel av det norske folk, og tidsfaktoren vil følgelig redusere denne prosentdelen ytterligere etter hvert som de eldste samfunnsborgerne faller fra.

At disse oppfatninger vedrørende rovdyr ikke er i overensstem-

melse med norsk lov og holdningene til et stort flertall av befolkningen i dag, blir gjerne dekket over ved enten å fortie de nasjonale bestemmelser som er fastsatt gjennom Viltloven eller ved feilaktig å gi inntrykk av at antirovdyrholdningene er representative for folkekemengden.

Det faktum at saueeierne utgjør under en prosent av den norske befolkning, og at deres interesseorganisasjoner kategorisk og kompromissløst ønsker å utrydde en høyrestående dyreart som ca. 80 % av det norske folk vil ta vare på, er heller ikke et argument som kommer særlig godt fram fra mennesker innen denne kategori med ekstreme holdninger. Likeledes har det fra denne siden vært ofret et stort oppmerksomhet på de 95 000 saueiere som hver sommer blir sendt ut til pinsler og død i norsk villmark uten at rovdyr er inne i bildet. Lange tradisjoner med rovviltbekjempelse og ulvehat, et velorganisert støtteapparat gjennom presse og kringkasting og menneskers irrasjonelle tankegang basert på de velkjente syndebygg- og

Rødhettesyndromene har vært viktige faktorer å spille på.

Organisasjoner innen landbruksnæringen har markedsført synspunkter under f.eks. slagordet «Ja til ulv - men ikke i Norge!». Parallellen til den velkjente parolen «Ja til pakistanere - men ikke i Norge!» er ikke til å ta feil av.

Blant uttalelser fra enkeltpersoner innen denne kategori den siste tiden kan nevnes utsagn om at dersom nødvergeretten blir fjernet for ulvens vedkommende, betyr dette slutten på norsk kjøttproduksjon. En annen påstand er at ulven truer bosetningen i distriktene. En tredje interessant variant kom fra en stortingsrepresentant i en radiodebatt i juli. Vedkommende hevdet at en levedyktig ulvestamme i Hedmark var ensbetydende med avfolkning på hele Østlandet!

I tillegg finnes individer innen kategori c som er bosatt i eller tilknyttet områder der visse former for miljøkriminalitet er velutviklet, og hvor det ikke blir lagt skjul på at de siste 5-6 ulvene i Skandinavia vil bli skutt og gravd ned i myra dersom anledningen byr seg.

Det eksisterer dessuten en liten ytterliggående forening i Østre Hedmark hvis hovedformål er utryddelse av ulv.

Konklusjon.

Denne oppsummering av de tre viktigste hovedkategorier vedrørende holdninger til rovdyr og sauehold er ment som et bidrag til denne debatten for at hver enkelt av leserne nøye kan tenke igjennom situasjonen - og selv finne ut hvilken av kategoriene de tilhører. Med dette som utgangspunkt, er det således ikke særlig vanskelig å se hvor ekstremistene i ulvedebatten egentlig hører hjemme. De i innledningen omtalte rovdrynteresserte - beskrevet av bl.a. Dagfinn Drablos i sitt debattinnlegg - befinner seg faktisk i den største grupperingen, kategori A. Undertegnede tilhører også denne majoriteten av befolkningen, og jeg har aldri skammet meg over å slutte meg til norsk lov eller å yte litt innsats for å ta vare på artsrikdommen i vår natur.

Tragedier — for hvem?

En vandrende ulv er igjen skutt som følge av sterke og ukontrollerte angrep i forskjellige sauebuskare. Noen av dyra ble funnet, døde eller halvt levende. Andre, og etter all sannsynlighet den største andelen, er ikke funnet. Det er nemlig uhyre vanskelig å finne bortkomne individer i våre store utmarksområder. Letaaksjoner etter mennesker, med øvide mannskaper og det beste utstyr, burde forelengs ha overbevist alle om dette enkle faktum.

Men i dette tilfellet kan man jo skynde på bonden. Han burde ha passet på sine får, og i hvertfall umaket seg med å ta hjem de forskremte dyra, hvedes dert fra dyrevrøhdol. Dermed har vi ordgrytetet gløende. — Skytterne må anmeldes. — En økologisk katastrofe. — Det må bli forbudt med sauehold i enkelte deler av landet, osv. Ja, det finnes til og med som har fremstilt likvidasjonsstruser.

Når skal vi da få denne diskusjonen ned på jorden? Ikke bare i forholdet mellom natur og næringsdrift, men i minst like stor grad når det gjelder de innbyrdes realiseringer ved forskjellige sider av dyrevrøhdol, økologien og etikken.

HVA SNAKKE DET OM?

— Jo, for det første om en rekke mennesker i utkant-Norge som kjemper for restene av sin eksistens. Visst taper man lam på andre måter også, mange lam. Fra fødsel til «framslengs-alderen» kan tapet faktisk dreie seg om ca. 10%, hvorav over halvparten er 5-6% tapet på utmarksbeite.

Det er en dødelighet som ligger et sted midt mellom de ville dyra og mennesker, som vi måtte forvente. Livet er nemlighardt. Vaksinasjonsprogrammer og andre tiltak er ikke kommet langt for våre lam som for våre barn i dag, og husdyr kan ha helt naturlig grunner ikke gjennomføre den samme hygiene som mennesker i et moderne samfunn. Bliant annet derfor ligger dødeligheten for lam opp til voksen aldrem omlag på samme nivå som hos våre umerkede foreldre for bare 4-5 generasjoner siden.

Dette kan kanskje midt eller hardt. For utøverne gjelder det imidlertid å redusere tapet til det minst mulige. Noen klarer det bedre, andre dårligere, som over alt ellers i samfunnet.

Men ved utveanngrep dreier

Av gen. sekr. i Norsk Sau- og geitalslag, Dagfinn Drablos.

ikke tapet seg om 5% på utmarksbeite, men om 10, 20, 50 eller 100% hos dem som rammes. — Og det er etter hvert mange om vi tar med tap forårsaket av alle fredsede rovdyrarter. Vi vet med sikkerhet at flere og flere vil bli rammet med den utvikling enkelte krefter i samfunnet nå legger opp til. Da er det bare et resultat i vente for lokalbefolkningen i store deler av utkant-Norge: Forbudsbruk av kulturlandskapet og den uvisse vandring over til de urbane miljøer.

— Forstår noen frustrasjonen i disse bygedsamfunn? — Og forstår noen at det da også vil bli så som så med forvaltningen og vedlikeholdet av de beugne naturhelhetsheter?

KONFLIKTFYLT ETIKK

Visst er det synd på ulven, og kampen for artenes opprettholdelse er i prinsippet prøvedig. Men allikevel sauer og lam, eller for den saks skyld rådyr eller leiv, har også sitt liv og sitt levedig. Det er ikke så skrikkelig at det kan er ulven som har blitt skremt og jaget i disse hektiske sommeruker. Den som har elementær kjennskap til skadene karakter og omfang bestående av knuste muskler og bein og opprevne innvoller, ville nok langt foretrekke å få en kule i hodet.

Ut fra de faktiske forhold er det derfor vanskelig å forstå dyrevrøhdolens positive holdninger til dyrevrøhdolens tilstedeværelse i beiteområdene, selv om det selvfølgelig er riktig som det hevdes at vi ikke kan dømme ulv og andre rovdyr etter dyrevrøhdolens bokstav. De handler kan etter sin natur.

Men forvalterne, det være seg byråkrater, jaktrettsbævere eller husdyreiere, har et etisk ansvar. For sistnevnte kategori er nedleggelse i det lange løp det eneste mulige. Det blir for tørt. Økonomisk erstatning er ikke nok.

Det som således er høyverdige etikker for en gruppe mennesker, oppfattes som det stikk motsatte av dem som opplever situasjonen på nært hold.

NATURVERNETS DILEMMA

Et aktivt naturvern, basert på økologiske prinsipper og faglige totalvurderinger, er et betydelig aktivitet for alle som henter sin

næring fra naturgrunnlaget. Ut fra dette har også enhver småfåholder interesse av naturvernarbeidet, og mulige detaljkonflikter burde derfor ikke være uøselige.

De attraktive vernsområder vårt land fremdeles består i dag, med sleit av et kulturlandskap som også naturvernet vil bevare, viser at norske utkantbygger har forvaltet sitt pund som de burde gjennom generasjoner, og lenge før begreper som økologi og naturvern var befestede uttrykk. Ja, mange bygedsamfunn har til og med akseptert at bjørn og jerv må tolereres som et element i vår fauna, om enn på visse, kontrollerbare betingelser.

Men også innen den mer intellektuelle del av naturvernet burde prinsippet om prioritering av oppgaver etter viktighet og økonomiske muligheter ha et visst gjennomslag. Det er når disse prinsippene forlates og diskusjonen bringes over til de mest ekstreme karikaturer at motsetningene kolliderer. Således også med ulven. Her sier de som har opplevd den på nært hold stoppe. En se siden gjelder riktignok artenes bevarelse, men denne arten kan i hvertfall telles i 6-sifrede tall og er spreidd over store deler av jorden, mange steder helt ute av kontroll. Den er absolutt utenfor enhver fare. Hvilken betydning har da disse — etter sigende — 4-6 ulvene for vårt land?

— Med de enorme forurenings- og andre naturvernproblemer vi har i dag og i enda større grad vil få i fremtiden, måtte naturvernepengene kunne benyttes på en langt mer forfarlig måte enn å oppføre dem denne stammen til et levedyktig nivå.

Ved økende antall, og dermed økende næringskonkurransen og spredning, vet vi også med sikkerhet at skadene på husdyr vil bli store og erstatningsbeløpene formidable, i den utstrækning det blir igjen noen å betale erstatning til. — Og her er vi ved et av kjernepunktene: Utkantbonden i Norge står i langt større fare for utryddelse enn ulven.

Spørsmålet er da til syvende og sist om naturverne og andre vil gi slipp på det beredskapsnivå, bosettingsmønstre og forvaltningspotensiale disse mennesker representerer i samfunnet, og som dessuten sør-

ger for at turister og glade vandrere år etter år kan komme igjen til en levende bygd?

REALITETER OG ØNSKETENNING

Nå blir det høvdet med styrke at ingen sauegård nedlegges på grunn av rovdyr. Det blir videre høvdet at enkelte forholderegler og botemidler ligger i dagen, og at drepte dyr erstatet fullt ut av samfunnet.

Ingen av delene medfører riktighet. Hva vi vet kan etter hvert bekräftes statistisk. Den generelle avgangen av bruk med småfe avspelles blant annet i Norsk Sau- og geitalslag medlemsstatistikk.

For perioden 1985-87 lå avgangen av medlemsbruk i underkant av 4% for hele landet, men dens i typiske rovdyrfylte som Troms og Hedmark gikk ned med halvparten ca. 10% i samme tidsrom.

Enda klarere blir tendensen om vi ser på enkelte lokalag med store rovdyrskader som Engerdal, Eidskog, Trysil, Grue m.fl. Her varierer avgangen fra 15-30% over en tredsperiod. Nå kan det teoretisk hjelpe forskjellige feil ved medlemstatistikk bruk i dette ayemed, men ikke også statistikk over antall dyr i tilsvarende kommuner viser samme mønsteret, er tendensen blir nok.

Hva så med å forhindre at skader oppstår? Her vrirler det av velmente forslag som drifts- og gjeting, av hver enkelt flokk, innhegning på mindre områder, hemsanking om natten, jugoslaviske overvåkingsmodeller osv. Feilen er bare at de så sørgelig urealistiske hvis en tar naturgrunnlag, arbeidsinnsats og økonomisk bærekræft i betraktning.

Selv den mest bastante økolog burde ha lært at en ikke kan livnære seg av korn-, potet-, eller fruktdyrking i fjelldygd. Han burde videre vite at de beskjedne arealer av dyra eller dyrbar jord som er tilgjengelig i de aktuelle områder ikke kan ta unna gjødsla fra en utvidet og intensiv husdyrproduksjon basert på store mengder innkjøpt kraftfôr og kunstgjødsla.

Nå snakkes det til overmålt i full alvor om å gjerde inn 250 mål utmark til over 100 sauer opp i Hedmark for å hindre ulvveanngrep. — Skjøner man da ikke at et slikt areal både ville bli ødelagt som beite og gjennom-

visert av snyltere i løpet av kort tid?

Jeg kunne også kommet inn på de øvrige forslag, men det tjener til lite. De fleste er — alt tatt i betraktning — enten like lite realistiske som forårnne lite eksempler, eller de står på linje med de høye pipers politikk.

Alternativene er således, for brukerne i fjelldygd, skogsbygdene og i Nord-Norge, sørgelig få.

SLUTTSPILLET NÆRMER SEG

Men saueieren får da vel full erstatning. Det har vi jo miljøvernerministerens egne ord for?

— Nei, de får ikke det, selv om det er innarbeidet et visst utlempeløp i dyrevrøhdol. For det første er det nemlig vanskelig, kanskje umulig, å dokumentere de reelle tap. For det andre skal det under slike omstendigheter store ressurser til for å lete etter tapte og sønderrevne dyr. Bære i Engerdal, for den ene ulvens beringer i sommer, oversteget betingelsen etter 70-80 dyr langt over 1000 timer. Dette på et tidspunkt da saueieren normalt skulle drive med forberging.

— Om og om nå hadde fått full erstatning? — Nei husdyrproduksjon for lemlestelse, med ørkesløse letaaksjoner til følge, blir for meningsløst. Man gir rett og sleng opp.

Vi står derfor nå foran et avgjørende sluttspill. Samfunnet må selv velge, og det er trolig bare to, muligens tre, alternativer.

Det ene, om en på død og liv må ha ulv i Norge, er å gjerdulvestammen inne i et eget reservat på egnet sted. Dette er vel imidlertid av flere grunner et lite ønsket alternativ.

Det andre er å gi avkall på ulven, og sørge for at de andre rovdyrartene blir underlagt en stram faglig og økonomisk forsvårlig forvaltning.

Det tredje er å slippe økologien løs og la mennesket i systemet seile sin egen sjø. Da blir det ikke lenge før naturen igjen har tatt tilbake det mennesket gjennom generasjoner og økologisk samvirking har tilført. Og industrien og servicenæringene, men sin stadig økende kjemiske forurensning, vil sammen med arbeidsformidlings- og sosialkontorene kunne glede seg over ny tilgang på arbeidskraft og klienter.

— Men det er kanskje slik man ønsker det?
Dagfinn Drablos

Ulvedebatt i breiare perspektiv

DEBATT

Av Dagfinn Dråbås

Erik Solheim og Viggo Ree har teke fatt i eit avvisningsleg der eg prøver å få fram nokre av hovudingrediensane i rovdyrdebatten, og at såvel styresmakter som naturvernfolk må vege ulike typer av vernetilak mot kvarandre, vurdere og prioritere som på andre viktige samfunnsområde.

Eg har stor respekt for mykje av det naturvernet som vert gjort her i landet. Eg torer også hevde at tradisjonelt husdyrhold, bygd på naturgrunnet og dei resursar det kastar av seg med menneskeleg hjelp, i store trekk har samanfallede interesser og synspunkt med naturvernet. Naturvernteressene kan derfor kome i skade for å sparke frå seg ein viktig medspelar i naturforvaltninga, dersom dei i kampens hete gløymer at også mennesket er ein viktig del av systemet, eller dei bastant nekter å vege vern av å mot vern av B eller syding av C.

Selt i historisk perspektiv har denne gruppa drive si næring etter ei rekke agronomiske og økologiske prinsipp som i dag er i ferd med å lodast på nytt, etter 30 års latterleggjing på effektivitets- og teknologiens alter (kfr. landbruksforeninga).

I det stykket spelte eg allerede i min spede ungdom på old boy-slaget, medan eg som aidrande gubbe med eitt steg er komen på juniorlaget. Det er sleis inga livsliv, slik Ree hevdar, at 60-åringens tankegang automatisk går under tross saman med gamlingen.

Det morsame, eller skal vi heller seie det grotske, var at samfunnsstørmarne også for 30 år sidan viste til same klajene som Ree i dag: Etter kvart som dei gamle fall frå, ville mottandemot fridom og framgang talmast bort. Dette vart rett for ei tid. Så vart veiene synberre for fleire og fleire, tida vende og gammalt vart nytt. - Flunkande nytt, trur dei mange som i dag er

frigjorde frå alt historisk perspektiv.

Når Ree og Solheim, ut frå litt ulike vinklar kastar skuggje over det dei kallar manglande interesse for andre store tap, og for gjeting, er dette på kanten av usanning. Det er mellom anna søkt til og diskutert med dei aktuelle instanser utan at den bagattell av midlar som Solheim nemner er stilt til rådveile.

- Kva er elles bagattellar? Om Solheim søkte i si nære fortid å vite at gjeting er gjennomført i generasjonar, med tusental av ungdom, utan at dei var i stand til å hindre at skrubben gjorde sine innhogg.

For organisert gjeting på landsbasis i dag trengs det minst 1000 gjetarar på dagtid. Utvida til døgn- og vekekontunlerleg drift ville det krevje minst 4-5000. Med kr 30 000 pr. sesong + sosiale utgifter, ulempevederlag og administrasjon, er summen opp til 200 millionar kroner.

Likvel ville kvar gjetar ha ca. 30 000 mål utmark å halde oppsyn med. Alle med minst eitt bein i naturgrunnetlar burde fatte at eit så grovmaske nettverk ikkje har nokon sjanse til å styre eit ulveraid, så var som ulven seiest å vere.

Gjetarinnas i jerdedistrikt og andre stader har også vist dette, og no er eit forskningsprosjekt i millionklassen i ferd med å vise det same.

Etter at første feltåret snart er omme, har ein med stor menneskeleg og økonomisk innatts funne ca. 20 kadaver - eg tek oppatt: 20 kadaver - Mange er i følge obduksjonane rovdyrdrepane, men forskarane har ikkje sett det, og gjetarane har ikkje sett det.

Nei, la oss slutte å snakke om dette som ei effektiv boteråd. Og slutt med å snakke om småinnhegningar i utmarka eller kontinuerleg heimbeiling. Plantergrunnetlar strekk ikkje til på den basis. - Men, som eg har sagt før: gjeting har mange andre positive element, noko som aldri har vorte snakka under stol.

Så stend det flytting av flokka-

GJETING: Organisert gjeting på landsbasis ville krevje minst 1000 gjetarar på dagtid og koste oss minst 200 millionar kroner. (Arkivfoto)

ne att. Frå stad til stad dit ein trur rovdyr ikkje når fram. - Men er det natur- og miljøvenleg? - Kva med tungtransport og vegbygging i fjellet? - og kva med dei radioaktive elementa som i energietekniske visdom er spydd utover fjellviddene?

Det ser ut som om debattantane no motvillig vedgår at ulven likevel ikkje er truga som dyret.

Men så seier Solheim at det er livsfarleg å gradere overlevingsretten i naturen etter nvtiv-

verdien for menneske. Han burde lagt til at alle dei veldige omveltningane som Ree så hovmodig viser til, er livsfarlege omveltningar som vårt sjølvsterreter velferds-samfunn har køyrt fram med dundur og brak for kortstiktig vinnings skuld.

Det heile er kome så langt at det er utanfor all styring og kontroll. Skal vi i romantikkens og anekdoternes namn prøve å berge alt, vil vi misse alt, med livet som siste innatts.

Derfor er også naturvernet i dag nøydd til å prioritere, vurdere, velje og samarbeide, ikkje minst med samfunnsgrupper som ideologisk og naturhengig står dei aller nærmost i dei fleste saker.

Dette vil vonleg etter kvart tvinge seg fram. Kanskje er det alt undervegs? Eg er temmelig viss på at heller ikkje Norges Naturvernforbund, i ein gitt situasjon og under samfunnsmessig ansvar, ville gradere til dømes mjølkesyrebakteriar og tuberkelbakteriar likt. Dette sjølv om både artene representerer ein genetisk kapital og variasjon, og sjøl om dei både har spelt sine sterke biologiske roller.

Så kan ein vise til norsk lov, til Bernkonvensjonen og til fortolkningar av det heile.

Ree seier han ikkje skjemat av å støtte seg til norsk lov. Nei, la oss inderleg vone han har rett. Men eg må tilstå at eg for 2 1/2 år sidan fekk ein alvorleg støkk i livet då eg var frekk nok til å ta kontakt med ei rekke stortingsrepresentantar av ulik partifarge, få diskutert før Bernkonvensjonen skulle opp i Stortinget.

Ifylgje notatane mine var fleire av dei eg tala med ikkje klår over at saka var komen på kartet, eller meinte å vite at det berre var plantedelen som sto for døra. Alle veddekkj at dei ikkje hadde sett seg inn i saka. Partiet var representert i komiteen, må vite. Det høyrer med til søga at nokre av representantane hadde blitt informert om problematikken frå sine fylkeslokale kjelder, og såleis hadde lova å setje seg inn i saka.

Opplevinga var helst skremmande. Ikkje fordi eg ottast resultatet, men på grunn av alvorret i hovudprinsippet: - Er det på denne måten våre folkevalde behandlar og set seg inn i internasjonale konvensjonar?

Etter å ha lese Solheim og Ree sin argumentasjon, tek eit nytt spørsmål til å demne i bakhovudet. Er det kanskje slik på Stortinget og, at dei ikkje graderer sakene?

Når det gjeld forvaltninga av Bernkonvensjonen, og denne i samband med forvaltningsplanen for freda rovvilt som no er under arbeid ein eller annan stad i systemet, har vi framleis lov til å ha ulike meiningar.

- Og den diskusjonen er enno ikkje avslutta.

Personleg meinar også eg det burde gå an å bli samde, men delvis på andre premissar enn dei Solheim listar opp.

På grunn av alven si sterke stilling internasjonalt, og på grunn av sterkt motstridande effektar i vermesamband, burde saka stå langt, langt ned på prioriteringslista i verneorganisasjonane. Arbeidet med dei store og verkeleg livsfarlege sakene er for viktig til å skule bort kreftene på oppkonstruerte verneoppgåver.

Østlendingen

LØRDAG 10. SEPTEMBER 1988

ØSTLENDINGEN

MANDAG 12. SEPTEMBER 1988

Drabløs' ynk

Dagfinn Drabløs, som er generalsekretær i Norsk sau- og geitalslag, har i Østlendingen 10. og 12. september et inserat under tittelen «Ulvedebatt i breiare perspektiv». Bidraget er et svar til tidligere innlegg av leder i Norsk Naturvernforbund, Erik Solheim, og undertegnede, der enkelte fakta vedrørende rovdyr og sauehold er blitt påpekt. At en påminnelse om realitetene i tilknytning til holdninger, lovverk og politiske vedtak kan smerte, får vi til fulle bekreftet gjennom Drabløs' ynkelige bidrag til denne debatten. Hans frustrasjoner over nakne kjennsgjeringer retter seg atter en gang mot de personer som konstaterer rent faktiske forhold. På norsk kalles dette å skyte pianisten. Drabløs' artikkel er følgelig så full av sutring og forvrengninger at den fortjener få kommentarer.

Ett lite moment, som også andre har jamret seg over, demonstrerer til fulle hvor ubehagelig det er når noen trækker på ens ømme og skrøpelig fot. Dette gjelder den store forskjellen på holdningene til rovdyr i de ulike grupper av befolkningen, som nylig ble lagt fram i en rapport fra Norges Landbrukshøgskole — og som ble støttet av norske myndigheter. Drabløs og andre skal merke seg at det således ikke er Viggo Ree som har lagt disse resultatene på bordet, jeg har kun referert til denne undersøkelsen. Her står det bl.a.: «De eldre er markert mer negative til rovdyr enn de yngre. Dette er interessant blant annet fordi de yngste aldersgruppene ofte er underrepresentert blant beslutningsfatterne. Mer enn

halvparten av de som vil fjerne rovdyrbestanden er over 60 år». Hvis Drabløs vil forsøke å være litt saklig — og i stedet skyte på komponisten — må han sikte seg inn på alle de som er positive til rovdyr, særlig de yngre, som skal overta rorene i årene som kommer!

Drabløs tilhører altså en liten og avtagende gruppe i befolkningen som ønsker utryddelse av en høyerestående dyreart i norsk natur — i strid med lovverk, internasjonale avtaler og holdningene til 80% av det norske folk. Fortvilelsen over nakne fakta og problemer innenfor dagens landbruk og sauehold blir kanalisert i en systematisk klappjakt på en utpekt sydebukk, nemlig ulven. Disse ekstremistiske utspillene, som Drabløs er en av eksponentene for, kan umulig tjene næringen på sikt. Dersom rovdyrmotstanderne hadde søkt en samarbeids- framfor en utryddelsesstrategi, hadde de oppnådd bred støtte for å finne fram til lavere tapstall for saueholdet, og mer rettferdige erstatningsordninger. I disse dager har vi nok en gang lest om hunder som dreper sau i norsk utmark. Hva har f.eks. Norsk sau- og geitalslag gjort for å rydde opp i dagens erstatningsordninger i denne forbindelse, som er urettferdig både for saueierne og ulven? Disse skjevhetene er i årevis blitt påpekt fra naturvernhold. Det er nå kanskje på tide at saue- næringen skaffer seg enkelte nye (og yngre) ledere som gjør noe annet enn å surve og skyte på pianister.

Viggo Ree

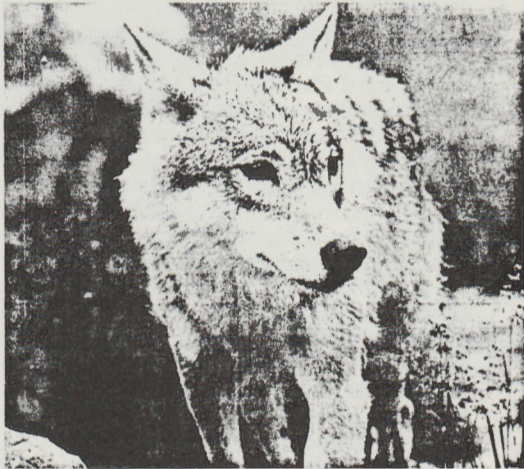
ØSTLENDINGEN

FREDAG 16. SEPTEMBER 1988

Av
Paul Granberg

Det er synd på de mennesker som lever og arbeider i daglig og nær kontakt med dyr og planter, og som ikke har forstått viktigheten av at mennesket opp gjennom tidene har hatt et artsrikt dyreliv og planteliv som det kunne ta i bruk og høste av. De er heldigvis få. Noen flere lever et så egosentrisk liv at de ikke har perspektiv for det mikroskopiske deres livsøp utgjør i dyre- og plantelivets utviklingshistorie, og hvilke skader et blindt teknisk og økonomisk stormløp kan påføre denne prosessen.

Tragedie for hvem — og hva er tragedien?

Tenk på en dyraart som hestene. Takket være at den har fått overleva så langt, har den utviklet seg fra en liten pusling på størrelse med en buhund, og fram til det store og sterke dyret som bokstavelig har dratt hele jordbrukskulturen fra fra starten og ikke inn i vår egen generasjon.

Et annet eksempel er hvalene. Også de var en gang beskjedne landdyr som søkte ut i havet og ble til enorme kjøttoproduenter, hvor enkeltdyr kan representere en kjøttersurs tilsvarende 30 elefanter! Hvalfangsten kunne fortsatt ha gitt tusener av arbeidsplasser, om ikke mennesket hadde latt sin teknikk og sitt kortsiktede profittbegjær løpe løpsk. Men en total utsettelse av dette enormt nyttige genematerialet var på nære nippet, og alle skipsflåter fra flere nasjoner måtte sendes på land, og store folkegrupper måtte legge om sitt livsmønster og søke nye næringsveger. De fleste overlevde.

Også mennesket utvikler seg

Fra å være et sammensprengt vesen som stort sett levde av nøtter, frukt, bær og rotknoller fra planter, har mennesket stadig utviklet seg til å bli en kjøttspisende skapning. Dette gjenspeiler seg gjennom de mangeartede livsmønstre og kulturer vi har hatt, og fortsatt har, rundt omkring på vår klode. Fortsatt finnes det menneskegrupper som vesentlig lever som samleere, andre som i stor utstrekning lever av jakt og fangst, mens jordbrukskulturens mennesker har utviklet seg til det mest infernalske rovdyr som jorden har føstret. Ikke bare dreper det og spiser de byttedyrene som naturlig er tilgjengelige, men det har også lært seg å manipulere bort deler av byttedyrenes naturlige selvpåholdende-mekanismer og omdanne dem til rene «næringsmiddel-fabrikker». Ja, det har sågar forstått å

ta i bruk enkelte andre rovdyrarter til å hjelpe seg med fangst og pass av byttedyr!

Selv om man betrakter bare menneskets utvikling og meget nyanserte livsmønstre, burde det være enkelt å forstå at det som fortøner seg som vesentlig eller endog brysmst i en epoke, i neste omgang kan vise seg å bli meget nyttig og av stor betydning for menneskets videre eksistens og utvikling. Kopier man så inn den utvikling som alt annet liv er underlagt, burde det ikke være vanskelig å se hvor uansvarlig en utsettelse av arter og genematerialer er. Det gjelder bare å ikke miste tidsperspektivet av syne, slik at man tror livet på jorda er statisk.

Dette er selvsagt ikke til hinder for at enkelte brysmne arter kan holdes på et lavt bestandnivå i visse tidsepider. Så langt er da også de aller fleste enige.

Olav Nordmann og rovdyr

Man skal ikke ha lest mange aviser i det siste, uten å oppdage at det foregår en til dels meget forrykket rovdyrdebat i Norge. Selv om et entstemmig Storting — i nyere tid — har vedtatt lover og bestemmelser som i pakt med ovenstående enkle kjensgjerninger, fastslår at vi ikke skal utrydde høverestende dyrarter fra norsk fauna, er det stadig enkelte personer som står fram med de underligste krumspring for å forsvare den motatte holdning.

Blandt deres argumenter finner vi påstander om at disse grunnleggende vernetanker er et resultat av en liten gruppe kommunisistiske og marxistiske holdninger, og at skadefølgene og bestandstallene er langt underordnet. Grunn-trekene i argumentasjonen er ikke skjent fra annet sammenhengene.

Nylig var en generalsekretær for en av våre næringsorganisasjoner

ute med en lengre artikkel, der han forteller oss at å verne Skandinavi-ske siste fire — seks individer av en bestemt dyraart, vil true hele bygde-Norges eksistens og at vi av den grunn må velge mellom levende bygedesamfunn og norsk bygdebe-folkning som nytt klientell ved arbeidsformidlings- og sosialkon-torene. Foruten å granske sine etiske holdninger, betegner han dette som et dilemma for vernean-ken og spør så når tid vi skal få rovdyrdiskusjonen ned på jorda — !

Hvor startet diskusjonen?

Dersom nevnte artikkelforfatter ønsker å få diskusjonen ned på et mer sjofolnært nivå, bør han kanskje — foruten å granske sin egen argumentasjon — spørre hvor det kompromissløse krav om utryddelse opprinnelig kom fra. Da vil han snart finne fram til en håndfull personer som søker til hans egen organisasjon. Disse fikk raskt en aksefær «sjesfideolog» fra kunnskapens høyborg syd-vest for Sinsenkrysset, — en som ynder å fremstille seg selv som en ekte naturvernere i motsetning til det han kaller for «en liten gruppe ekstremt personer», som altså er de som skatter et enstemmig stor-tingsvedtak! Vedkommende artikkelforfatter har fulgt opp denne linjen.

Etikk, eller hva?

Til tross for lovens bestemmelser og det faktum at man på forhånd visste at miljøvernshensyn tilsier at vi ikke kan gå med på en bevisst utryddelse av noen høverestende dyraart fra vår fauna, ble det med fullt overlegg lagt opp til en direkte konfrontasjon. Det jaktes på argumenter tas selv-sag dyrevennneslige motiver i bruk. Utten for dyptgående reflek-sjoner over menneskets behand-

ling av husdyr, forlanset det ganske enkelt at ville dyr skal leve etter kristendommens etiske nor-mer. De dyraarter som ikke kan gjøre det, framdømmes livets rett og i neste omgang angripes dyrevenn-organisasjoner for at de ikke støt-ter et slikt syn.

En merkelig moral

Tross slike divergenser, synes det å være bred enighet om at man i verdensmålsrikt ikke bør utrydde høverestende dyraarter. Da er det også klart at noen må bære de byrder det medfører å bevare bry-smne arter. Det står ikke til å nekte at det er u-landene som hitil har båret de største byrder og tatt de tyngste løft for å bevare rovdyrene. Det ligger i sakens natur at jo fattigere og mindre tekni-fisert et samfunn er, jo mindre mulighet har landet til å utrydde dyraarter. Men det er ikke hele sannheten. Et land som for eksem-pel India har, tross sin fattigdom, gått aktivt ut og flyttet hele lands-byrda for å hindre utryddelse av en rovdyrart som ikke bare gjør in-nhogg blant husdyr, men som også dreper et par hundre menneske årlig.

Den potensielle ressurs som den enkelte dyraart representerer er et aktivt og leve for menneskeheten, og hvor eneste nasjon innenfor ar-tenes naturlige utbredelsesområde har sin lille del av ansvaret for å bevare denne ressurs. Hva slags moral er det for fattigere land skal bære den fulle byrde?

Hvem har ansvaret?

Samme om industriens avfall eller annen virksomhet fortøner og ødelegger naturgitte ressuser, er det grunnfestet prinsipp i vårt land at den som forurenser skal bære nødvendige tiltak. I fremtiden synes det ikke urimelig at den som forsettlig utrydder sine

dyraarter, må finne seg i å vite kompensasjon til dem som da får uløpene ved å bevare slike arter. Et flertall i Norge er villig til å vite noe økonomisk for å beholde en rest av de store rovdyrene i vår natur. Det er et åpent spørsmål om de vil la både dyrene og kompensasjonen gå til andre land for å bli skattebronner kan anvendes til flere aktiviteter av en virksomhet som kanskje vil og med vil drive over-produksjon.

Hva er så tragedien?

Har man en gang stått på et torg i et u-land og sett foreldre, i sin fattigdom, framy sine mindredri-gende døtre til turister fra i-land. Eller har man stått på den afrikanske savanne og sett barn uten skole-gang i 10-12-års alder, gjete buskapen mellom løver, leoparder og hyener med et lite stykk som eneste forsvarsvåpen — da blir det prinnsippet mestlet fram i ens bevissthet: Man kan ikke godta at menneskets fremtidige muligheter blir ødelagt gjennom uansvarlig utsettelse av ressuser, og man kan ikke tolerere at de rikeste lan-dene skyver sin del av dette ansva-ret over på fattigere land.

Det hevdes at å være en rovdyr-art i Norge er omstøttat natur-vern på bakgrunn av de store forureningsproblemer. En slik filosofi er destruktiv ikke man alltid vil finne et annet problem å skjule seg bak. Ødeleggelser av naturgitte ressuser er et problem-kompleks, der ødeleggelsene ikke er en farbar veg. Hvordan skal man kunne mestre globale proble-mer, hvis man nasjonalt ikke en gang kan mestre det som ikke pre-bliet å være å drepe de siste få individer av en villevende dyre-art? Det ligger tragedien, og den er jordnær nok!

Nye klebemerker

**VERN ULVEN
I NORGE**

Det rektangulære merket måler 30 x 6,5 cm (svarthvitt), det trekantede har sidekant 16 cm og er trykt i rødt, blått og svart. NB: Begge er laget for feste på innsida av bilvindu, etc.

Ved forskuddsbetaling kr 20,- pr.stk.
+ porto/emballasje kr 5,- (uansett antall)

TIDSSKRIFTET kan du også bestille flere eksemplarer av, pris ved forskuddsbetaling:

1 - 2 hefter kr 20,- pr. stk fritt tilsendt
Minst 3 hefter 15,- " -

Nye medlemmer får årgang 1 (4 hefter) for kr 50,-
2 (4 hefter) for kr 50,-

Postgiro 4 42 94 94

Bankgiro 1800.20.97644

NB ! FORSKUDDSBETALING

«PROSJEKT BIVRÅK»

En presentasjon av et svensk forskningsprosjekt

RAGNAR ØDEGAARD

I Sverige er vepsevåken ennå en relativt vanlig hekkende rovfuglart. Arten har imidlertid vist tydelige tegn på tilbakegang de siste årtier. I Norge knytter det seg stor usikkerhet til forekomsten. Bestanden er anslått til noen få hundre par. Også i Norge mener en at bestanden har gått kraftig tilbake på 1900-tallet. I Direktoratet for naturforvaltnings nylig utkomne oversikt over truede virveldyr i Norge (Rapport nr. 2/88) klassifiseres arten som usikker.

Felles for både Sverige og Norge er at vepsevåkens bestandsstatus og økologi er svært mangelfullt kjent. Det foreligger lite undersøkelser på denne arten i Norden. Dette er bakgrunnen for at det i Sverige er igangsatt et flerårig forskningsprosjekt som skal frambringe ny kunnskap om denne interessante rovfuglarten. Siden vepsevåken i Norge har en sørøstlig utbredelse og befinner seg i utkanten av sitt utbredelsesområde i Europa, er det svært interessant å følge bestandssituasjonen i viktige hekkeområder i Sverige. Utviklingen i disse kjerneområdene er trolig svært viktig for bestandsutviklingen på norsk side. Særlig fugle- og naturverninteresserte i Hedmark, Akershus og Østfold bør ha et våkent øye til hva som gjøres og hva som skjer med denne arten i vårt naboland. Nedenfor følger derfor et sammendrag av en artikkel om bakgrunnen for "Prosjekt bivråk" og foreløpige resultater fra feltarbeidet. Originalartikkelen har følgende litteraturreferanse:

Tjernberg, M. 1987: Prosjekt bivråk - motiv och mål med undersökningen samt en sammanfattning av resultatet från 1986.
Fåglar i Dalarna 20: 103-114.

1. VEPSEVÅKENS ØKOLOGI, BESTANDSSTATUS OG BESTANDSUTVIKLING

I Sverige er vepsevåken en vanlig hekkefugl i de sørlige og midtre deler av landet. Arten er også sparsomt utbredt i Norrlands kystområder. Den svenske vepsevåkpopulasjonen er anslått å telle ca. 8000 par, dvs. at den er landets tredje vanligste rovfuglart etter musvåk og spurvehauk.

Vepsevåken har en svært spesiell og interessant næringsøkologi. I hekkeområdene i Sverige, der den oppholder seg fra mai til oktober, lever den hovedsaklig av larver og pupper av de sosiale artene innen insektordenen Hymenoptera (veps, humler og bier). Den synes også å livnære seg på samme type diett i vinterområdene i tropisk Afrika. Av og til kan den leve av amfibier, krypdyr, smågnagere, unger og egg av fugl, bær og frukter. Om våren ankommer vepsevåken til Sverige i slutten av mai måned. Tiden rett etter ankomst er en kritisk tid i vepsevåkens reproduksjon. På denne tiden er tilgangen på humler og bier relativt liten. Hunnfuglen må ganske raskt ta til seg mye næring for å kunne gjennomføre egglegging og ruging dersom hun ikke ved ankomsten er i god kondisjon. Det er påvist at frosk og padde kan være av stor betydning som føde i slutten av mai.

Kvistreirene, som den bygger selv eller bygger på etter musvåk, kråke m.fl., er plassert i trær. I Danmark og Sør-Sverige hekker den fortrinnsvis i løvskog, i midtre deler av Sverige både i løv- og barskog, mens den i Norrland og i Norge synes å foretrekke granskog. I Sverige er arten i første rekke knyttet til høyproduktiv skogsmark.

Vepsevåken har en relativt lav reproduksjonskapasitet. Normalt legger den 2 egg. Hekkesuksessen er ifølge europeiske undersøkelser 1-1.4 unger pr. etablert par og år. Gjennomsnitts levealder for vepsevåk er svært høy. Ringmerkede fugler har oppnådd å bli 29 år.

Siden 1973 er standardiserte trekkregistreringer gjennomført ved Falsterbo i Skåne, og inngår som en del av den svenske miljøovervåkingen. Totalt er imidlertid trekkende vepsevåk tallet i alt 26 høster (1942-44, 1949-59 og 1973-85). Fra slutten av 50-tallet har mengden trekkende vepsevåk

gått stadig nedover. Hvis tendensen ikke endres, vil nullpunktet være nådd i 2006. Den negative bestandsutviklingen som arten ut fra trekkregistreringene synes å være inne i støttes av ringmerkingsresultatene for Sverige for perioden 1936-85.

2. MULIGE ÅRSAKER TIL TILBAKEGANGEN

Bestandsnedgangen for vepsevåk i Sverige kan ha sin årsak i forhold utenfor landets grenser. Den mest nærliggende enkeltårsak synes å være etterstrebelse. Det antas at arten i liten grad er påvirket av biocider. Forfølgelsen av vepsevåk har tidligere vært omfattende ved enkelte viktige trekkruiter i østre og vestre deler av Middelhavet samt i Italia. En undersøkelse basert på ringmerkingsmateriale fra Finland og Sverige tyder på at forfølgelsen av vepsevåk har avtatt betydelig i Sentral-Europa og Middelhavslandene siden midten av 60-tallet. Problemet antas å være minimalt i vinterområdene i Afrika. Innenfor hekkeområdene kan flere forhold tenkes forklare vepsevåkens tilbakegang:

- a) Minsket næringsproduksjon, først og fremst av veps og humler på grunn av:
  - endrete værforhold vår og sommer
  - endrete miljøforhold innen jordbruk/skogbruk
- b) Biotopforandringer i skogslandskapet.

3. MÅL FOR UNDERSØKELSEN

Målet for undersøkelsen er å framskaffe opplysninger som kan belyse sammenhengen mellom vepsevåkens reproduksjon på den ene siden og fødetilgang og biotopforhold innen jord- og skogbrukslandskapet på den andre siden. Eksempler på spørsmål som forsøkes besvart:

- Er arten kravfull når det gjelder valg av reirplass, og hvilke hensyn kan skogbruket eventuelt ta ?
- Hvor store arealer bruker vepsevåkpar ?
- Hva er den beste næringsøklokaliteten ?

- Er vepsevåken totalt avhengig av veps og humler for å kunne gjennomføre vellykket hekking ?
- Varierer antall revirhevdende par signifikant fra år til år ?
- Hvilken reproduksjonshastighet er nødvendig for å opprettholde en stabil vepsevåkepopulasjon ?

4. UTDRAG AV RESULTATENE FRA FELTARBEIDET I 1986

Hoveddelen av feltarbeidet er gjennomført i et ca. 6 kvadratmil stort område i Uppland sydvest for Uppsala.

Fenologi: Fra 20. mai var arten vanlig å se i terrenget. Samme dag ble 1423 vepsevåk observert på trekk nordover forbi Ängelholm i Skåne. Vepsevåken synes å ankomme Sverige i siste tredjedel av mai.

Hos elleve par var eggleggingen konsentrert til perioden 20. mai til 10. juni, og 80% av eggene ble lagt i mai. Siden vepsevåken ikke opptrådte vanlig i landskapet før 20. mai, betyr dette at tiden mellom ankomst og egglegging ikke kunne overstige mer enn ca. 1 uke. Det antas derfor at pardannelsen har skjedd i Afrika, og at parene har forflyttet seg sammen nordover. Eggene i de elleve reirene ble klekket mellom 24. juni og 15. juli, og ungene var flygedyktige tidligst 3. august og senest 24. august. Ungenes forflytning fra hekkeområdet startet 18. august. Den første ungfuglen ble registrert ved Falsterbo 24. august. Fra og med 7. september dominerte ungfuglene i antall.

Valg av reirtre: 53 vepsevåkreir ble kontrollert i Uppland i 1986. Mange av reirene som parene selv bygget var små og spinkle konstruksjoner, og det syntes ikke å være noe krav at reirtreet skulle være stort og kraftig. Reir ble funnet i 9 ulike treslag. Gran, svartor og bjørk utgjorde tilsammen 70% av reirtrærne. Reirene var vanligvis plassert høyt i treet.

Tetthet: I et 115 km² stort område i Uppland ble det konstatert 16 hekkende

vepsevåkpar. Dette innebærer en tetthet på 13.9 par/100 km². Dette er den største partettheten som er registrert i Sverige. Studieområdet var en typisk jordbruksbygd som var oppbrutt av en del mindre skogområder. Den minste naboavstanden var 1.7 km. Mange andre hekkeplasser lå 2.2-2.9 km i avstand fra hverandre.

Hekke- Av i alt 12 reir som ble fulgt gjennom hekkesesongen var
suksess: hekkingen vellykket i 6. To av reirene ble røvet av mår eller
hønehauk, i et reir ble eggene funnet knust og 3 reir var tatt
i bruk av vepsevåk uten at hekking fant sted (påbygd hele
sesongen). Antall utfløyne unger pr. vellykket hekking var 2.

Aktivitet, En kort periode rett etter ankomsten om våren var vepsevåken
home-range, lett observerbar. Deretter fulgte en periode på 20-25 døgn da
revir- arten var svært vanskelig å få øye på. Etter klekkingen i slutten
forsvar : av juni var igjen arten lettere å oppdage, og i juli/august
kunne kretsende vepsevåker sees "overalt".
Våkene syntes generelt å bruke store arealer, anslagsvis 50-100 km².
En hannfugl brukte et 17 km² stort areal på 4 dager i slutten av
juni, en annen hele 32 km² i løpet av én dag.
Gode næringsområder syntes å bli oppsøkt av mange hekkende vepse-
våkpar som i mange tilfeller hadde reir flere mål fra føderessursen.
Der slike områder lå nær bebodd reir ble det ikke registrert noe
forsvar av området fra det hekkende paret. Observasjonene i 1986
tydet på at arten er svært sosial også i hekketiden. Under en
heldøgnsobservasjon av et reir ble det gjort 26 observasjoner
av vepsevåk fordelt på minst 8 ulike individer.

Høst- Det ble i alt registrert 6980 trekkende vepsevåk ved Falsterbo
trekket: i Skåne i perioden 25.08-07.10, fordelt på 3186 ad., 2322 juv.
og 1472 av ubestemt alder. Ca. 90% av voksenfuglene forlot
landet 23.08-03.09, mens 90% av ungfuglene ble registrert 8-17.09.
Trekkregistreringene i Skåne høsten 1986 tydet på et godt
reproduksjonsår på tross av at store deler av Gøtaland, Svealand
og Norrland hadde en lang regnværperiode i august. På denne tiden
sitter ungene ubeskyttet i reiret, og næringsbehovet er stort
før forflytningene til Afrika tar til.

Rovfugler til salg!

De som følger med litt i bladers og avisers annonsespalter, har lagt merke til at utstoppede rovfugler og rovdyr er varer som av og til bys fram til salg. Et par av dere har sendt oss slike annonser, og det har gitt oss den idéen å be om medlemmenes hjelp til å kartlegge dette markedet. Hvilke arter, hvilke priser, og hvor i landet selges de fra? Foreløpig kan dere klippe annonser fram til ca 1. august og sende oss. Hvis materialet blir stort nok, kommer det en markedsoversikt i nr. 3. NB! Husk å føre på avisas navn og dato.

Fjellvåk. Foto: Paul Granberg

DEBATT OM FALKONERING

Falkonérvirksomhet har ingen tradisjon i Norge. Etter at TV-programmet "Norge Rundt" viste noen glimt om dette emnet i fjor høst, blusset det opp en debatt om eventuell falkonérvirksomhet i Norge. Vi gjengir her noen avisinnlegg som viser noe av meningsbrytningen.

Et ansvar

Det burde egentlig ikke være nødvendig å minne om det, men NRK må være seg bevisst hvilket ansvar de har for sine sendinger. Med henvisning til et innslag i «Norge rundt» nylig, synes det imidlertid på sin plass med en påminnelse.

Det ble sendt en reportasje om en ung mann som drev falkonervirksomhet med hønsehauk. Det ble opplyst at mannen hadde hentet egg fra reir og alet opp hauken. Fuglen ble holdt i fangenskap og lært opp til jakt på såkalt falkonervis. Dette hadde tydeligvis mannen stor glede av og ville gjerne fortelle hele det norske folk. Men hønsehaukene, som alle andre rovfugler er totalfredet ved lov her i landet. Dette er gjort p.g.a. deres sjeldne forekomst og sårbarhet for forstyrrelser. Falkonerer (jakt med tam rovfugl for fornøyelsens skyld) er selvfølgelig også forbudt. Selv om det ble opplyst at mannen hadde en slags dispensasjon — det skulle vært interessant å få høre på hvilket grunnlag — det ble ikke opplyst — burde de programansvarlige ha skjont at et slikt innslag

(Foto: Per Hafslund)

ville være uheldig å vise. Eksemplets makt er stor, ikke minst gjennom TV. Det er da vel alle som har sitt virke i NRK klar over? Når man lager et program om et fagområde man ikke behersker, er det en selvvisig å konsultere dem som kjenner dette bedre. Ble det gjort i dette tilfellet?

Programinnslaget skulle selvfølgelig ikke ha vært laget, langt mindre vist. Dette innså NRK etter sendingen, da innslaget ble utelatt i reprisen. Hvorfor skjente man det ikke på forhånd?

Ivar Kjelsaas

Aftenposten 5/1-89

Interessen for rovfuglen

Den 28. november 1988 hadde Johnny Granli et innlegg i Lesernes mening: «Rovfugler og intoleranse.» Som hovedperson i et TV-innslag om dressering av hønsehauk forsøkte han å rettferdiggjøre sin virksomhet. Dersom han har gyldig dispensasjon, bør han oppgi hva den går ut på, samt på hvilket grunnlag og av hvilken myndighet den er gitt.

Hønsehauken står oppført i direktoratets rapport «truede virveldyr i Norge.» Den er plassert under kategorien «usikker», fordi kunnskapen om bestandstørrelse og bestandsutvikling er utilstrekkelig. Granli sier at hønsehauken ikke er sjelden. Menner han å inneha større kunnskaper enn direktoratet?

Når han hevder at det var en fagmann innen ornitologi-

en som laget programmet, brukes betegnelsen fagmann upresist. Produzenten er amatørornitolog.

At rovfuglene har fått «helligstatus», er en fremstilling som savner grunnlag. De som har engasjert seg mot hans virksomhet (bl.a. DN og NOF), har opinionen på sin side. Dette, samt interesse, ansvarsfølelse og lovens tolkning er årsakene til at det reageres.

Til slutt i sitt innlegg sier Granli: «Kjelsaas' innlegg bekrefter også nordmenns intoleranse og selvgodhet etter regelen: Det som ikke interesserer meg, skal også være forbudt for alle andre.» Så feil kan man altså ta. Rovfugler og alt som angår disse har vært min store interesse i snart 25 år!

Ivar Kjelsaas

Rovfugler og intoleranse

Aftenposten 28/11-88

Undertegnede har ikke hentet egg fra reir, slik Ivar Kjelsaas hevdet i Lesernes mening 15/11. Jeg ble kontaktet av NRK, ikke omvendt, slik det kan forstås av Kjelsaas' innlegg.

Hønsehauken er heller ikke sjelden, og det er byttedyrtilgangen som regulerer bestandstettheten.

Falkonerer er ikke nevnt i Norges lover. Det blir et tolkningsspørsmål hvorvidt det kan rammes av §20 i viltloven.

Det var en fagmann innen ornitologien som laget programmet. NRK gjorde intet galt ved å sende innslaget, men beklagelsen via NTB og kuttet av reprisen er meget betenkkelig, på bakgrunn av at programmet ikke viste noen form for ulovlighet (falkonerer ble ikke vist).

Alt rabalderet etter programmet viser at rovfuglene har fått «helligstatus» og at en debatt dermed blir ført på et følelsesplan med lite realiteter og fornuft.

Kjelsaas' innlegg bekrefter også nordmenns intoleranse og selvgodhet etter regelen:

«Det som ikke interesserer meg, skal også være forbudt for alle andre.»

Jonny Granli

Hønsehauken og ansvaret

Jeg viser til Jonny Granlis innlegg 28/11, hvor han angriper Ivar Kjelsaas og hans anmodning til NRK om å være mer ansvarsbevisst i utveivelsen av hva som skal sendes. Det påfallende er at Granli angriper Kjelsaas, som i sitt innlegg egentlig kritiserer NRK. Han har tydeligvis fulgt strategien «Angrep er det beste forsvar».

Om Granli har tatt egg, unger eller på annen måte fått tak i hønsehauken, er forsi vidt ikke det mest interessante. Han har holdt en fåtallig og totalfredet rovfugl i fangenskap og lært den opp til jakt/falkonerer. Begge deler rammes av jakt-/dyrevernløven. Det vil enhver se etter å ha lest lovene, noe Granli ikke kan ha gjort.

Formuleringen «helligstatus» er helt malplassert. Hvis privatpersoner eller organisasjoner engasjerer seg i fuglens sak, under lovens synsvinkel, vidner det om en levende interesse og et ansvar for at fuglene skal få leve under naturlige og verdige forhold.

H. Nicolaisen

Tøv under tittelen «Hauk over hauk»

Den 23.11. har signaturen Otto D. et innlegg med overskrift «Hauk over hauk». Der ironiserer han over protestene som har kommet, etter at NRK viste et innslag i Norge Rundt om en temmet og dressert hønehaug. Otto D. viser at han har forstått nokså lite av hva saken egentlig dreier seg om.

B.l.a. brukes betegnelsen «eieren» av rovuglen i denne forbindelse. Tror Otto D. at Norges lover tillater at noen skaffer seg en rovugl for å beholde den og bli eier av fuglen? Da anbefales en nærmere studie av både jaktlov

og dyrevernslov! Til orientering skal nevnes at falkoneren, som sto fram i TV, nå er under politietterforskning for brudd på nevnte lover. Etter manges mening helt klare brudd!

Videre blir det ironisert over protestene mot at TV viste dette innslaget. Enhver med litt bakkekontakt vil vite at å vise ulovlig virksomhet med positiv undertone, er en svært uansvarlig handling. Det å gå ut i Norges mest populære TV-program på den måten, grenser til ulovlighet, hvilket nå blir vurdert nærmere.

NRK har for øvrig innsett hvor galt innslaget var i ettertid, og tar sitt ansvar for å rette opp dette uheldige inntrykk som programmet skapte.

I innlegget blir det riktig nok hevdet at protestene som kom mot TV-innslaget var berettiget, men de som leser videre – og «mellom linjene» – skjønner snart at hovedbudskapet til Otto D. er noe ganske annet. Han bagatelliserer TV-innslaget på en noe utpekuleret og tvilsom måte med å vise til helt usammenhengende forhold.

Hva har industriskandaler nedde i Mellom-Europa med ulovlig falkoneri og fangenskap av to-talfredet, norsk rovugl å gjøre? Sammenlikningen er jo bare komisk! Er kanskje tankegangen at Norsk Ornitologisk Forening heller skulle protestere mot miljøskader i utlandet, framfor å slå ned på ulovlig virksomhet med landets fåtallige rovuglbestand, som b.l.a. er foreningens formål?

Å sammenlikne tamme burlugler med rovugler er ikke særlig saklig og realistisk. Det burde de fleste vite, iallfall før de går ut i media om slikt.

Fortsatt du, Otto D., med å protestere mot det du oppfatter som galt. Men du bør være litt bedre informert og holde deg til saken. Her har du begått generaltabber ved å sammenlikne vit

forskjellige saker og forhold på en uholdbar måte.

Når en har lært lekse så, så trenger en heller ikke å være anonym i leserinnlegg.

Ivar Kjelsaas

Hamar Arbeiderblad 5/12-88

Falkoneri – rovugler og menneskers overforstand

Falkoneri er en nokså ukjent «sport» for de fleste. De som har litt kjennskap til falkoneri, forbinder vel dette med velstående arabere som forlyster seg med dresserte jaktfalk. Disse holdes fanget og læres opp til jakt på fugler og dyr.

Foruten at denne virksomheten bryter med vanlige etiske normer, er det ofte betenkelig store økonomiske interesser inne i bildet. De aller fleste som har gjort seg opp en mening om falkoneri, b.l.a. natur- og dyrevernsorganisasjoner, ornitologiske foreninger og våre naturforvaltningsmyndigheter, oppfatter denne virksomheten som en helt uakseptabel forlystelse på fugler og dyrs bekostning. Og går sterkt imot en slik form for «sport». Denne tankegang står for øvrig meget sterkt i det norske folk (kfr. innslaget i Lørdagsrevyen i høst om utsetting og jakt på ender – og den storm av protester det resulterte i). Vår jaktlov tillater heller ikke falkoneri.

En annen og svært uheldig konsekvens av falkonerivirksomheten er at reir av toalfredede og direkte truede rovugler blir plyndret. Selv om det i enkelte land drives oppdrett av fugler til falkoneri, har vi flere eksempler på at reir roves til virksomheten. Plyndring skjer også i kombinasjon med innhenting av egg eller unger til såkalte samlere. Det er snakk om en vei organisert virksomhet, som altså er med på å true eksistensen til de mest sjeldne rovuglene her i landet.

Med dette utgangspunktet går altså NRK ut i Norges mest popu-

lære TV-program, Norge Rundt, med en reportasje om falkoneri – i Norge – med positivt fortegn!! Her i landet trodde vel ingen at det engang foregikk slik virksomhet!

At dette var en svært uansvarlig handling, kan det ikke herske noe:

som helst tvil om. Å skape blest om ulovlig virksomhet på den måten dette ble gjort, er ikke NRK verdig. Derfor har de da også offentlig beklaget innslaget og har lovet å rette opp igjen virkningene fra dette i et senere TV-program.

Ivar Kjelsaas.

Akershus Arbeiderblad 23/11-88

Hauk over hauk

For en stund siden ble det i Norge Rundt-programmet presentert en hønehaug. En temmet rovugl som eieren holdt på å dressere.

Denne dressursporten kalles visstnok falkoneri. Eieren var tilsynelatende veldig glad i fuglen og litt stolt at påtill fordi fuglen var så lærenem. Men åkk, fjernsynet skulle ikke ha vist dette. Noen fugleleiskere, Norsk Ornitologisk Forening, protesterte omgående mot dette innslaget. Falkonersport er forbudt i Norge, fredede rovugler må ikke holdes i fangenskap o.s.v.. Protesten er berettiget, selv om en litt ironisk kunne påpeke at det finnes hundretusener av små og store fugler, som sitter i trange bur til glede og oppmuntring for sine eiere, dyr som i hvert fall ikke var skapt av naturen for å tilbringe sin kreaturtid i fangenskap. Dog la det være sagt, et sted må en ta begynne.

Men denne forholdsvis ubetydelige saken minnet meg om noe som hendte i Sveits for ikke så lenge siden. Nemlig den voldsomme brannen i det store kjemikonsernet i Basel, hvor enorme mengder giftforpestet slokkingsvann rant uhindret rett ut i Rhinen, Europas hovedpulsåre. Resultatet, som vi husker, var en økologisk katastrofe av ufat-

telige dimensjoner. Oppramsing av skadeomfanget ville fylle flere sider. Firmaet hadde rett og slett ikke oppsamlingskummer som skulle ha oppfanget slokkingsvann i nettopp sånne katastrofesituasjoner. Det rettslige oppgjøret, som det hør og bør seg når så «samfunnsnyttige» firmaer i Sveits står til rette, er knapt kommet i gang, ofrenes erstatningskrav foreløpig ikke vedkjent. Men så skjer det paradoksale. En fjernsynsreporter ville vise fiskens døds-kamp i det forgiftede vannet som rant i strie strømmer tvers gjennom Europa. En fisk ble puttet i forgiftet vann og hans døds-kamp filmet. Denne reportasjen ble aldri vist offentlig i sveitsisk fjernsyn, men reporteren havnet omgående i retten. Anklaget og dømt for dyrevrageri.

Fiskens død og hønehaugens liv i fangenskap, hva har de med hverandre å gjøre? Begge disse tilfellene viser at vi mennesker har kun evnen til å engasjere oss for enkelt-skjebner, enten det gjelder dyr eller mennesker. Tar en med de verdensberømte gråhvalene og visse filmstjerners innsats for å redde noen sel fra å bli flådd, så ser en denne tendensen enda tydeligere.

Otto D.

STYRET

Leder	Paul Granberg, 2620 Follebu, priv. 062-20006
Sekretær	Roar Solheim, Boks 3495, 0406 Oslo 4 priv. 02-183585
Kasserer	Jon Bekken, H. Hårdrådes v. 4, 2322 Ridabu priv. 065-26984
Redaktør	Hilde Aaseth, Solhaug, Holakryset, 2312 Ottestad priv. 065-78356 arb. 065-27540
Styremedl.	Irene Tjerve, Murenv. 19, 1340 Bekkestua
	Jon Opheim, 2637 Hunder priv. 062-74238 arb. 062-51532
	Bjarne Enger, Flinterud, 2145 Galterud priv. 066-67664
Vararepr.	Arne Flor, G. Knudsens v. 36, 4815 Saltred priv. 041-31695
	Bjørn Tore Bækken, 2420 Trysil priv. 064-50073
	Yngve Kvebak, K. Alvssons v. 21, 0574 Oslo 5 priv. 02-221179
	Hans-Jørgen Wallin Weihe, Thorstadvei 6, 2600 Lillehammer priv. 062-58394

Lokalkontakter

(i tillegg til styret)

Nord-Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
j/p 089-31324

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 082-92492

N-Trøndelag

Svein Georg Hove
c/o H.Kvelstad
Høvdingvn. 55
7700 Steinkjer
p 077-62559
j -66279

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 062-11418

Land/Valdres

Geir Høitomt
Bygdivn. 6
2900 Fagernes
p 063-60120

Øvre Romerike

Geir Sjøli
Furusvingen 33
2164 Skogbygda
p 06-908535

Nedre Romerike

Nils Ivar Vestby
Jernebanevn. 12
1920 Sørumsand

Buskerud

Ulf Myhrvold
Ulebergkroken
3640 Skollenborg
p 037-69354

Aust-Agder

Arne Flor
Gunnar Knudsens v 36
4815 Saltrød
p 041-31695

Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Heiden
p 085-96307

Nord-Heigeland

Tom Eirik Ness
Almanningen 14
8614 Ytteren
p 087-68821
j -51047

Trollheimen

Morten Ree
7332 Løkken
p 074-96391

Røros

Tom Johansen
Håddalen
7460 Røros
p 074-12230

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 064-80440

Elverum

Burny Iversen
Strandbygdvn. 48 A
2400 Elverum
p 064-13851
-11800

Kongsvinger

Ole-Johnny Myhrvold
Soleiebakken 62
2200 Kongsvinger
p 066-14036

Eidsvoll/Hurdal/Nannestad

Hallgeir B. Skjelstad
2090 Hurdal
p 06-989041

Maridalen

Viggo Ree
Kasa, Maridalen
0890 Oslo 8
p 02-691747
j -426570

Vestfold

Jørn Thollefsen
Hagtvedt
3270 Nanset
j 034-99500

Sør-Trøndelag

Jon Østeng Hov
7480 Ålen
p 074-15477

Møre og Romsdal

Gunnar Gods
Volsdalsbakken 39
6077 Ålesund
p 071-37117

Hordaland

Rune Olav Vetås
Marikollen 6
5088 Mjelkeråen
j 05-239089
p -185282

Rogaland

Svein Efteland
Boks 190
4060 Kleppe
j 02-421107
p -483347

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
j 042-22265

RETURADRESSE:

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 17

2420 Trysil

